

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra dějin a didaktiky dějepisu

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Náboženský a církevní život na středočeském venkově mezi lety 1848 a 1948:
případ Mirošovicka

Bc. Michal Tomek

Vedoucí práce: PhDr. Jan Zdichynec, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: NMgr. D-ZSV

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Náboženský a církevní život na středočeském venkově mezi lety 1848 a 1948: případ Mirošovicka*, potvrzuji, že jsem ji vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne

Rád bych v první řadě poděkoval svému vedoucímu práce PhDr. Janu Zdichyncovi, Ph.D., za jeho cenné rady, připomínky a věnovaný čas, kterými mi velmi pomohl při zpracování této práce. Dále mé poděkování patří zaměstnancům mnichovického městského archivu, Archivu pražského arcibiskupství a Státnímu okresnímu archivu Prahy-venkov v Dobřichovicích za jejich vstřícnost a ochotu poskytnout mi potřebné informace a materiály. Své díky bych rád vyjádřil také oblastní Husově knihovně v Říčanech za vřelý přístup knihovnic a jejich pomoc s hledáním pramenů k mé práci. V neposlední řadě bych chtěl poděkovat doc. PhDr. Martinu Hemelíkovi, CSc., hrusickému kronikáři a odborníkovi na hrusické dějiny, za jeho čas a ochotu sdílet své znalosti a zkušenosti se mnou.

ABSTRAKT

Diplomová práce se věnuje tématu církevního a náboženského života v mikroregionu Mirošovicka. Za cíl si klade představit religiozitu místních obyvatel v jednotlivých obcích mikroregionu a její proměny v průběhu období 1848–1948. Pro potřebný kontext jsou uváděny i některé události a vývojové tendence, které sem časově přímo nespádají, nicméně jsou pro pochopení regionální religiozity podstatné. Časové vymezení mezi zmíněnými lety je vybráno z důvodu, dvou pro české země významných, revolučních letopočtů. Revoluční rok 1948 je vybrán díky komunisty nastolené tvrdé proticírkevní politice, která velmi razantně ovlivnila církevní a náboženský život nejen zmíněného regionu.

Autor se dále v práci věnuje nejvýznamnějším církvím, které měly v nejen náboženském životě pro obyvatele regionu velký význam. Těmito církvemi jsou pro daný region především Církev římskokatolická, které měla své děkanství v Mnichovicích a farnost v Hrusicích. Dále byla významná Církev Československá husitská, která měla svůj samostatný sbor v Mnichovicích.

Práce se mimo jiné zaměřuje také na církevní stavby a farnosti v regionu. Také představuje postavy, které měly na religiozitě obyvatel zásadní podíl, tedy místní kněze, či děkany zdejších farností, či děkanství.

KLÍČOVÁ SLOVA

Náboženský život, církevní život, religiozita, církve, region Mirošovicko, Mnichovice, Mirošovice, Hrusice, regionální farnosti, římskokatolická církev, církev československá husitská, církevní stavby regionu, drobné sakrální památky, kroniky, Židé.

ABSTRACT

The diploma thesis deals with the topic of religious life in the Mirošovice microregion. Its aim is to present the religiosity of the local inhabitants in individual villages of the micro-region and its changes during the period 1848-1948. In order to provide the necessary context, some events and developmental trends that do not fall directly into this time period are also presented, but are nevertheless essential for understanding regional religiosity. The time frame between these years is chosen due to the two revolutionary years of significance for the Czech lands. The revolutionary year 1948 has been chosen because of the harsh anti-religious policy imposed by the communists, which had a profound effect on the church and religious life of the region.

The author also discusses the most important churches that were of great importance to the people of the region, not only in their religious life. These churches are primarily the Roman Catholic Church, which had its deanery in Mnichovice and the parish in Hrusice. Also important was the Czechoslovak Hussite Church having its separate congregation in Mnichovice.

Furthermore, the work focuses on church buildings and parishes in the region. It also introduces figures who had a major share in the religiosity of the inhabitants, such as local priests or deans of local parishes or deaneries.

KEYWORDS

Religious life, church life, religiosity, churches, Mirošovice region, Mnichovice, Mirošovice, Hrusice, regional parishes, Roman Catholic Church, Czechoslovak Hussite Church, church buildings in the region, small sacral monuments, chronicles, Jews.

Obsah

1. Úvod	7
2. Prameny a metodologie práce	10
3. Zdůvodnění výběru regionu a jeho charakteristika (z hlediska geografie, urbanismu, církevní a veřejné správy, patrimoniální správy a etnického složení obyvatelstva)....	12
3.1. Geografie	13
3.2. Farní síť, církevně-správní jednotky a úřady, církevní hierarchie.....	15
3.3. Etnické složení regionu.....	19
3.4. Charakteristika panství v regionu (velkostatek Komorní Hrádek a rod Khevenhüller-Metsch), reformy veřejné správy	22
4. Historický exkurz do problematiky víry a svobody vyznání	24
4.1 Podoby a projevy zbožnosti většinového (křesťanského) obyvatelstva regionu Mirošovicka (lidová víra) do konce 19. století.....	24
4.2. Projevy židovské víry (včetně předsudků)	30
4.3. Provinění proti víře (Kacíři, reformátoři, odpadlíci, tajní evangelíci, exulanti).....	34
5. Vítězství a pády církví v 19. a ve 20. století	39
5.1. Vývoj religiozity v 19. století	39
5.2. Religiozita na počátku 20. století (do vzniku Československa v roce 1918)	43
5.3 Religiozita v éře první republiky 1918–1938	45
5.4 Religiozita za 2. světové války	46
5.5 Období Třetí republiky	46
5.6 Religiozita po únoru 1948	47
6. Církevní život v obcích regionu Mirošovicka a konkrétní osudy členů místních církví v období let 1848–1948	49
6.1. Mnichovice	49
6.2. Hrusice.....	78
6.3. Strančice	84
6.4. Mirošovice	88
7. Regionální farnosti	92
7.1. Římskokatolická farnost Mnichovice	92
7.2. Římskokatolická farnost Hrusice.....	109
7.2. Husův sbor Církve československé husitské v Mnichovicích.....	111
8. Církevní památky regionu	116

8.1. Kostel sv. Václava v Hrusicích.....	116
8.2. Kaple sv. Anny ve Strančicích.....	117
8.3. Kostel narození Panny Marie v Mníchovicích	119
8.4. Kostel Husova sboru v Mníchovicích	122
8.5. Synagoga ve Strančicích	124
9. Závěr	127
10. Použité zdroje	133

1. Úvod

Diplomová práce se zabývá náboženským a církevním životem na příkladu Mirošovicka. Podrobně mapuje náboženský život jednotlivých obcí a místních obyvatel. Důraz je kladen také na proměnu religiozity v průběhu času. Časové vymezení práce 1848-1948 je vybráno na základě dvou pro české země významných letopočtů. Revoluční rok 1848 měl přinést novou ústavu s rozšířenými právy a svobodami osobními, politickými a náboženskými. Revoluční rok 1948 přinesl komunisty nastolenou tvrdou proticírkevní politiku, která velmi razantně ovlivnila církevní a náboženský život nejen na Mirošovicku. Práce se snaží i o vykreslení událostí periodicky předcházejících, které ovšem jsou pro následující vývoj ve zkoumaném období předmětné.

Náboženská víra po staletí prostupovala svět obyvatel českého venkova. Zahrnovala mnohé prastaré prvky, ale také reagovala na dobové události a měnila se spolu s celou společností. Náboženský život hrál po staletí klíčovou roli v životě většinového obyvatelstva. Místní region byl svědkem bohatého dějinného vývoje, který odráží nejen politické události a sociální změny, ale také proměny v oblasti náboženství a víry. Centrem církevního života je obvykle kostel, či kaple. Ve zkoumaném regionu se nachází několik kostelů, můžeme uvést kostel Narození Panny Marie v Mnichovicích, kostel sv. Václava v Hrusicích nebo také mnichovický Husův sbor Církve československé husitské. Významnou postavou, která v daném období velkou měrou ovlivňovala život v obcích, či regionech, byli místní faráři a kněží, kteří měli povětšinou velmi blízký vztah se svými věřícími.

Práce se zaměřuje na konkrétní region, hlavní roli a motivaci při autorově výběru hrálo to, že autor práce v tomto regionu žije již od dětství, region dobře zná a má k němu vztah. Krajina Mirošovicka může nabídnout nespočet církevních památek, ať již honosných staveb, na první pohled nepřehlédnutelných, či drobných sakrálních památek, které reflektují náboženský odkaz, či rozměr mikroregionu. Vystává zde otázka, jak víra, která je zde i v dnešní době na mnoha místech neustále přítomná, ovlivňovala místní venkovský region v předchozích dobách.

Životy místních obyvatel, jak již bylo zmíněno, byly do velké míry ovlivněny vírou a obecně místními duchovními a místními farnostmi. Ty se ve sledovaném období velkou měrou podílely na kulturním, společenském a náboženském životě jednotlivých obcí, či měst regionu.

Na Mirošovicku se nacházely dvě římskokatolické farnosti. Starší a rozsáhlejší z nich byla římskokatolická farnost v Mnichovicích, která byla počátkem 19. století povýšena na děkanství.

Nově vzniknuvšímu mnichovickému děkanátu byly podřízeny okolní farnosti, z čehož vycházely práva a povinnosti kontrolovat ekonomický a administrativní stav. Jednotlivé farnosti také mohly žádat děkanství o potřebnou pomoc. Umístění děkanátu právě v Mnichovicích, může být důležité pro duchovní rozměr regionu. Mnichovice se tak stávaly náboženským centrem celé širší oblasti.

Další z regionálních římskokatolických farností, která spadala právě po mnichovický děkanát byla umístěna v Hrusicích. Jednotlivé farnosti pak sloužily věřícím z jednotlivých obcí regionu. Pro Mnichovice to byly menší vesnice v jejich okolí, Všešimy, Strašín, Myšlín, Klokočná, či mirošovický Božkov. Dále také sousední obce Strančice. K hrusické farnosti náleželi věřící z nedalekých Mirošovic, Senohrab, či Lensedel. Všechny zmíněné obce jsou součástí vymezeného sledovaného regionu Mirošovicka. Příkladem neřímskokatolické farnosti je Husův sbor Církve československé husitské, který vznikl ve dvacátých letech 20. století v Mnichovicích. V mnichovickém sboru se soustředili všichni věřící vzniknuvší československé církve z okolních obcí.

Zvláštní pozornost bude v práci věnována kromě již zmíněného také místním církevním stavbám, významným duchovním postavám regionu, z nichž můžeme jmenovat mnichovické děkany Vojtěcha Viléma Krameria, Františka Čihaře, Aloise Nogola, Františka Kahouna, či československého Jaroslava Krejčárka. Další kapitoly se věnují nejpočetněji zastoupeným církvím. Část práce také představuje místní náboženské slavnosti, církevní svátky a návštěvy děkanství vlivnými osobnostmi tehdejší doby. V neposlední řadě je potřeba zmínit také rozpory mezi příslušníky jednotlivých církví, díky čemuž lze poukázat na církevní pluralitu regionu.

Úvodní část práce se věnuje spíše obecnější historii náboženství v kontextu českých zemí, následující část práce se již zabývá přímo děním v regionu ve sledované době. Cílem práce je kromě vykreslení toho, jak náboženství a církve ovlivňovaly místní obyvatele, také nastínění duchovního rozměru sledovaného regionu. Práce si dává také za cíl snahu o kontextuální propojování obecných témat s těmi regionálními.

Ze všech těchto výše popsaných dílčích střípků jsem se pokusil poskládat komplexnější obrázek duchovního života v obcích vymezeného regionu a zamyslet se, jak ho ovlivňoval aspekt víry, zbožnosti a církví.

Nutno uznat, že události, které se na Mirošovicku odehrávaly, nejsou v celkovém státním měřítku takového rozsahu, nicméně ledacos napovídají o víře a zbožnosti českých obyvatel.

Tyto regionální příběhy mohou být východiskem pro srovnání a hlubší pochopení církevního venkovského/maloměstského života tehdejší doby.

2. Prameny a metodologie práce

Pro zpracování diplomové práce využiji jak primární, tak sekundární prameny. Co se týče primárních pramenů, ze kterých se snažím povětší část práce vycházet, z nichž jsou nejvýznamnější materiály dochované v mnichovickém městském archivu nebo v oblastním archivu pro Prahu-venkov nacházející se ve středočeských Dobřichovicích. Další archiválie použité v práci jsou k dohledání v archivu pražského arcibiskupství. Ze sekundárních pramenů vycházím především z odborné literatury, regionální literatury, zpravodajů a časopisů vycházejících v jednotlivých obcích zkoumaného regionu. Dalším cenným zdrojem informací pro mou práci bylo setkávání se, ať již osobně, či telefonicky s místními faráři, či osobami, mající blízko k historii jednotlivých obcí.

Ve své práci jsem se pro své vybrané regionální téma rozhodl vycházet primárně z narativních pramenů (kronik), které dokáží podat informace o sledovaném tématu náboženského a církevního života v regionu Mirošovicka. Samozřejmě je s těmito narativními prameny zapotřebí pracovat opatrně, a s mírným odstupem, jelikož někdy může mít zpravodaj k popisovaným událostem určitý vztah, a tak by se mohlo stát, že popis událostí bude do jisté míry subjektivní.

Jedním z nosných narativních pramenů, ze kterého ve své práci vycházím, jsou zápisy církevních autorit, primárně Kronika mnichovické farnosti 1833-1948, zpravovaná OA pro Prahu-venkov, která datuje celé zkoumané období. Založil ji a po celou dobu své služby v Mnichovicích ji svědomitě sepisoval vlastenecký kněz a buditel Vojtěch Vilém Kramerius, mladší syn známého pražského obrozeneckého nakladatele Václava Matěje Krameria. V tomto úkolu pokračovali pak i všichni další mnichovičtí děkané – Antonín Vojáček, František Krisan, Filip Konáš, František Čihař, Alois Nogol a František Kahoun. Většina z nich velmi pečlivě, výjimkou byl pouze Antonín Vojáček, jemuž na popsání osmnácti let vedení děkanství a církevního života Mnichovic stačily pouhé tři stránky, ostatně s jeho nečinností se v dalších kapitolách ještě setkáme. Samozřejmě je nutné na informace psané místními děkany kriticky nahlížet a porovnávat je s ostatními prameny, ať již primárními, či sekundárními.

Dalšími velmi cennými narativními prameny jsou pro mou práci klíčové obecní a městské kroniky jednotlivých obcí regionu. Ponejvíce ve své práci budu vycházet z kronik jediného města regionu Mnichovic, mnichovický městský archiv má ve svém vlastnictví řadu kronik věnující se životu zdejšího města, a také právě souvisejícímu církevnímu a náboženskému

životu, který byl v místním regionu velmi pestrý a bohatý. Těmito prameny AM Mnichovice jsou Válečná kronika města Mnichovice 1914-1918, Kronika padlých 1914-1918, Kronika města Mnichovice 1918-1928, Kronika města Mnichovic 1928-1937, Kronika města Mnichovice 1938-1940, Kronika města Mnichovice 1941-1943, či kronika městečka Mnichovic 1945-1957. Nejvíce výtěžnou a nosnou pro mou práci mnichovickou městkou kronikou bude kronika věnující se dvacátým letům 20. století, kdy vznikala nová Církev československá husitská a místní Husův sbor. Nově vzniklé církvi dával místní kronikář ve svých zápiscích poměrně hodně prostoru. Kronika je bohužel zaznamenávána retrospektivně, kdy kronikář občas dopisuje záznamy zcela nezávisle na časové chronologii, a díky tomu může být občas složitější se v kronice zorientovat.

V archivu Mnichovice dále bylo pro mou práci možné dohledat různé církevně-úřední zprávy místních děkanů, či unikátní fotografie dokumentující nejvýznamnější akce, které v této práci popisují. Také dochované památky dokazující zbožnost.

Dále jsem měl možnost pracovat s regionálními kronikami obcí Mirošovice a Strančice, které jsou k dohledání v dobřichovickém oblastním archivu pro Prahu-venkov. Další kronikou, do které jsem měl ze soukromých rukou šanci nahlédnout je kronika Hrusic, ovšem datací pouze mezi lety 1928-1938. Další kroniky obce Hrusice se bohužel nedochovaly, a nevidují je ani v dobřichovickém archivu. Nutnost vedení kronik obcí bylo nařízeno až po vzniku samostatného Československého státu, tudíž většinou podávají informace pouze o 30 letech zkoumané doby.

Velmi cenným zdrojem informací pro mě byly také dokumenty z archivu pražského arcibiskupství, jež jsou uloženy v Národním archivu v Praze. Zde jsem měl možnost prostudovat především dochované listiny vztahující se k mnichovickému vikariátu, či vikaritátu Černý Kostelec, jehož součástí byla hrusická farnost a k ní náležící obce Mirošovice, Hrusice a Senohraby. Jednalo se hlavně o vizitační protokoly, hodnocení činnosti místních farností, i jednotlivých farářů, zprávy farářů o pořádaných mimořádných akcích, úřední dopisy konzistoři, iniciativní návrhy na překonání sekulárních tendencí a potíží v době církevní krize po rozpadu rakouské monarchie aj.

Obecně nalézt archiválie hrusické farnosti (případně lokálii) není snadné. Farář P. Ivan Kudláček na farnosti žádné historické dokumenty ani její opisy údajně nemá. Hrusice se nevyskytují ani v písemnostech mnichovického děkanátu. Kronika hrusické farnosti není

k nalezení, neví o ní ani v národním archivu ani na arcibiskupství pražském a nemohl do ní nahlédnout ani autor knihy o Hrusicích doc. Martin Hemelík. Paní archivářce Mgr. Dubské z 1. oddělení Národního archivu (oddělení fondů samosprávy a státní správy do r. 1848 a církevních institucí) se ve starších písemnostech fondu APA II, 1820-1876 podařilo zjistit, jak to s těmi vikariáty v případě Hrusic bylo. Jak naznačuje inventář kostelního jmění z roku 1836 a jak napovídají Vizitační zprávy, tak Hrusice jako lokálie byly součástí mnichovického vikariátu až do roku 1850-1851. Od roku 1852 je vizitační zpráva lokálie Hrusice zařazena do vikariátu Kostelec nad Černými lesy a v roce 1856 jsou Hrusice zapsány jako farnost, rovněž pod tímto vikariátem. Ovšem v knihách Elenchů (rejstříky k podacím protokolům) z let 1921-1923 byl u farnosti Hrusice napsán zase vikariát Český Brod.

Při svém výzkumu využívám také sekundární prameny. Nejčastěji se jedná o odbornou literaturu, na jejímž příkladu se dá poukázat na potřebný kontext pro jinak těžko uchopitelné regionální události. Dále knihy zabývající se historií jednotlivých obcí, vydané místními obecními úřady a spolky. (Mnichovice, Kniha o Hrusicích, Senohraby na dobových pohlednicích a fotografiích, 600 let obce Strančice). Velké množství zajímavých zpráv mi poskytly obecní časopisy (Směr Mirošovice – do roku 1990, Život Mnichovic, či Hlas Hrusic). Ke své práci jsem v menší míře využil také vydávané časopisy s náboženskou a církevní tematikou.

3. Zdůvodnění výběru regionu a jeho charakteristika (z hlediska geografie, urbanismu, církevní a veřejné správy, patrimoniální správy a etnického složení obyvatelstva)

3.1. Geografie

Z hlediska orografie obce náleží k severnímu okraji Středočeské pahorkatiny, výrazná členitost terénu katastru obcí odpovídá rázu Ondřejovské vrchoviny. Historická centra obcí, jež tvoří region Mirošovicko, se vyjma Strančic nacházejí v údolích potoků, stavení se však postupně rozložila i na přilehlých svazích a na protáhlých terénních hřebenech.¹ V době, kdy se rodily obce regionu Mirošovicko, byl zdejší kraj pokryt lesy. Lidé se zde živili pálením dřevěného uhlí, které pak dováželi po zemské stezce na uhelný trh do Prahy. Tomu nasvědčují i pozůstatky milířů v okolí Mnichovic. Region měl vždy venkovský charakter, jeho čtyři obce: Hrusice (první zmínka 1205), Mirošovice (první zmínka r. 1250), Strančice (r. 1404), Senohraby (první zmínka r. 1444) byly malé poddanské vesnice, které se do počátku 19. století rozrostly do počtu max. 20-40 chalup (viz originální mapy stabilního katastru)², z nichž několik bylo vždy hlášeno jako pustých. Obce byly chudé, hlavní činností jejich obyvatel bylo zemědělství a primární výroba potravin. Většinou kopcovitý terén s nepříliš úrodnou půdou tuto činnost ztěžoval.³

Z urbanistického a architektonického hlediska byla pro ně typická málo vyvinutá síť ulic nebo cest s dominantním prostorem návsi. Kolem ní se soustřeďovaly nízkopodlažní domy-chalupy s hospodářským zázemím sloužícím původně pro zemědělskou prvovýrobu (chlévy). Některé z těchto chalup se dochovaly až do 50. let minulého století (viz foto). Pouze pátá obec regionu Mnichovice (první zmínka v r. 1134), měla statut městečka (od roku 1852 města) a byla jeho správním, církevním, duchovním i hospodářským centrem. Zde stál kostel Narození Panny Marie, sídlil tu farní a později děkanský úřad a konaly se církevní obřady, tady se pořádaly trhy a poutě, slavily se svátky, své rozsudky zde vydával soud, rozvíjela se řemesla.

S nástupem průmyslové revoluce v 19. století byl venkov, a tedy i region Mirošovicka postupně přeměňován. Ztratil svoji dominantní zemědělskou funkci, docházelo zde k většímu rozvoji řemesel, obchodu, pohostinství, spolkové činnosti a začátkem 20. století i stavitelství. Nutno zmínit, že obce regionu měly různě rychlý vývoj. I přes tyto změny se dá říci, že si region stále zachovával svůj venkovský charakter.

---

¹ HEMELÍK, Martin: *Kniha o Hrusicích aneb pohled do tváře osmi století*, str. 17-19.

² Originální mapy stabilního katastru, dostupné z <https://ags.cuzk.cz/archiv>.

³ HEMELÍK, Martin: *Kniha o Hrusicích aneb pohled do tváře osmi století*, str. 17-19.

Největším impulsem pro obce Mirošovicka byla stavba železniční dráhy císaře Františka Josefa I. Část obyvatel regionu zanechala obdělávání půdy a začala vyjíždět za zaměstnáním mimo obec. Ve stejné době (v poslední čtvrtině 19. století) i města (v našem případě především Praha) potřebovala velké množství pracovních sil pro rozvíjející se průmyslovou výrobu, a tak docházelo k prvním vlnám intenzivní migrace mezi Prahou a okolím. Ve směru z Prahy na venkov se jednalo o stěhování rodin z nových domovů mimo ruch města, v opačném směru se jednalo především o dojíždění za prací a novými příležitostmi, které nebylo svázáno s přestěhováním.⁴

Zároveň v poslední třetině 19. století došlo k rozvoji příměstské rekreace. Část bohatší městské populace chtěla svůj volný čas trávit ve venkovské přírodě a všechny obce regionu Mirošovicka se postupně staly vhodným objektem zájmu pro stavbu rekreačních domů a letních bytů. Stavitelský rozvoj v obcích pak od konce 19. století do poloviny 30. let změnil jejich vzhled.⁵ Obce měly pochopitelně různý stupeň pokroku, Mnichovice, Strančice a Senohraby, kde stála vlaková zastávka, měly mnohem rychlejší vývoj než obce, které zastávku přímo na trati neměly. Hrusice totiž neleží přímo u železnice, v Mirošovicích po nedohodě se zřizovatelem trati byla zastávka otevřena až po vzniku Československa. Postupem času se rozdíl mezi těmito obcemi neustále zvyšoval, až do časů, kdy vznikla zastávka i tam. Nicméně svou počáteční nevýhodu tyto obce ve sledovaném období nikdy nedohrnaly.

Venkov bývá někdy charakterizován jako prostor mimo městské osídlení s nižší hustotou zalidnění. Od měst se liší nejen architekturou či hustotou osídlení, ale především stylem života a kulturou. Bývá považován za prostředí méně anonymní, s vyšší sociální kontrolou a soudržností. Pro město je typický spíše specifický způsob života, který je více neosobní, anonymní a účelový. Obyvatelům klesá množství osobních vztahů, naopak roste počet profesionálních kontaktů. Rozdíl mezi městem a venkovem lze pozorovat i v oblasti náboženské, která nás na tomto místě zajímá především. Gallagher ve své knize hovoří o vlivu urbanizace na náboženské vyznání. „Na celém světě existuje zkušenost, že úpadek venkovského obyvatelstva je doprovázen úpadkem náboženské sounáležitosti. Město je místem, které odpovídá mělké půdě z podobenství o rozsévači, je to místo slabých kořenů.“⁶ Na druhou stranu se obyvatelé větších měst mohou dostat k bohatší náboženské nabídce. Může

---

⁴ Kronika obcí Senohraby, Strančice a Mirošovice, OBRUČA Dominik – vnitřní migrace, fenomén, který mění svět, dostupné z: <https://MigraceniOnline.cz>.

⁵ MATOUŠEK Václav, KOUKALOVÁ Šárka, ŠÁŠINKOVÁ Marcela: *Letní a celoročně obývané vily a villegiatury v okolí Prahy na konci 19. a v prvních desetiletích 20. století*, str. 38.

⁶ GALLAGHER, Michael Paul: *Křesťanství a moderní kultura*, str. 198.

to být i z důvodu větší anonymity. Ve sledovaném regionu měl výsadní úlohu v obci farář, který se snažil o udržování blízkých styků s místními. To byl zřejmě jeden z důvodů, proč mohlo být v obcích venkovského rázu složitější tradiční římskokatolickou církev opouštět a přestupovat k jiným církvím, než právě v obcích s městským rázem, či městech, kde je obyvatelstvo více anonymní.

3.2.Farní síť, církevně-správní jednotky a úřady, církevní hierarchie.

České země jsou tradičně spjaty s působením více církví, z nichž nejdominantnější byly církev římskokatolická, či k tradici husitství a království dvojího lidu církev se hlásící církev utrakvistická. Navíc se v proměnách této církevní správy odráží i vývoj sídelní struktury a významu jednotlivých regionálních středisek kultury.⁷

Církevní správou se rozumí systém, v němž je církev organizována jako duchovní instituce i jako součást státní správy. Její počátky v českých zemích spadají do příchodu křesťanství v 9. století, kdy se zformovala prvotní farní organizace. Církevní správa se v průběhu středověku neustále vyvíjela, zásadní vliv na ni měly důležité dějinné události. Konfesní situace se měnila v době husitské i pohusitské, předbělohorské, v období rekatolizace českých zemí po porážce na Bílé hoře. Po ní se musela katolická církev věnovat mnoha problémům – nedostatku peněz, velkému množství neobsazených far, chybějícímu farnímu kléru.⁸

Na počátku 18. století docházelo k pomalému zvyšování počtu farností a dělení rozsáhlých vikariátních a děkanátních obvodů na menší, a proto účinněji spravovatelné oblasti. Početní stav farního kléru byl podstatně lepší, avšak církev stále nedokázala držet krok s potřebami vzrůstající populace, hustota farní sítě se nevrátila ani na stav z předhusitského období a poměr duchovenstva vůči počtu obyvatel byl taktéž nižší. To si v době osvícenství vyžádalo další výrazný zásah do církevní správy. S jejími úpravami započala již Marie Terezie, naplno se náboženské reformy rozběhly za panování jejího syna Josefa II.⁹

Josefínské reformy se snažily farní správu reorganizovat a racionalizovat. Josef II. chápal církev jako instituci, která má vypomáhat s organizací obyvatel nejenom po duchovní stránce, ale i po stránce místní správy. Byly zřízeny tzv. lokálie, jímž býval menší kostel s farními právy a vlastním knězem, jenž byl podřízen většímu farnímu kostelu (to byl i případ hrusického

---

⁷ BOHÁČ, Zdeněk: *Atlas církevních dějin českých zemí 1918–1999*, Geografické rozhledy 29, č. 3, 2020, str. 16–19.

⁸ Kolektiv autorů: *Církevní správa v českých zemích v pobělohorské době*, str. 67.

⁹ Tamtéž. str. 67-68.

kostela v regionu Mirošovicko, který byl podřízen Mnichovicím).¹⁰ Zakládání far a lokálií se řídilo pravidlem, že se mají ustanovovat v každém sídle s alespoň 700 obyvateli. Faráři byli dále ustanovováni biskupem po složení zkoušek. K výčtu jejich povinností se přidaly některé státní funkce, jako publikování úředních nařízení a vyhlášek, vedení matrik, dohled na zdravotní stav obyvatel farnosti. Faráři též poučovali lid o zemědělských a hospodářských inovacích.¹¹ Novinkou bylo uspořádání farností tak, aby se lidé dostali do kostela zhruba za jednu hodinu pěšky. Farnost měla být základem pro školské obvody, faráři měli evidenci veškerého obyvatelstva (i nekatolického), byli správci svěřeného území a tato náročná činnost jim brala čas na vlastní pastorační službu.¹²

Stránky mnichovické farní kroniky tato slova potvrzují. V zápiscích všech děkanů je každý rok věnován velký prostor popisu počasí, které ovlivňovalo kvalitu úrody a úspěšnost žní. Děkanství neustále postihovala přírodní neštěstí, která bídačila lid. Sucha, neúrody, nemoci lidí i zvířat a požáry. Na ty byl kraj opravdu bohatý, jeden až dva požáry v obci ročně nebylo nic neobvyklého. Kronika často připomíná spíš účetní knihu, podrobně jsou v ní vyčíslovány finanční prostředky, které byly v jednotlivých rocích vynaloženy na opravy kostela, hospodářských budov, školy, na nákupy kostelního vybavení aj. nebo evidence darů od štědrých věřících.

Z výsledků pastorační a hospodářské činnosti se děkani museli zodpovídat, výkazy o hospodaření musely být odevzdávány včas a řádně vyplněné. Pravidelná roční kontrola neboli vizitace, prohlížela stav účtů farnosti, přezkoumávala, jakými smluvními závazky je farnost vázána, jaký je fyzický stav kostela (kolik bylo utraceno za jeho opravy, jestli bylo žádáno o potřebné svolení k obnově církevních, historických a uměleckých památek, jak je to s jeho pojištěním, kolik má kostel zvonů a jak jsou zabezpečeny proti požáru, má-li kostel hlídače, je-li kostel konsekrován a držen v čistotě, dobře větrán, jaký je stav oltářů a vybavení kostela), jaký je fyzický stav školy, kolik dětí navštěvuje náboženství, kde se učí, kolik je katechetů, zda mohou navštěvovat církevní školu, jaká bývá účast na nedělních bohoslužbách, zda kněz koná věrně povinnosti své pastýřské služby, zda má farnost pastorační a ekonomickou radu, zda se

---

¹⁰ HEMELÍK, Martin: *Kniha o Hrusicích aneb pohled do tváře osmi století*, str. 17-19.

¹¹ MIKULEC, J. a kol.: *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*, str. 501.

¹² JANČAŘÍK, Zdeněk, BALÍK, Stanislav, ŠEBEK: *Český Bůh, Hovory o historii, víře a ateismu*, str. 121-122.

kněz dále vzdělává, jak je vedena farní spisovna a archiv (jsou-li na bezpečném a suchém místě a jakým způsobem jsou v něm zakládány spisy).¹³

Vizitátor se dále tázal, zda jsou při kostele bratrstva a jiné zbožné spolky. Vizitace sledovala i to, jak staré (čerstvé) jsou hostie (nesměly být starší než 14 dnů) a odkud pochází mouka na jejich výrobu, odkud je pořizováno mešní víno, jsou-li svíce vyrobené z včelího vosku. Zjišťovalo se, zda v kostele hoří „věčné světlo“, zda kostelní textilie (roucha, ubrus) je čisté a mešní roucha jsou neroztrhaná, zda křestní voda je čistá a posvátné nádoby a monstrance dobře pozlacené.¹⁴ Pravidelné vizitace se nevyhnuly ani místním farnostem, dle zápisů v pražském arcibiskupském archivu, byla místní farnost Hrusice i mnichovické děkanství hodnoceno povětšinou kladně.¹⁵ Vizitace se v místních farnostech odehrávaly jednou ročně. Více o programech a cílech vizitací, členech vizitačních komisí bude nastíněno v kapitolách, které se věnují přímo jednotlivým farnostem regionu.

V místním regionu se nacházely dvě římskokatolické farnosti - Mnichovická, která byla na počátku 19. století povýšena na děkanství a farnost hrusická. Ta byla od roku 1856 podřízena nově povýšenému mnichovickému děkanátu. Pod něj spadaly ještě další farnosti, mezi něž patřily i vzdálenější: farnost Jazlovice, farnost Koloděje, farnost Kostelec u Křížků, farnost Popovičky, farnost Chocerady, farnost Uhlířské Janovice, farnost Konojedy, farnost Kostelec n. č. l., farnost Krůty, farnost Mukařov, farnost Ondřejov, farnost Oužice, farnost Rataje nad Sázavou, farnost Sázava, farnost Jílové, farnost Česlice, farnost Zlatníky, farnost Oleška, farnost Jirčany, farnost Velké Popovice, farnost Pyšely, farnost Říčany a farnost Uhříněves.¹⁶

Pod mnichovický děkanát/farnost spadali věřící okolních obcí Mnichovic jako Božkov, Strašín, Myšlín, Klokočná, Strančice, Předboř a Všeštary. Pod hrusickou farnost spadali věřící okolních obcí Mirošovice, Senohraby, či Lensedly.

Tolerančním patentem z roku 1781 došlo k opětovnému vytváření nekatolické farní sítě, jež de facto zanikla Bílou horou a následnými opatřeními. Nově uznaná vyznání však nebyla plně zrovnoprávněna s katolickým. Náboženské obce mohly zřizovat školy a modlitebny, které ale nesměly mít vzhled a ráz kostela. Toleranční patent uvolnil rovněž omezení občanských

---

¹³ Farní předlohy ke kanonické visitaci, Státní ústřední archiv v Praze, APA III, 1876–1920. 1724-8.

¹⁴ Farní předlohy ke kanonické visitaci, Státní ústřední archiv v Praze, APA III, 1876–1920. 1724-8.

¹⁵ Farní předlohy ke kanonické visitaci, Státní ústřední archiv v Praze, APA III, 1876–1920. 1724-8.

¹⁶ Úřední dopis Arcibiskupství, Vikariátní úřad mnichovický, Státní ústřední archiv v Praze, APA III, 1876–1920. 2989/1912, Praes 9.3. 1912. Č.j. 124.

a církevních práv židovského obyvatelstva.¹⁷ I v regionu Mirošovicko se po roce 1781 mohli jednotlivci přihlašovat k nekatolickým církvím (luterské, helvetské-kalvínské a pravoslavné). Bohužel, dle SOA Praha-východ se přihlašovací cedulky z Mnichovic a okolí nedochovaly (toto je potvrzeno i v práci historiků M. Ryantové a E. Štěříkové). Víme však, že jednotlivci tu svou evangelickou víru tajně udržovali po celou dobu rekatolizace. Nebylo jich ale tolik, aby mohli vytvořit vlastní sbor s možností povolání farářů (500 duší nebo 100 rodin) a tak se přidávali k čerčanským evangelíkům a k nedalekému soběhrdskému sboru, který byl založen v roce 1783.¹⁸ O příslušnosti některých obyvatel Mirošovicka k soběhrdskému evangelickému sboru svědčí zápisy v soběhrdské evangelické matrice narozených a oddaných.¹⁹

Stav církví v českých zemích pak zůstal bez výraznějších změn až do poloviny 19. století, avšak s pádem absolutismu byly jednotlivé výsady postupně rušeny. S koncem feudálního uspořádání společnosti skončily rovněž různé dílčí správy včetně církevní. Počínaje rokem 1848 začala být vydávána ustanovení, která regulovala vztah mezi církvemi a státem. Církvím a státem uznaným náboženským společenstvem bylo přiznáno právo samostatně si spravovat vlastní záležitosti.²⁰

Vznik Československa v roce 1918, a s tím spojený odpor k habsburské monarchii, jež měla silnou katolickou tradici, vedl ke zrodu nových církví. Českobratrská církev evangelická vznikla spojením českých obcí helvetského a augšpurského vyznání. O dva roky později se ustanovila i Československá církev (nyní známá jako Československá církev husitská). Konstituovaly se rovněž i další protestantské církve. Pokračovala také dál působnost církve pravoslavné a řeckokatolické. Podřízenost římskokatolické církve státu zůstala v Československu zachována bez zásadních organizačních změn.²¹

Příkladem neřímskokatolické farní sítě je ve dvacátých letech nově vznikuvší farnost Církve československé husitské v Mnichovicích, které se níže věnuje celá podkapitola. Pro zajímavost můžeme uvést, že při zakládání farnosti se uvažovalo i nad dalšími městy vzdálenějšího regionu, jako jsou třeba Říčany.²² Nicméně i přes svou velikostní nevýhodu, byly vybrány

---

¹⁷ SEMOTANOVÁ, Eva, CAJTHAML, Jiří a kol.: *Akademický atlas českých dějin*, str. 559.

¹⁸ RATAJ, Jan: *Evangelici v Soběhrdech, Soběhrdy 650 let (Kronika obce)*, str. 115-122.

¹⁹ Matrika oddaných a narozených 1850-1858, SOA Praha, Evangelická církev Soběhrdy.

²⁰ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jiří, DOBEŠ, Jiří: *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*, str. 568.

²¹ KVAČEK, Robert: *Církve a stát, Kdy, kde, proč a jak se stalo v českých dějinách*. str. 366-367.

²² Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 313.

Mnichovice, z důvodu velkého počtu příslušníků dané církve. Více informací bude uvedeno v kapitole, která se věnuje přímo československému sboru.

Jak již bylo zmíněno nejvyšší duchovní autoritou vesnického člověka byl i na počátku 20. století místní kněz, lidem důvěrně nazývaný farář, panáček, velebný pán, velebníček, důstojný pán, aj. Zejména v katolických vesnicích se kněží těšili poslušnosti a úctě. Starali se o své věřící ve všech směrech. Dohlíželi nad jejich životy i správnou vírou, kontrolovali jejich četbu. Byli jejich rádci, zpovědníky, utěšiteli i karateli. Záleželo na osobnosti kněze, jestli chtěl být více chápající a povzbuzující nebo kárající soudce. Byli přítomni u nejdůležitějších osobních událostí života svých farníků, oddávali je a křtili, byli duchovní podporou v těžké nemoci, chodili do jejich domů vykonávat svátost pomazání nemocných a umírajících, která pro věřícího znamenala klidné rozloučení se životem, pohřbívali jejich děti, rodiče i je samotné. Ve vesnickém prostředí role kněze přesahovala povinnosti duchovního správce. Kněz věděl o všem, co se ve vsi stalo. Tady nebylo potřeba vyplňovat dotazníky a sčítat věřící. Farář vždy viděl, kolik oveček má přítomných na bohoslužbě, kolikrát za rok se mu, kdo vyzpovídává, a o čem to svědčí. Odpadlíci od katolické víry, jinověrci či evangelíci byli tak snadno odhaleni a bedlivě sledováni jak sousedy, tak farářem, potažmo církví.²³ Vliv farářů a církví celkově se postupem 20. století zmenšoval z důvodu úbytku věřících i politiky nového státu. Po roce 1948 byl pak naprosto marginalizován. Tento úbytek věřících můžeme doložit i na Mirošovicku, kdy na počátku druhého desetiletí 20. století navštěvovalo mnichovické bohoslužby stále méně věřících. Situace se výrazně změnila až po vzniku československé církve husitské, kdy se naopak zase počet katolických věřících přítomných v kostele zvyšoval,²⁴ protože ti věrní chtěli vyjádřit svou podporu a stálost, tudíž byli v účasti na bohoslužbách velmi aktivní.

3.3.Etnické složení regionu

České země se vyznačovaly dlouhodobým soužitím Čechů, Němců a Židů, trvajícím již od středověku. Zejména od 19. století se národnostní otázka stala klíčovou a zásadně ovlivňovala dění ve společnosti, ve 20. století pak vyústila do tragických rozměrů v období druhé světové války a následném nuceném odsunu obyvatelstva německé národnosti z Československa.

---

²³ FASORA, Lukáš: *Kněžské identity v českých zemích*, str. 136.

²⁴ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 285.

Zatímco zástupci německé národnosti se v našem regionu téměř vůbec nevyskytovali, obyvatelé židovského původu a víry ve zdejších kraji po staletí prokazatelně žili (dokazují to zápisy z farních kronik a knih familiantů), říčanské soudní spisy i mnichovická farní kronika.

V průběhu 19. a 20. století v regionu Mirošovicka prokazatelně žila řada židovských obyvatel (např. v Hrusicích podle sčítání lidu z roku 1891 žilo sedm osob židovského původu, ve Strančicích žila malá židovská komunita čítající pět rodin už od 18. století, další se sem přistěhovali ve 20. století, také v Mnichovicích se od počátku 20. století rozšiřovala zpočátku malá skupina židovských rodin, jež tu podnikaly v různých oborech), a tak není náhodou, že se v regionu nachází synagoga, která byla postavena možná již v 18. století, následně v roce 1849 byla přestavěna a fungovala u ní i škola a židovský hřbitov, jenž byl založen strančickou židovskou náboženskou obcí na konci 19. století.²⁵ Ta jej užívala až do druhé světové války, poslední pohřby zde proběhly před rokem 1943.²⁶ Obě tyto památky se shodně nalézají ve Strančicích, synagoze a jejímu současnému stavu bude věnována samostatná kapitola. V 19. století patřili členové židovských komunit Mirošovicka k méně movitým, ve 20. století naopak k těm, kterým se dařilo dobře. Patřili k místním úspěšným obchodníkům, byli mezi nimi lékaři, státní úředníci. Osudy židovských komunit budou přiblíženy v kapitolách věnujících se církevnímu životu jednotlivých obcí.²⁷

Podle soudních manuálů z Říčan a Benešova existují doklady, že nejméně od 18. století ve zdejším regionu příležitostně, i přes císařský zákaz, pobývaly nebo tudy jen procházely i malé skupiny Romů.²⁸ Po vzniku Československa se tu jednotlivci nebo malé skupiny snažili usadit.

Region Mirošovicko zasáhly i nejvýraznější migrační vlny v dějinách českých zemí, ať už nucené nebo dobrovolné, které byly motivovány nábožensky, politicky, ale i sociálně-ekonomicky. Lze připomenout například nekatolický exil v pobělohorském období, útky Židů před nacistickou perzekucí, bohužel to byly jen ojedinělé případy, většina židovských obyvatel Mirošovicka zůstala ve svých domovovech a pak byla nacisty zavražděna v koncentračních táborech. Více informací bude popsáno v kapitolách z církevního života jednotlivých obcí regionu.

---

²⁵ Kolektiv autorů, *600 let obce Strančice*, str. 56.

²⁶ Kolektiv autorů: *Krajinou za památkami Strančic a okolí*, str. 42.

²⁷ Kolektiv autorů: *600 let obce Strančice*, str. 94-100.

²⁸ PROCHÁZKOVÁ, Eva: *Hrdelní soudnictví v Benešově*, Benešovský kalendář 1/79, str. 4-7.

Od roku 1920 byla v kronice každoročně zaznamenávána jména do Mnichovic přistěhovaných ruských emigrantů prchajících ze svých domovů před bolševickou diktaturou. Jednalo se mnohdy o jednotlivce ale často i o celé rodiny ze všech koutů Ruska. Religiozita regionu tak byla obohacena o další církve – pravoslavnou. Kronikář pečlivě zaznamenával jména a povolání nových spoluobčanů, odkud přišli, jaká byla jejich profese a někdy i pohnuté osudy jejich rodin. Většina z nich se do roka z Mnichovic opět odstěhovala, když našla práci a nové ubytování jinde (např. rodina carského generála Pokatova, účastníka rusko-japonské války, příbuzného posledního cara Mikuláše se odstěhovala do Prahy).²⁹

Malá část se tu usadila natrvalo jako např. rodina Borise Bujachera, jehož žena si tu otevřela zubní ordinaci. Během prvních deseti let nebyl ze zápisů cítit nesouhlas s pomocí, kterou stát ruským utečencům poskytoval. Až v zápise z roku 1931 jsem se dočetl, že zdaleka ne všichni byli se vstřícným postojem vlády spokojeni. V tomto roce, v důsledku hospodářské krize a panující nezaměstnanosti, přikročilo ministerstvo zahraničních věcí k ukončení vyplácení finančních podpor ruským emigrantům. V jejich řadách toto opatření prý vyvolalo velké znepokojení, protože u mnohých z nich byly podpory jejich hlavním zdrojem příjmů. Značná část z nich proto pomýšlela na vystěhování do jiných států, kde by mohli najít nějaké zaměstnání. Kronika uvádí: „*Vždyť tisíce se jich u nás povalovalo od roku 1920. Jakoupak od nich asi obdržíme odměnu?*“³⁰ Tahle doslovně ocitovaná negativní věta nabízí srovnání s dneškem - viz přijetí velkého množství ukrajinských žen a dětí utíkajících před ruskou agresí našlo azyl v České republice a dalších evropských státech. Po počáteční vlně solidarity a ochoty pomáhat, se v poslední době nejen u nás, ale i v ostatních zemích začíná projevovat jakási únava z dobročinnosti a obava, jestli námi darované prostředky nám nebudou někde chybět.

V mé práci by měli být zmíněni i emigranti z Mirošovicka, kteří v průběhu 19. a 20. století opustili z různých důvodů své domovy s vidinou lepší budoucnosti nebo přímo i záchrany života, hledali své štěstí v různých koutech světa. Byly jich v průběhu jednoho století a během mnohých hospodářských a politických krizí stovky, kronikáři však jejich jednotlivé příběhy nezaznamenaly. Pouze dva případy vystěhování obyvatel Mnichovic do zahraničí v 19. století uvádí Kronika mnichovické farnosti. V roce 1841 se pro velkou bídu z Mnichovic do Ameriky vystěhoval učitelský pomocník Jan Koula s celou rodinou a v roce 1854 je ve farní kronice zápis o mimořádném skupinovém odjezdu devíti rodin z Mnichovic – „*Rok ten 1854 památný gest*

---

²⁹ Kronika města Mnichovice 1918-1928. Jmenné seznamy z jednotlivých roků.

³⁰ Kronika Mnichovic 1928-37, str. 121.

*tjm, že 9 rodin Mnichovic: dne 25 zářj – Prahou, Bremou do severnj Ameryky se odebraly – kdež djlem v Novém Yorku – djlem v Státu severoamer: svob: obcj: Wiskonsyn (v městě Mühlwoukn) se usadily.*³¹

3.4.Charakteristika panství v regionu (velkostatek Komorní Hrádek a rod Khevenhüller-Metsch), reformy veřejné správy

Obce Hrusice, Mirošovice, Mnichovice a Senohraby současného regionu Mirošovicko v minulosti vlastnily stejné rody - pánové z Dubé, Kostkové z Postupic, rod Valdštejnů, rod Khevenhüller-Metsche. Obce také postupně spadaly pod tytéž územně správní jednotky Zlíčko, Kouřimsko, Praha-Žižkov, následně okres Praha-východ. Výjimkou v regionu jsou Strančice, které územním začleněním patřily do politických okresů Jílové a Český Brod, až od roku 1898 do okresu Žižkov. Tak se dostávají do stejné územně správní jednotky jako ostatní obce regionu.³²

Většina obcí Mirošovického regionu tedy patřila pod velkostatek Komorní Hrádek, jehož vlastníkem byl od roku 1728 až do sledovaného období rod Khevenhüller-Metsch.³³ Komorní hrádek byl založen již na konci 13. století předky pánů z Dubé, rodem Benešoviců. V první polovině 16. století hrad získal do svých rukou Jaroslav ze Šeemberka, tehdejší nejvyšší komorník Království českého, z toho důvodu se panství nazývá Komorní hrádek. Následně se majitelé až do roku 1728 střídali, nejvýznamnějšími z nich byli Valdštejnové.³⁴ Komorní hrádek se nachází v nedalekém Posázaví, vzdálenost činí pouze 15 km jihovýchodním směrem od mikroregionu Mirošovicka.

Každý vlastník panství měl povinnosti podle zásady „lojalita a poslušnost výměnou za ochranu a obranu“. To ukládalo povinnost poskytnout závislým osobám základní ekonomické zabezpečení a podporu v případě nemoci, ochranu před verbováním žoldáky pro cizí vojska, zajistit pohřeb členů poddaných rodin a podporu v případě neúrody nebo katastrof. V kronice mnichovické farnosti je popsáno několik případů, kdy rod Khevenhüller-Metsch pomáhal. Například: „16. srpna 1904 po poledni vypukl požár v domě č. 16 a po hrozném větru se ihned začal šířit na další domy. Oheň se ve vichru šířil tak rychle, že tomu ani nešlo uvěřit. Celkem shořelo 17 domovních čísel včetně stodol, a ještě další rodiny byly postiženy tím, že jim shořela

---

³¹ Kronika mnichovické farnosti, str. 45.

³² Kolektiv autorů, *600 let obce Strančice*, str. 34.

³³ MAŠEK, Petr: *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, str. 278.

³⁴ SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze království Českého, Kouřimsko, Vltavsko a J-Z. Boleslavsko.*,str. 98-101.

úroda na polích nebo ve stodolách, kde ji měli uloženu.“³⁵ Nešťastných se ujal sám žižkovský hejtman spolu s místodržitelem pražským jeho Excelencí hrabětem Karlem a hraběcí rodinou Khevenhüller-Metsch. Bylo vydáno svolání s výzvou, aby se okolní obce postižených ujaly, aby byly vykonány sbírky ve prospěch postižených. Povinností vrchnosti bylo nejen pomáhat, nýbrž rovněž zajišťovat náboženský smír, urovnávat spory a v případě potřeby svolat rozhodčí soud, který měl narušitele míru a rebely odsoudit.³⁶

V roce 1850 místo panství vznikly okresy, původně dvojí, pro veřejnou správu a soudní pro justici. V květnu 1855 však došlo ke sloučení správy a soudnictví a zřízeny byly smíšené okresní úřady v místech původních soudních okresů. Toto členění fungovalo až do období Protektorátu Čechy a Morava. Po osvobození v letech 1944 a 1945 byly obnoveny okresy v předválečném rozsahu, avšak byla zavedena plná samospráva - při okresních národních výborech byla zřízena volená zastupitelstva, která ze svých řad volila radu a předsedu ONV.³⁷

---

³⁵ Kronika mnichovické farnosti, str. 105.

³⁶ JANÁK, Jan, HLEDÍKOVÁ Zdeňka: *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*, str. 229-238.

³⁷ Tamtéž., str. 319.

4. Historický exkurz do problematiky víry a svobody vyznání

4.1 Podoby a projevy zbožnosti většinového (křesťanského) obyvatelstva regionu Mirošovicka (lidová víra) do konce 19. století.

Víra byla už po staletí neustálou součástí života na vsi i v malých městech, které tvoří sledovaný region. Obyvatelé Mirošovic, Senohrab a Strančic, kde nebyl kostel, byli při kontaktu s farářem (církví) odkázáni pouze na nedělní bohoslužbu, na kterou povětšinou docházeli s celou rodinou. Církevní věrouka hlásaná při kázáních a mších se v mysli a prožívání nepřiliš vzdělaných venkovských obyvatel přetvářela podle jejich potřeb a představ. Vesničané si náboženské učení vykládali a upravovali tak, aby mu rozuměli a aby odpovídalo jejich myšlenkovému světu.³⁸

Dlouho byli pod vlivem barokní religiozity, jejíž „přežitky“ se svými reformami snažil odstranit císař a král Josef II.³⁹ Víra se v jejich běžném životě projevovala v řadě drobných rituálů jako křížování, požehnání, pozdravy, modlitby, zvonění, klekání. Tyto rituály měly pevně stanovené místo, čas i okolnosti a byly neměnnou součástí každodenní práce v hospodářství i v domácnosti.⁴⁰

Také svými modlitbami se věřící neustále dožadovali boží pomoci, křížováním (tzn. při děláním znamení kříže před jídlem a vždy když se modlili nebo při vstupu do kostela i do jiných prostor) vlastně prosili o ochranu vyšší moci, aby se jim nestalo nic zlého. Projevy upřímné víry se často mísily s úkony, které byly prováděny bezděčně a vycházely z dobových zvyklostí. Tyto především venkovany užívané výrazové prostředky, gesta a postoje, vyjadřovaly jejich osobní vztah k Bohu. Lidová zbožnost je něco, co po staletí doprovázelo život církve a náboženský život na venkově.⁴¹

Odedávna měli lidé důvěru v možnost odvrátit neštěstí, úraz, nemoc nebo nepříznivý osudový okamžik. Věřili v možnost zajistit ochranu života rodiny i dobytka. Tato víra jim pomáhala bojovat se strachem a úzkostí a překonat nejistotu. K tomu, aby lidé získali pocit kontroly nad životem, používali různé ochranné prostředky (modlitby i magická zaříkadla). Ochrannou sílu

---

³⁸ Kolektiv autorů: *Lidová víra (katalog výstavy)*, Národní muzeum, 2021, str. 5.

³⁹ NEŠPOR, Zdeněk: *Náboženství mírného pokroku v mezích zákona, v rámci Variety české religiozity v „dlouhém“ 19. století (1780-1918)*, str. 13.

⁴⁰ Kolektiv autorů: *Lidová víra (katalog výstavy)*, Národní muzeum, 2021, str. 78.

⁴¹ *Lidová zbožnost a pověra* (redakční úprava Vatikánského direktoria o lidové zbožnosti), Časopis Teologické texty, číslo 2002/1.

měly i různé posvěcené předměty, které byly v kontaktu s oltářem nebo měly dotyk s relikvií při pouti. Dokladem jsou drobné domácí předměty, které můžeme nalézt ve sbírkách českých a moravských muzeí a v městských archivech (hromové klíny proti bouřce, meče a trouby proti mračnům, amulety k zajištění plodnosti, k urychlení léčby, k zamezení působení zlých sil, škapulíře, které v lidovém prostředí měly podobu váčku naplněného určitým obsahem, jemuž lidé přisuzovali zvláštní význam, podkovy pro štěstí přibité na práh domu Většinou se jednalo o svěceniny, medailonky nebo náboženské tisky – požehnání, ochranné modlitby, citáty z Písma atd.). Nad dveře se pro klid a štěstí rodiny umísťovalo „Boží požehnání“ („Na Božím požehnání vše záleží“, „Bůh pomohl, Bůh pomáhá, Bůh pomůže dále“, „Dej Bůh štěstí“ a podobně.⁴²

Nedílnou součástí lidového obydlí byl tzv. svatý kout. Nad rohovou lavicí visel kříž, koutní skříňka a obrázky svatých (patronů ochraňujících dům a hospodářství). Příklady bylo možno nalézt ještě ve 30. letech 20. století v posledních starých chalupách, než byly zbourány a místo nich byly postaveny nové domy. V Mirošovicích např. dosud žijí potomci starousedlých rodin, kteří obývají původní, ale už přestavené domy. Vybavení „světnic“ svých babiček mají dosud v paměti a své památky po předcích (bible, svaté obrázky, cedulky „požehnání“, modlitební knížky) stále uchovávají.

V Archivu města Mnichovice najdeme několik pěkných exemplářů modlitebních knížek, které ukazují, že typickým jevem bylo, že si do nich lidé zapisovali i důležité osobní informace jako data narození a úmrtí rodinných příslušníků aj.⁴³

Křesťanský církevní rok přinášel řadu slavností, buď těch s dlouhou historií a pravidelně se opakujících, nebo naopak jedinečných, jež byly farností (děkanstvím) organizovány nárazově při příležitostech svěcení soch, křížků, nových církevních staveb či při návštěvách a visitacích.⁴⁴ Zde se do jisté míry projevoval rozdíl mezi religiozitou malých vsí v regionu (Mirošovice, Senohraby, Strančice) a městečka Mnichovic. Tady se totiž věřící mohli těchto svátků účastnit už při přípravě a pak ještě hojněji při oslavách samotných a dostávalo se jim tak více nových podnětů a společně prožívaných zážitků. Celé 19. století totiž bylo

---

⁴² Kolektiv autorů: *Lidová víra (katalog výstavy)*, Národní muzeum, 2021, str. 5.

⁴³ Archiv města Mnichovice, inv. č. A758.

⁴⁴ LENDEROVÁ Milena, JIRÁNEK Tomáš, MACKOVÁ Marie: *Z dějin české každodennosti, Život v 19. století*, str. 307-308.

charakterizováno lidskou potřebou svátků, slavností, festivalů a radostí svátečního dne, jimiž se lidu umožnilo vybočit z jejich každodennosti.⁴⁵

Slavnosti konané v souvislosti s významnými událostmi v místních farnostech, jako jsou významná církevní jubilea, instalace kazatelů, uvedení církevních budov do provozu (např. kaple sv. Anny ve Strančicích v roce 1896), svěcení soch a křížů při cestách nebo vizitace aj. byly dle zápisů děkanství pečlivě připravované. Dokládají to také spisy nalezené v pražském arcibiskupském archivu, jež popisují přímo harmonogram a průběh jednotlivých slavností.⁴⁶ Kromě místních a okolních farníků, se jich ve velkém počtu účastnili se jich faráři z blízkých farností a další pozvaní návštěvníci. Program slavnosti zahrnoval velkolepé přivítání hostů se slavobránou na okraji městečka, hudbu a zpěvy školáků, průvod s korouhvemi ke kostelu, vše za doprovodu salv z hmoždířů a vyzváněním zvonů. Po slavnostní mši (doplněné svatým přijímáním svátosti biřmování) a po hostině pro hosty, jichž byl většinou přítomen i zástupce patronátní rodiny Khewenhüller-Metsch byly slavnosti ukončeny. Lid měl možnost občerstvit se a nakoupit nejen náboženské památky v připravených stáncích.⁴⁷

Také u příležitosti návštěv významných hostů (např. arcibiskup pražský Alois Josef Schrenk, kardinál a pozdější arcibiskup pražský Bedřich, kníže Schwarzenberg, arcibiskup František, hrabě Schönborn, Karel Kašpar) vždy byla děkanem organizována slavnost, která návštěvu patřičně uctila a zároveň obyvatelům poskytla příležitost k účasti na emočně silné a společně sdílené církevní slavnosti, jež měla upevňovat a prohlubovat jejich víru, připomínat stálou přítomnost Boha a čerpat sílu pro šťastné i těžké chvíle života.

V 19. století se znovu zvýšila důležitost a oblíba poutí. Putování na posvátná místa je součástí všech světových náboženství - jednak jako doklad propojení času, prostoru a víry, jednak jako součást žité kulturní tradice. Některá z těchto míst jsou však hojněji vyhledávána, a zasloužila si tak označení „poutní“.⁴⁸

Na vzdálenou pouť se vydávali jednotlivci, malé skupiny i procesí o mnoha stech poutníků. Samotný průběh poutnického procesí začínal v domácím farním kostele, kde se shromáždili

---

⁴⁵ LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš, MACKOVÁ, Marie: *Z dějin české každodennosti, Život v 19. století*, str. 306.

⁴⁶ Dokument, Pořádek generální kanonické visitace a udílení sv. biřmování ve vikariátě Mnichovickém, L.P. 1912. APA III., 1876-1920, č.j. N.E. 2978.

⁴⁷ Dokument, Pořádek generální kanonické visitace a udílení sv. biřmování ve vikariátě Mnichovickém, L.P. 1912. APA III., 1876-1920, č.j. N.E. 2978.

⁴⁸ HOLOUBKOVÁ, Markéta: *Barokní rezidua v poutích 19. století*, str. 13.

poutníci a pod vedením duchovního, nejčastěji faráře, vyšli na cestu.⁴⁹ Poutníci denně zdolávali až desítky kilometrů a krajina, kterou procházeli, se stávala svědkem jejich modliteb a sborového zpěvu nábožných písní. Cesty k poutním místům byly pro ochranu poutníků lemovány alejemi stromů. Ubíhající trasu odměřovala zastavení u křížů, kapliček a božích muk, která vyzývala k společným modlitbám.⁵⁰ V cíli byli poutníci vítáni zvoněním na věži poutního kostela a tamním duchovenstvem, zúčastnili se poutních bohoslužeb a zpravidla druhého dne zrána vyrazili na cestu zpět. Účast na pouti byla vnímána jako prestižní záležitost. Znamenala vykročení za hranice známého území, a tak přinášelo nové zkušenosti, zážitky a možnosti seznámení. Společné putování upevňovalo vzájemné vztahy.⁵¹

Křesťané původně navštěvovali především místa spojená se životem Ježíše Krista, později svých svatých. Období relativního mezinárodního klidu po třicetileté válce umožnilo putovat ke vzdáleným cílům po Evropě (Altötting, Neukirchen, slezská Warta, Rosenthal v Lužici, Čenstochová nebo dokonce Řím). V městském archivu v Mnichovicích opatrují obrázky z poutí, kam v 19. a 20. století doputovali místní věřící (táborské Klokoty, Svatá hora u Příbrami, Velehrad, Hostýn, Stará Boleslav, Warta)⁵² V důsledku osvícenských reforem došlo k omezení pohybu poutníků a rušení poutních míst, což ale následně vedlo k rozvoji lokálního poutnictví.⁵³ Na Mirošovicku to znamenalo začátek tradice jednodenních poutí, jež oslavovaly světce, jemiž byly zasvěceny zdejší kostely. V Mnichovicích to byla mariánská pouť a ve Strančicích později aneská pouť. Navštěvovali především místní farníci nebo lidé ze sousedství.⁵⁴ Poutní místa regionálního významu nabízela možnost zbožného putování v původním slova smyslu, byla však dosažitelná během jediného dne.⁵⁵

V poslední třetině 19. století však opět vzrostla obliba dálkových tras.⁵⁶ Ačkoliv, jak jsem výše zmínil, v mnichovickém archivu jsou doklady o návštěvě dalekých poutních míst, v kronice mnichovické farnosti jsem dlouho marně hledal zmínky, jestli byla účast na poutích organizována děkanstvím nebo šlo o osobní aktivity jednotlivých věřících. Až v zápiscích ze

---

⁴⁹ ASCHENBRENNER, Vít: *Poutnická procesí směřující do Klatov. Příspěvek k dějinám provozu západočeského barokního poutního centra v letech 1685-1785*, str. 122-124.

⁵⁰ Kolektiv autorů: *Lidová víra (katalog výstavy)*, str. 40.

⁵¹ LHOTÁK, Jan: *Poutě a procesí v dějinách Sušice*, str. 133.

⁵² Obrázky z poutí, Městský archiv Mnichovice.

⁵³ HOJDA Zdeněk, PRAHL Roman: *Bůh a bohové. Církev, náboženství a spiritualita v českém 19. století*, str. 55-56.

⁵⁴ HOLOUBKOVÁ Markéta: *Barokní rezidua v poutích 19. století*, str. 13-14. Kronika mnichovické farnosti, v průběhu let.

⁵⁵ BOHÁČ, Zdeněk: *Poutní místa v Čechách*, str. 14., DIBELKOVÁ, Irena: *Poutní místa v Čechách*, str. 18-19.

⁵⁶ Kolektiv autorů: *Lidová víra (katalog výstavy)*, Národní muzeum, 2021, str. 30-31.

30. let 20. století jsem našel dvě zprávy o pouti do Staré Boleslavi, kam početnou výpravu farníků vedl děkan Nogol dne 9. září 1930 a o jednodenní pouti na Svatou Horu u Příbrami, kterou vykonalo 97 dospělých mnichovických farníků a pět školních dětí opět pod vedením děkana Nogola o dva roky později na den přesně. Romantická představa o pěším putování krajinou a společném zpěvu a modlitbách u studánek vzala za své poznámkou, že „*cesta se uskutečnila dvěma autobusy*.“⁵⁷ V tomto období však vlivem rozvoje železnic a postupně celé hromadné dopravy se stále podstatnějším stával samotný cíl pouti, tedy poutí místo a samotná cesta jako díkůvzdání a duchovní cvičení postupně ztrácela význam.⁵⁸

Pout' byla festivitou velkého formátu. Oba typy náboženských poutí (hromadné putování ke vzdálenějším památným či posvátným místům nebo místní církevní slavnosti) byly oblíbenou součástí života venkovského lidu a nejinak tomu bylo i v mnou sledovaném regionu, kde se konaly tradiční místní poutě u příležitosti svátků světců, jimž byly zasvěceny kostely v jednotlivých obcích. Náboženské poutě k zázračným či milostným sochám a obrazům se původně v zásadě konaly za účelem prosby o dobrodiní a odpuštění hříchů anebo jako vyjádření vděku za určitou dosaženou milost.⁵⁹ Hlavní rozměr pouti byl především duchovní. Poutě byly často příležitostí k hlubšímu setkání s Bohem, změně a smíření.⁶⁰ K tomu dobře sloužily poutě daleké i blízké. Čím více však postupovalo 20. století a rozvoj hromadné dopravy, tím podstatnějším se stával samotný cíl pouti, tedy výlet na poutní místo a samotná cesta jako díkůvzdání a duchovní cvičení postupně ztrácela význam.

Pro region Mirošovicka byla nejdůležitější pout', která se konala v Mnichovicích každoročně kolem 9. září k uctění Panny Marie. Zmínky o této pouti se v kronice objevují od samého počátku zápisů v roce 1833, její tradice je tedy starší než stáří kroniky. Bohužel zapisující nikdy neuváděli jiné podrobnosti než to, že byla hojně navštívena místními i lidmi z širokého okolí. Šířeji je zmíněna účast na pouti, která začala být pořádána ve Strančicích u nově postavené kaple sv. Anny v roce 1898. O této a ještě jiných poutích bude napsáno více v kapitolách věnující se přímo regionálním farnostem.

Další významnou církevní festivitou ve veřejném prostoru byla oslava patrocina neboli zasvěcení kostela určitému světci, který pak byl považován za jeho ochránce. Tato zasvěcení se slavila u každého farního či filiálního kostela. Z místních a blízkých svatostánek byl

---

⁵⁷ Kronika mnichovické farnosti, str. 227.

⁵⁸ MACKOVÁ, Marie: *Středoevropské poutnictví v 19. století*, str. 177.

⁵⁹ KALISTA, Zdeněk: *Česká barokní pout'. K religiozitě českého lidu v době barokní*, str. 26.

⁶⁰ Tamtéž., str. 28.

mnichovický zasvěcen Panně Marii, hrusický sv. Václavu, ale dříve i sv. Vojtěchu a sv. Mikulášovi, ondřejovský sv. Šimonu a Judovi, říčanský sv Petru a Pavlovi, kunický sv. Máří Magdaléně, otický sv. Mikuláši, velkopopovický Panně Marii Sněžné. Periodicky se opakujícím a zároveň plošně slaveným církevním svátkem, který v průběhu 19. století doznal značných změn, byla slavnost posvěcení kostela – tzv. posvícení. Tzv. císařské posvěcení se pak stalo součástí světských oslav, postupně se přesunulo více do soukromého prostoru a zůstalo i ve 20. století aktuální ve venkovském prostředí.⁶¹

Kromě účasti na bohoslužbách, poutích a církevních oslavách patří mezi základní projevy náboženského života lidu ve městech a na vsích i účast na svátostech. Jedná se o křty, první svaté přijímání, biřmování, svatby, pomazání nemocných a pohřby. Tyto náboženské svátky náleží spíše do soukromého prostředí rodiny. Formu svátosti mělo i uzavření manželství, ačkoliv souvislosti tohoto životního kroku už byly v 19. stol. vázány především na právní sféru. Každá z těchto událostí byla doprovázena slavností specifického charakteru, příležitostí ke shromáždění rodiny a přátel.⁶²

Drobné předměty dochované v domácnostech a nyní uschované v místních archivech a muzeích dokládají bohatý poutní život v regionech a celé zemi, výjimkou není ani sledovaný region Mirošovicka.

Z uvedených slavností bych chtěl šířeji zmínit pohřby. Pohřeb zemřelého se konal po mši svaté a na hřbitově se ještě přečetla poslední vůle nebožtíka. Ihned po pohřbu se příbuzenstvo sešlo u společné smuteční hostiny, při níž byly přerozděleny společenské role v rodu.⁶³ Hřbitovy se od středověku obvykle nacházely na pozemcích přiléhajících ke kostelům v blízkosti jádra obce. Od 18. století došlo v rámci reforem i ke změně v pohřbívání. Hřbitovy byly z hygienických důvodů přesunuty dále mimo obec a zrušeny byly i kostnice.⁶⁴ Podle katolické církve by každý hřbitov měl být řádně vysvěcen.⁶⁵

V regionu Mirošovicka existovaly tři historické hřbitovy: římskokatolické v Hurisicích a v Mnichovicích a židovský hřbitov ve Strančicích – Všechromech. V Hrusicích byl původní

---

⁶¹ LENDEROVÁ Milena, JIRÁNEK Tomáš, MACKOVÁ Marie: *Z dějin české každodennosti, Život v 19. století*, str. 313.

⁶² Tamtéž, str. 315-316.

⁶³ OHLER, Norbert: *Umírání a smrt ve středověku.*, str. 95-108.

⁶⁴ Kolektiv autorů: *Lidová víra (katalog výstavy)*, Národní muzeum, 2021, str. 22.

⁶⁵ ŽÁKOVÁ, Lucie: *Proč nemohli být sebevrazi pochováni na hřbitově*. Dostupné online z: <https://eurozpravy.cz>, dostupné 27.1.2018.

hřbitov zřízen okolo kostela sv. Václava. Je obklopen masivní hřbitovní zdí a sloužil pro celou zdejší farnost (obce Hrusice, Mirošovice, Senohraby, Lensedly, Turkovice, Třebлаты, zaniklou obec Hláska a hrady Zlenice, Ježov/Lipka).

Co se týče hřbitovů evangelických, sledovanému regionu je nejbližší (toleranční) hřbitov v Soběhrdech, kde dosud existuje evangelická farnost, s níž jsou ve styku, jak již bylo zmíněno, i evangeličtí věřící z Mirošovicka.

Ve výše uvedených kapitolách je popsána především religiozita většinového, tedy římskokatolického obyvatelstva sledovaného regionu. V průběhu staletí ale docházelo k vzájemným vztahům křesťanské většinové komunity s příslušníky židovské či romské menšiny a ty, ač byly zpočátku omezené, napříč stoletími sílily, postupně někdy docházelo i k asimilaci s původním obyvatelstvem, a tak povědomí o odlišnostech ve víře a zvycích se rozšiřovalo.

4.2. Projevy židovské víry (včetně předsudků)

Židé v křesťanské Evropě čelili řadě předsudků a pověr, obviněním z morových epidemií či válečných neúspěchů, po kterých následovaly krvavé pogromy. Od středověku byli postupně nuceni bydlet na vymezených místech, později pojmenovaných ghetta, a označováni různými znaky či speciálními klobouky. Omezování byli i ve výkonu živnosti, kdy se často museli věnovat obchodu či finančnictví, v určité době tzv. nečistým disciplínám. Postupné zrovnoprávnování přichází až s takzvanou židovskou emancipací, ale i s postupným otevíráním se státu Židům. Na českém území pak konečné rovnoprávnosti dosáhli prosincovou ústavou z roku 1867. S koncem 19. století ovšem vznikl i moderní antisemitismus, doprovázený teoriemi o celosvětovém židovském spiknutí, který nachází své stoupence dodnes.⁶⁶

Pro osoby židovského původu nebo víry je hřbitov místo posvátné. Zřizování židovských hřbitovů v minulosti často čelilo různým administrativním překážkám, a to jak ohledně získávání pozemků pro jeho umístění nebo rozšíření, tak překážkám finančním. Venkovské obecní hřbitovy se tak zakládaly na těžko přístupných místech.⁶⁷ Přesně tak tomu je i ve zkoumaném regionu, kde se židovský hřbitov nacházel v hájku vzrostlých stromů uprostřed pole na okraji vesnice.⁶⁸

---

⁶⁶ ČORNEJ, Petr: *Těžký židovský úděl, Kdy, kde, proč a jak se to stalo v českých dějinách*, str. 108-109.

⁶⁷ PUTÍK, Alexandr: *Židovské tradice a zvyky, svátky, synagoga a běh života*, str. 71-72.

⁶⁸ FIEDLER, Jiří: *Židovské památky v Čechách a na Moravě*, str. 71-72.

Ze středověku pochází řada antisemitských předsudků a obvinění Židů. Aby svým sousedům co nejvíce škodili, měli Židé úmyslně otravovat studně morovou nákazou, vraždit křesťanské panny a děti pro své rituální účely a kvůli pohanění víry také mučit a znesvěcovat hostie. Obvykle se taková obvinění objevovala ve vlnách, které se šířily zeměmi Evropy často v krizových obdobích válek, hladu, morové epidemie. Sloužily jako záminka k násilnému útoku na uzavřená židovská ghetta, jejich vyrabování, vyloupení a zničení.⁶⁹

Mezi lidmi se vžil předsudek, že kdo je Žid, ten je bohatý a zároveň lichvář. Protože manipulace s penězi a půjčování s úroky bylo v křesťanství považováno za špatné, projektovalo se toto mínění do negativního obrazu Židů. Pravdou je, že někteří Židé skutečně zaujímali významné postavení v mezinárodním obchodě a finančnictví a byli schopni realizovat transakce, které byly v té době pro jiné mnohem náročnější, ale představa, že většina Židů v Čechách byli bohatí bankéři, finančníci a podobně je však falešná. V našich zemích v době předmoderní do finančnictví mluvili spíše bankéři italského původu. Navíc od raného novověku (od doby jagellonské) je naprosto zřetelná snaha zemských sněmů vytlačovat židovský kredit a ten se tak v 18. století stal spíše minimálním. Židé tedy nebyli žádnými významnými věřiteli české šlechty.⁷⁰ Samozřejmě existovali taky chudí Židé (jak početná městská chudina, tak tzv. židovští tuláci na venkově) a samozřejmě byly mezi Židy zastoupeny všechny možné profese a různá řemesla, protože ve víceméně uzavřených a izolovaných komunitách, v nichž byli nuceni žít, musely být uspokojovány všechny jejich potřeby. Nejdůsledněji byla izolace v českých zemích realizována v 18. století s vynesením translokačního ediktu, který měl přímo vymezit židovské osídlení ve městech tak, aby nebylo blízko křesťanských kostelů a nedocházelo ke škodlivým kontaktům mezi křesťany a Židy.⁷¹

Pro tuto práci jsou však podstatnější pověry a předsudky vůči osobám židovského původu, protože právě ty ovlivňovaly jejich život i v našem regionu. Byly zdrojem předpojatosti a nepřátelství vůči jednotlivcům (jako představitelům židovského náboženství) nebo rase celkově. Návist k Židům se projevovala různými formami antisemitismu (od osobní nenávisti až k institucionalizované násilné perzekuci). Židé v Čechách a na Moravě, stejně jako v ostatních evropských zemích, žili v postavení menšiny, která se od většinového obyvatelstva lišila náboženstvím. Křesťanství mělo vládnoucí postavení, judaismus byl pouze tolerován. Katolická církev tradičně usilovala o obrácení Židů na křesťanství a míru svého nátlaku v čase

---

⁶⁹ PUTÍK, Alexandr: *Dějiny Židů v českých zemích v 10. – 18. století*, str. 15.

⁷⁰ SCHUBERT, Kurt: *Dějiny Židů: historie, náboženství, antisemitismus*, str. 112.

⁷¹ PUTÍK, Alexandr: *Dějiny Židů v českých zemích v 10. – 18. století*, str. 72.

proměňovala. Různé její misijní akce a právní diskriminace život Židů ztrpčovaly, ale přímo neohrožovaly. Daleko větší nebezpečí představovalo lživé obviňování Židů z rituálních vražd a požívání křesťanské krve. Církevní autority obvinění z rituálních vražd odmítaly (Bible přece Židům požívání krve přísně zakazuje), pověra se ale stala součástí lidové víry.⁷²

Bohužel, ve dvou zápisech v kronice mnichovické farnosti projevil svůj antisemitismus i místní děkan Kramerius. Poprvé při líčení vlny dělnických nepokojů v roce 1844, kdy se dělníci snažili překazit zavádění strojů v továrnách, poněvadž se domnívali, že je stroje okrádají o práci. Děkan Kramerius připisuje vinu za těžkou situaci dělnictva „*lichewným Židům*“.⁷³ Podruhé, když na stránkách kroniky popisoval, jak v říjnu 1840 bylo zabráněno Židu Izáku Wittlerovi z Hrusic, aby se přistěhoval do Mnichovic. Děkan v kronice celou situaci popsal slovy „*Toho roku – w měsijci řjgnu zabráněno bylo židákowi Hrusickému- mocně do městečka se wtjragjcmu chtjcmu se tady usaditi. Nikdy pamětníka nebylo, žeby Žid w městešku tomto byl osazen býwal. Izák Wittler z Hrusic – wšech ouskoků, chytrostj a lstj použil, aby gen swou králku wywedl. Též slawné řízenj zemské temuž práwo bylo přiřklo. Wšak ale zadána byla wěc – (opodstatněná jsouc mocnými důwody) k samému cjs. král. dworu do Wjdně – a odmrštěn byl Židák – který gen k nejwětšj škodě weškeré této městské obce by byl zde sloužjwal.*“⁷⁴ Přiznám se, že mě tato slova děkana Krameria mrzela, neboť jinak jsem si i něm vytvořil představu sympatického nadšence a vlastence. Pak jsem si uvědomil, že jsem k němu nespravedlivý vždyť on poue „pouze“ šířil základní křesťanské teologické argumenty proti židům, které byly pro křesťanskou tradici formulovány už za císaře Konstantina. Jakmile se křesťanská církev stala "vládním náboženstvím" a jako instituce získala významný mocenský vliv, začal se teologický anti-judaismus (negativní hodnocení židů) uplatňovat jako argument pro pronásledování židů. Další cestu církve v tomto neblahém ohledu ovlivnil svatý Jan Zlatoústý, jenž zformuloval základní protižidovské křesťanské argumenty, které dál dodnes působí. Židům podle nich náleží trest za ukřižování Ježíše. Dějinné utrpení židů je tedy teologicky oprávněné a správné, jejich vybití je prý přesně podle Boží vůle. Kázání Jana Zlatoústého, v nichž formuluje tuto ostře antijudaistickou teologii, patřily po staletí k nejpopulárnější a nejčtenější křesťanské literatuře. Je doložitelné, že se jimi z křesťanských kazatelen často přímo povzbuzovalo k pogromům. Byla to křesťanská církev, kdo pro židy zavedl povinnost označení oděvu, oddělení od křesťanského obyvatelstva a zvláštní omezený a kontrolovaný režim pro vzájemný styk

---

⁷² PUTÍK, Alexandr: *Dějiny Židů v českých zemích v 10. – 18. století*, str. 15-16.

⁷³ Kronika mnichovické farnosti, str. 12.

⁷⁴ Tamtéž., str. 13.

(usnesení lateránských koncilů, zejména IV. lateránský koncil roku 1215 za papeže Inocence III).⁷⁵

Pokud byly tyto myšlenky v kázáních římskokatolických farářů obvyklým jevem, nelze se divit, že jsou mezi lidmi dosud tolik rozšířeny.

Ještě jednu příhodu s projevem antisemitismu jsem našel v Kronice města Mnichovice 1918-1928. Odehrála se v roce 1911 a jejím nechtěným hrdinou byl děkan Filip Konáš. Tehdy se v Mnichovicích konal katolický ples, pro který si pořadatelé pronajali sál v hostinci vlastněném panem Freundem, jenž byl židovského původu. Tato skutečnost vzbudila rozruch ve městě i regionu a dostala se dokonce až do veřejného tisku. Trpěly tím prý celé Mnichovice, neboť jim pak bylo přezdíváno „židovské město“. Děkan Konáš pak od jednoho pohoršeného katolického pisatele obdržel dopis tohoto znění:

„Důstojný pane! Byl jste vůdcem komitétu, jenž pořádal ples u žida Freunda, z něhož čistý výnos byl věnován na opravu chrámu Páně. Jest to velice smutné, když z celého takového podniku má nejlepší zisk žid a až co zbude, to teprve přijde na opravu chrámu křesťanského. Znáte, pane děkane, že židé jsou největšími podryvateli naší národnosti a víry a tajnými nepřáteli našeho národa a kněžstva a kdyby mohli, raději by naše chrámy bořili, než by na ně něčím přispěli. My však nepotřebujeme jejich příspěvky a též jim nepotřebujeme cpáti naše poctivě vydělané peníze do jejich kapes. A proto jak se můžete při Vaší hodnosti jakožto křesťanský duchovní v takové židovské krčmě posaditi. Jest to pro nás pro všechny hanba a vůbec jsme takovýmto jednáním našich duchovních pro posměch židům.“⁷⁶

Jiné než výše uvedené příklady předsudků nebo zášti proti Židům jsem ve zkoumaných pramenech nezaznamenal, v dalších archiváliích ze dvacátých let 20. století jsou tyto tendence patrné také ze slov kolodějského faráře Elsnera.

V kronikách je další zmínka o židovských spoluobčanech uvedena až roku 1914, kdy do Strančic přijela stovka železničních zřízenců z Haliče. Do Mnichovic bylo přesunuto 31 těchto uprchlíků, většinou polských Židů. Obec je ubytovala v sále na radnici. V mnichovickém

---

⁷⁵ PRUDKÝ, Martin: *Záhuba Židů a postoje křesťanů*, Zpravodaj Společnosti křesťanů a Židů, č. 34/1995, str. 17-35.

⁷⁶ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 385-386.

archivu jsem se dotazoval na další osud těchto osob, ale žádné informace o jejich životě jsem už nezískal.

O pozdější persekuci židovských obyvatel regionu, kteří byli během Protektorátu nejdříve zbaveni všech práv a všeho majetku, a nakonec i života (31 osob) se ve farní kronice neobjevuje ani zmínka. I to nám může ledacos napovědět o vztahu místních římskokatolických duchovních k Židům. Městská kronika však osudy mnichovické židovské komunity zaznamenává, a tak jsem ji stručně mohl popsat v části mé práce líčící církevní život.

4.3. Provinění proti víře (kacíři, reformátoři, odpadlíci, tajní evangelíci, exulanti)

Kacíř (heretik, popírač dogmat) je historický výraz pro osobu s teologickým myšlením neslučitelným s učením katolické církve čili zastánce teologického učení odchylovajícího se od oficiální církevní věrouky. Tímto hanlivým pojmenováním byli označováni církevní reformátoři, odpadlíci od katolické víry či jinověrci.⁷⁷

4.3.1. Exulanti

Jeden z průvodních jevů politickomocenských proměn poreformační Evropy byla rozsáhlá exilová vlna vyvolaná událostmi kolem třicetileté války, jež zasáhla celou řadu zemí. Téměř ihned po bitvě na Bílé hoře opouštěli naši vlast političtí uprchlíci, kteří se obávali postihu za účast v povstání.⁷⁸ Po kárných procesech, namířených proti účastníkům odboje, které začaly majetkovými konfiskacemi a skončily staroměstskou exekucí, dolehl rekatolizační tlak postupně na všechny nekatolíky, a to bez ohledu na to, zda se povstání přímo zúčastnili či nikoliv. Před volbu mezi konverzí a emigrací tak byli postaveni všichni svobodní nekatolíci Českého království.⁷⁹

Rozhodování, či víra nebo vlast, se stalo traumatickým prožitkem pro tisíce obyvatel Českého království a Moravského markrabství. I když neznáme přesné počty lidí, kteří byli donuceni po Bílé hoře odejít do exilu, šlo zřejmě o tisíce rodin. Jejich tragédie byla o to horší, že se exulanti v cizině potýkali s nepříznivými materiálními i duchovními podmínkami. Mnohdy velká bída přiměla exulanty k rozhodnutí postupně se vrátit domů do Čech.⁸⁰

---

⁷⁷ NEŠPOR, Zdeněk, R.: Kacíř, Sociologická encyklopedie, dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/>.

⁷⁸ ČORNEJOVÁ, Ivana: *Kdy, kde, proč a jak se to stalo v českých dějinách*, str. 217.

⁷⁹ LISÁ, Martina: *Pirenská exulantská obec během třicetileté války očima Kroniky Václava Nosidla*, Sborník Národního muzea v Praze, Řada C – Literární historie, sv. 54, 2009, čís. 1–4, Leipzig.

⁸⁰ BOBKOVÁ, Lenka: *Exulanti z Prahy a severozápadních Čech v Pirně v letech 1621-1639*, str. 143.

Stanovit alespoň přibližný počet osob, jež opustily Čechy v důsledku náboženských represí, se nepodařilo, a zřejmě to ani nikdy nebude možné. Díky bádání v Saském státním archivu v Drážďanech se historičce Lence Bobkové podařilo pro veřejnost významně přiblížit pobělohorskou exilovou vlnu z Prahy a severozápadních Čech do Saska, kam během let 1621 až 1641 směřoval nejsilnější a nejtrvalejší proud. Její studie obsahuje jmenné seznamy exulantů s uvedením všech dostupných informací o nich. Ve výčtu obcí, ze kterých exulanti pocházeli, se mi podařilo nalézt i města z našeho kraje (Benešov, Říčany) a v nich i šest osob, pocházejících ze sledovaného regionu. Bohužel, zrovna jejich záznamy žádné další podrobnosti neuvádějí.⁸¹

I v tak malém regionu jako je Mirošovicko máme historicky doložený příklad pobělohorského exulanta. Byl jím mnichovický rodák Jiří František Holík, významný pomolog, který je považován za zakladatele moderního štěpování ovocných stromů. V Mnichovicích jsou na jeho odkaz hrdí, jeho jméno nese městský park.⁸²

Jiří František Holík se narodil zřejmě okolo roku 1635. Rodina byla původně vyznání utrakvistického, podobně jako většina ostatních v této lokalitě.⁸³ Katolictví jim pak vnucovali jezuité. Jiří byl v deseti letech násilně odveden od rodiny a 6 let v semináři převychováván ke konverzi, vystudoval jezuitské gymnázium a teologii a filozofii na Karlově univerzitě. Poté se stal profesorem dominikánského kláštera sv. Jiljí v Praze. V letech 1663-1666 působil jako kazatel a inkvizitor v Plzni. Nesouhlas s inkvizičními metodami a také čtení zabavených zakázaných protestantských knih zapříčinily pochybnosti o katolické víře. Požádal proto o přeložení do Litoměřic, odkud se pokusil o útěk do sousedního protestantského Saska. Byl však dopaden a vězněn. Následně utekl za hranice, konvertoval, a stal se kazatelem. Ve Wittenbergu vystudoval luterské bohosloví a v roce 1669 se stal pastorem české exulantské obce v Barby u Magdeburku. Jiří Holík své původně vysněné a zajištěné poskytující kazatelské místo ztratil. Úspěšné nebylo ani jeho další usilování o uplatnění v pozici luterského kněze, což on sám vysvětloval nedostatečnou znalostí jazyka. Neutěšené poměry a spory mezi exulanty ho nakonec donutily odejít v roce 1671 do Švédska, kde se nakonec uplatnil v pomologii.⁸⁴

---

⁸¹ BOBKOVÁ, Lenka: *Exulanti z Prahy a severozápadních Čech v Pirně v letech 1621–1639*, str. 228.

⁸² ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita: *Exulantská útočiště v Lužici a Sasku*, str. 120-121.

⁸³ VOLF, Josef: Jiřího Holíka „PabsticheGeissel“ a FunffacherGeistr. Spiegel“, M.B. VOLF, *Český exulant Jiří Holík*, str. 2.

⁸⁴ RYANTOVÁ, Marie: *Konvertita a exulant Jiří Holík*, str. 376-377.

4.3.2. Tajní evangelíci

Ne všichni však měli možnost nebo odvahu odejít. Ti, kteří zůstali se museli přizpůsobit a přijmout oficiální víru. Malá část obyvatelstva se ale tajně držela původní víry svých předků. Utajená společenství evangelíků provozovala rodinná či lokální společná čtení a přemýšlení nad Písmem. Tato skrývaná setkání se odehrávala zpravidla v domech (případně v různých jiných úkrytech) a přítomna jí snad byla celá širší rodina. Jednotlivá místní společenství měla „své vůdčí osobnosti“ a mívala svou „náboženskou knihovnu“. Skladba nalezených knih ukazuje na postupné promísení literatury předbělohorské, emigrantské – bratrské, luterské i reformované. Jednotlivá tajná evangelická centra byla vzájemně propojena a občas byla navštěvována kazateli ze Saska, Pruska a z Uher, mezi nimiž byli i potomci původních vyhnanců.⁸⁵

Jak tajní ovšem vyznavači nekatolické víry ve skutečnosti byli nebo mohli být? Život tajných evangelíků plynul ve státě jedné konfese. Jejich pouhá existence představovala politické ohrožení a narušovala nastavená pravidla konfesionalizace a jako taková byla trestána. Tito „tajní evangelíci“ byli (museli být) oficiálně členy římskokatolické církve a podléhali jejímu právu a jeho důsledkům. Římskokatolický kněz je křtil, oddával a většinou i pohřbíval. V římskokatolické církvi museli plnit alespoň nezbytné minimum náboženských povinností (např. každoroční zpověď a placení desátků). Navenek se tajní evangelíci projevovali vlastněním „kacířských“ knih, nepravidelným chozením do kostela, vedením kacířských řečí, selektivní recepcí mší a jejich interpretací, odmítáním znamení kříže a kritikou některých prvků římskokatolické barokní zbožnosti. Nakolik bylo možno uchovat takovéto tajemství v rámci sousedských vztahů? O jejich existenci věděla nebo o ní alespoň tušila římskokatolická církev.

Na základě písemných pramenů lze doložit, že též ve sledovaném mikroregionu Mírošovicka existovali jednotlivci či malé skupiny, jež navzdory platným zákonům zůstávali ve spojení s protestantskými církvemi v zahraničí a v rámci rodinného a místního společenství v různé míře prováděli náboženskou praxi, která nějakým způsobem souzněla či odkazovala k reformační tradici, i když se zároveň museli účastnit náboženské praxe církve římskokatolické. Těmto skupinám se dostalo označení „tajní evangelíci“. V zápisech říčanského soudu najdeme několik případů tzv. provinění proti víře, jedním z nich je případ Jana Kliky z Uhříněvsi. Jmenovaný byl obviněn z kacířství, přechovávání evangelických knih, které mu zabavil farář. Obviněný

---

⁸⁵ ČORNEJOVÁ, Ivana: *Jaké byly osudy pobělohorské emigrace? Kdy, kde, proč a jak se to stalo v českých dějinách*, str. 233.

tvrdil, že je dobrý katolík, že knihy našel už asi před 14-15 lety „u brodu pod hruškou“, jejich závadnosti si nebyl vědom. Další kniha ovšem byla nalezena u jeho přítele v Benicích, který vypověděl, že ji má od Kliky – i tuto knihu, jak se obviněný rozpomíná, našel. Soud Klikově vysvětlení původu knih očividně nevěří, ten však trvá na svojí verzi náhodných nálezů. Rozsudek zněl, půl roku v železech na obecním.⁸⁶

Druhým doloženým kacírským případem v oblasti širšího regionu je záznam o soudu se škvoreckým Václavem Slavíkem. Obviněný byl žalován za kacírství, z něhož byl farářem „odedávna podezříván“. Dle obžaloby tuklatského faráře Slavík již mnoho let „drží kacírské knihy, které šíří mezi poddané a veřejně schvaluje“ (popsány jsou čtyři případy, nejstarší se udál před osmi lety). Při výslechu před soudem Slavík uvedl, že luteránské knihy četl buď sám nebo s přítelem Ondřejem z Nové Vsi o svátcích nebo v neděli, knihy měl ukryté na různých místech, např. ve vrbě u potoka, několik i doma – manželka (katolička) mu je ale zakazovala a jednu sama donesla na faru. Jednání se protáhlo na několik měsíců, čímž soudu vznikly velké výdaje. Proto bylo hejtmanem nařízeno obviněného propustit z důvodu neúnosných nákladů na jeho držení ve vězení.⁸⁷

Nepřímý doklad o existenci tajných vyznavačů evangelické víry na Mirošovicku najdeme v autobiografii Český pláč již zmíněného mnichovického exulanta Jiřího Holíka, který v ní vzpomíná, jak se jako malý chlapec v Mnichovicích spolu s rodiči zúčastnil tajné bohoslužby v lese, jak v kraji tajně působili nekatoličtí kazatelé nebo jak mezi evangelíky docházelo k půjčování zakázaných nekatolických knih.⁸⁸

Na příkladu jistého starého sedláka z Hrusic, Holík popisuje a kritizuje působení jezuitů a kruté zacházení s nekatolíky (bitím a mučením vynucovaná změna konfese). „Jednou v noci byl lapen a ze svého domu jako zloděj odvezen, aby byl krutě vězněn na velkém zámku jménem Hrádek na panství hraběte Valdštýna...“ Jinou Holíkem popsanou formou tvrdé rekatolizace byly násilné odvody malých chlapců do církevních seminářů, kde chlapcům odloučeným od rodin

---

⁸⁶ ŠIMEK, Jan: *Kriminalita v raně novověkých Čechách na příkladu Říčan*. (1667-1757). Disertační práce, FF UK, 2011.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ RYANTOVÁ, Marie: *Konvertita a exulant Jiří Holík. Příspěvek k dějinám exilu a problematice konverze v období raného novověku*, str. 383. HOLÍK, Jiří: *Český pláč*, In. RYANTOVÁ, Marie: *Konvertita a exulant Jiří Holík*, str. 363.

byla po roky vnučována katolická teologie, až konvertovali ke katolické víře, což byl i jeho vlastní případ.⁸⁹

Vzhledem k tomu, že soupis poddaných podle víry pro Mnichovice není k dispozici (není dochován) není možné podat zprávu o celkových počtech katolíků a evangelíků na Mirošovicku.

V předešlých odstavcích bylo nastíněno, jak to bylo s regionálními evangelíky v historickém kontextu, jenž hrál nepochybně určitou roli i pro zkoumané období. Ve zdejším regionu byla i ve třicátých letech 20. století stále menší základna evangelíků, která příslušela k soběhrdskému evangelickému kostelu,⁹⁰ další část navštěvovala bohoslužby v nedaleké Uhříněvsi.⁹¹

---

⁸⁹ RYANTOVÁ, Marie: *Konvertita a exulant Jiří Holík. Příspěvek k dějinám exilu a problematice konverze v období raného novověku*, str. 364.

⁹⁰ Kolektiv autorů: *600 let obce Strančice*, str. 56.

⁹¹ *Kronika obce Strančice*, str. 32.

5. Vítězství a pády církví v 19. a ve 20. století

5.1. Vývoj religiozity v 19. století

Evropská civilizace v 19. století prošla mnoha proměnami, na něž měly vliv doznívající ohlasy osvícenství a dramatických událostí Velké francouzské revoluce. Katolická církev se po celé století komplikovaně vyrovnávala s moderními tendencemi v oblasti politického uspořádání státu, s novými podněty a proměnou společnosti. Souběh těchto nepříznivých trendů, jež místní církev neměla ve svých rukou a na řadu z nich nedokázala včas a adekvátně reagovat, přispěl k nevýhodné pozici katolicizmu v Českých zemích.⁹² Část oficiální církve dlouho odmítala koncept demokracie a negativně se vymezovala proti svobodě myšlení a slova, proti svobodě náboženství.⁹³ Nedokázala poskytnout odpovědi na objevy přírodních a společenských věd, které zpochybnily církevní tradice a církevní výklady Bible. Rozmach industrializace a urbanizace znamenaly rozvoj obcí, vznik nových předměstí či celých nových měst bez kostelů a farností, kde vyrůstala nová generace už bez působení církve.⁹⁴

Všeobecná školní docházka, rostoucí gramotnost a přístup k tisku, migrace do měst, technický pokrok, nové možnosti dopravy, začátek spolkového života a další nevídané změny v průběhu 19. století proměňovaly život venkovanů. Tradiční zvyky a instituce nadále nepostačovaly. Religiozita přestala být jediným klíčem k orientaci v životě – příslušnost k určitému vyznání už nebyla tou nejdůležitější složkou v chápání sebe sama. Postupně ji často nahrazovaly nebo doplňovaly třídní a národní příslušnost.⁹⁵ Přestože právě katoličtí kněží se velmi zasloužili o národní obrození a až do roku 1848 byli hlavními nositeli hnutí za nacionální emancipaci,⁹⁶ což ve sledovaném regionu potvrzuje nadšený vlastenec a obrozenec Kramerius, o němž bude více napsáno v dalších kapitolách. Lidem byla česká katolická církev více vnímána jako součást vládních struktur rakouské monarchie, jako pomocník a jedna z nejdůležitějších opor habsburské vlády. Ve skutečnosti však byla ve druhé polovině 19. století vládou vytěšňována ze školství a dalších oblastí, které dříve spravovala.⁹⁷

---

⁹² PETRÁČEK, Tomáš: *Sekularizace a katolicismus v českých zemích, Analýza kořenů sekularizace české společnosti*, str. 60., NEŠPOR, Zdeněk, R. *Příliš slábi ve víře. Česká ne/religiozita v evropském kontextu*, str. 42.

⁹³ MAREK, Petr: *Katolíci a problém sekularizace dělnického prostředí*, str. 26–38.

⁹⁴ Tamtéž., str. 26–38.

⁹⁵ RAPPORT, Michael: *Evropa devatenáctého století*, str. 262–264.

⁹⁶ PETRÁČEK, Tomáš: *Sekularizace a katolicismus v českých zemích, Specifické rysy české cesty od lidové církve k nejateističtější zemi světa*, str. 67–77.

⁹⁷ MACKOVÁ, Marie, NEŠPOR, Zdeněk, CRHOVÁ, Marie, MAREK, Pavel, GAŽI, Martin, KAISEROVÁ, Kristina: *Náboženství v 19. století: Nejcirkevnější století, nebo období zrodu českého ateismu?* str. 137–147.

Přidávání nových předmětů do školních osnov (aritmetika, zeměpis, dějepis a přírodní vědy) znamenalo další rozvoj vzdělání v 19. století a podněcovalo náboženský skepticismus. Umožnilo, aby se světské myšlenky uchytily i na venkově a formovaly zde sekulární smýšlení mezi lidem. Rozmach gramotnosti pomohl vzniku masové kultury s převahou tištěného slova a zároveň oslaboval starší způsoby trávení volného času, založené na společném večerním rozjímání a modlitbě.⁹⁸

Prakticky celé 19. století je i nadále obdobím převážně mariánského kultu. V Čechách se stavějí nové mariánské sloupy a opravují se staré. Dochází k obnově tradice pořádání poutí (za osvícenství potlačené), zvláště mariánské se teď těšily velké oblibě. Živou mariánskou tradici dokládají poutě v Mnichovicích, jež podle kroniky navštěvovaly tisíce poutníků. Již v roce 1838 komentuje děkan Kramerius účast na mnichovické pouti slovy: „*Dne 8. zářj – ku pouti sešlo se do této welekrásně ozdobené Swatyně Maryánské weliké množství lidu z blizka i ze vzdálenosti, tak že pamětnjka není w osadě, aby kdy pro tak náramný daw lidu ku pouti se byl sešel.*“⁹⁹ Všeobecně se zlepšila organizace poutí a využívané nové technické vynálezy otevřely možnosti pro skutečně masová shromáždění.¹⁰⁰

Velmi silným poškozením pozice katolické církve v české společnosti bylo rozdělení národní historické tradice. V polovině 19. století publikoval František Palacký svůj koncept českých dějin, který redukuje české dějiny či alespoň jejich vrcholné období na dvoustletou periodu mezi Janem Husem a Bílou horou. Přes uznalá slova Palackého na adresu některých aspektů činnosti církve v dějinách, vychází její celkový obraz výrazně záporně. Církev je představována jako nositelka nedemokratických, nenárodních principů, stojících ve vrcholných okamžicích českých dějin proti národu a jeho nejlepším představitelům, od Husa po Komenského.¹⁰¹

Katolická církev se v polovině 19. století snažila odolat sekularizačním tlakům a upevnit principy křesťanské víry mezi širokými vrstvami obyvatelstva zdařilou podporou mariánského kultu a oživením zájmu o cyrilometodějský příběh se silným národním rozměrem. Renesance zájmu o Cyrila a Metoděje byla v roce 1863 podpořena oslavami k tisíciletému výročí příchodu obou bratří na Moravu, které se uskutečnily na Velehradě, byly doprovázeny řadou

---

⁹⁸ MACKOVÁ, Marie, NEŠPOR, Zdeněk, CRHOVÁ, Marie, MAREK, Pavel, GAŽI, Martin, KAISEROVÁ, Kristina: *Náboženství v 19. století: Nej církevnější století, nebo období zrodu českého ateismu?* str. 148-149.

⁹⁹ Kronika mnichovické farnosti, str. 9.

¹⁰⁰ PETRÁČEK, Tomáš: *Sekularizace a katolicismus v českých zemích, Specifické rysy české cesty od lidové církve k nejateističtější zemi světa*, str. 24.

¹⁰¹ PETRÁŇ, Josef: „*Na téma mýtu Bílá hora*“, *Traditio et Cultus. Miscellanea historica bohémica Miloslao Vlk archiepiscopo Pragensi*, ed. Zdeňka Hledíková, str. 141–162.

náboženských aktivit a byly významnou posilou české národní identity na Moravě. Zároveň se vyznačovaly úsilím o budování slovanské vzájemnosti ve sféře duchovní, politické i občanské.¹⁰²

V mnichovickém kostele bylo tisícileté výročí věrozvěstů křesťanství Cyrila a Metoděje oslaveno zpěvem a bohoslužbou dne 9. března 1863. Kramerius v kronice uvádí: „*Bylať to všeobecně znamenitě veliká duševnj radovánka pohleděti na ten věrným lidem českým naplněný dům božj, kterakže s napnutou pozorností a duchem zbožným naslouchali slovu Božjmu, poručujícímu jich jaké milosrdenctvj před 1000 roky, předkům našim, tehdejšímu pohan: Slavianům a pak u postupu času i nám potomkům jejich – darem víry křest: od Boha se dostalo. I cit náročný, čistě slovanský a láska k vlastem slovanským valně se probudil a utužil v posluchačstvu tomto.*“¹⁰³ V tomto citátu z pera místního děkana zaznívá nejen blízký vztah ke věrozvěstům, ale i k celému Slovanstvu.

Českému katolicismu se však k jeho škodě nepodařilo najít katolického historika, který by pro katolickou tradici českých dějin dokázal totéž, co udělal Palacký pro nekatolickou. Vytvoření dalšího strhujícího příběhu např. o Janu Nepomuckém, který by sledoval katolický výklad českých dějin a zároveň by nebyl nekriticky loajálně prorakouský a prohabsburský, by katolické církvi mohl pomoci.¹⁰⁴

V Mnichovicích byl ale odkaz Jana Nepomuckého živý, vypovídá o tom jednak socha na Jánském náměstí a také svěcení jednoho z oltářů místního kostela.¹⁰⁵

Pro část české populace v 19. století však katoličtí svatí už neměli takový význam jako slavné osobnosti z husitských a reformačních dějin. U ní se jednoznačně největší úctě a sympatiím těšil Mistr Jan Hus, jenž nebyl vnímán pouze jako náboženský reformátor, ale spíš jako český patriot, kterému v jeho zápase za pravdu šlo především o zájmy národa.¹⁰⁶ Husitství se postupně stalo symbolem boje proti klerikalismu, katolický vliv při utváření národní identity byl protestantskými a pozitivistickými dějepisci zmenšován.¹⁰⁷

---

¹⁰² ŠEBEK, Jaroslav: *Za Boha, národ, pořádek*, str. 33–35.

¹⁰³ Kronika mnichovické farnosti, str. 55–57.

¹⁰⁴ NODL, Martin: *Dějepisectví mezi vědou a politikou. Úvahy o historiografii 19. a 20. století*, str. 11–34.

¹⁰⁵ Kolektiv autorů: *Kniha Mnichovice*, str. 15.

¹⁰⁶ SOUKUPOVÁ, Blanka: *Místo husitské tradice v moderní české společnosti. Základní kámen národní identity? Paměť – národ – menšiny – marginalizace – identity*, str. 21.

¹⁰⁷ ŠEBEK, Jaroslav: *Za Boha, národ, pořádek*, str. 38–39.

Květnovými zákony roku 1847 byla církev postavena pod silný dozor státu. Vysoké kněžstvo až na výjimky bylo odtrženo od lidu a dávalo císaři ochotně i víc, než žádal a než bylo jeho právo. Rakouské katolictví, svázané vděčností církve ke státu za světskou pomoc při provedení pobělohorské rekatolizace a poznamenané josefinským osvícenstvím, stalo se postupně bezobsažným.¹⁰⁸ Přicházející krizi a odliv zájmu věřících se katolická církev snažila vyřešit na shromáždění církevních představitelů, tzv. pražské provinční synodě v roce 1860, na které se projednávaly potřeby, proměny a reformy církve. Všichni duchovní byli v předstihu vyzváni k zaslání písemných připomínek,¹⁰⁹ také mnichovický děkan zaslal „šestero punktů“.¹¹⁰ Bohužel dostupné prameny neuvádějí, co všechno Krameriovo šestero obsahovalo.

V centru zájmu synody ležela především pastorační obnova české církevní provincie, která spočívala v utužení církevní disciplíny a povzbuzení zbožné horlivosti (pomocí například lidových misí). Rozhodnutí synody dávala farářům návod, jak řešit různé situace. K dodržování přijatých opatření byly zavázány všechny církevní osoby a na jejich výkon dbal biskup a jím pověřeni lidé při vizitacích.¹¹¹ Doporučení se týkalo především činnosti farností a jejich duchovních, na které bylo nyní ještě více pohlíženo. V pražském arcibiskupském archivu byly k dohledání vyplněné šablony používané právě při poměrně častých kontrolách místních farností.¹¹² Více o průběhu vizitací bude nastíněno přímo v kapitolách věnujících se jednotlivým farnostem regionu.

Ideová a duchovní podstata církevního a náboženského života se na konci 19. století zdánlivě jaksí vyprazdňovala. Církev své věřící stále doprovázela při křtech a dalších obřadech, ale často bez vnitřní spojitosti a bez toho, aby si k ní vytvářeli hlubší pouto. Velké množství katolíků bylo v církvi už jen formálně, udržovali jen vnější zvykové rituály.¹¹³ O menším zastoupení věřících při klasických bohoslužbách na Mirošovicku informuje zpráva duchovní nalezená v pražském arcibiskupském archivu „většina duchovních stěžuje sobě na velmi malé účastenství a ve vesnicích, kde není kostel, než školní děti se na ní dostavují.“¹¹⁴ Tato slova dokládají ubývání věřících na počátku 20. století v kostelech, o stejném trendu informuje i kronika mnichovické farnosti na počátku dvacátých let. Obecný trend se tedy objevuje i na Mirošovicku. Situace se začala měnit až po vzniku Církve československé husitské, kdy sice

---

¹⁰⁸ SMÉKAL, Bedřich: *Doplňky ke knize Augusta Franzena Malé církevní dějiny*, str. 301-303.

¹⁰⁹ PETRÁČEK, Tomáš: *Sekularizace a katolicismus v českých zemích*, str. 32.

¹¹⁰ Kronika mnichovické farnosti, str. 52.

¹¹¹ KRYŠTŮFEK, Xaver: *Dějiny církve katolické ve státech rakousko-uherských II*, str. 247-254.

¹¹² Předlohy ke kanonickým vizitacím, Fond APA III, 1876-1920. Karton 1969.

¹¹³ ŠEBEK, Jaroslav: *Za Boha, národ, pořádek*, str. 46-48.

¹¹⁴ Zpráva o kanovnícké vizitaci ve vikariátu Mnichovickém za rok 1904. APA III. 1873-1936.

katolických věřících ubylo, ale věrní místní katolíci, primárně z okrajových venkovských obcí regionu, chtěli ukázat svou návštěvou kostela, že je jejich víra stále živá.¹¹⁵

5.2. Religiozita na počátku 20. století (do vzniku Československa v roce 1918)

Proces smiřování náboženské víry se společenskými, hospodářskými, politickými a kulturními změnami nebyl o nic jednodušší ani ve století dvacátém, o což se přičinily nové vědecké teorie a jejich empirická východiska.

Evropa jakoby, myšlenkově kvasila. Vzniká rasový, biologický a „vědecky“ zdůvodněný antisemitismus, různé sekularistické a liberální proudy, stejně jako různé alternativní myšlenkové směry nihilistů, anarchistů a komunistů, kteří všichni pokládali náboženství za přežitek. Ve většině zemí se vedl otevřený či skrytý kulturní boj, který vytlačoval náboženství z mnoha sfér společenského života, ačkoliv v „našem“ Rakousku-Uhersku se formálně stále držel.¹¹⁶

Zrodil se tzv. moderní nacionalismus, jehož základem je pojetí národa jako jednotky se společným jazykem a biologickým původem, která je nadřazená jedinci i ostatním kolektivním identitám. Kult národa, pokroku nebo jinde třeba i dělnické třídy patřil na počátku 20. století k mnoha „náhradním náboženstvím“, která nastupovala na místo původního tradičního křesťanství. Sílicí nacionalistická hnutí přejímala celou řadu náboženských rituálů a symbolů. Jen je trochu obměnila, a tak místo náboženských se zpívaly „národní písně“ a místo církevních poutí se podnikaly „národní poutě“. Do venkovského prostředí tato „nová doba“ přišla se zpožděním, především v okrajových oblastech náboženská identita převažovala nad národní ještě hluboko do 20. století.¹¹⁷

Už před válkou bylo velké množství katolíků v církvi pouze formálně, udržovali jen vnější zvykové rituály, což může dokládat i region Mirošovicka, kde si faráři ve vizitačních listech stěžovali na ubývající počet věřících na bohoslužbách.¹¹⁸ Válečné události pak krizi ještě prohloubily, lojalita místních církevních elit k monarchii zapříčinila až averzi českého prostředí ke katolicismu,¹¹⁹ jenž byl negativně spojován právě s Habsburskou monarchií.¹²⁰ Identické postoje lze spatřit i v regionu Mirošovicka, kde v zápise válečné kroniky je vyjádřen

---

¹¹⁵ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 285.

¹¹⁶ PETRÁČEK, Tomáš: *Velká válka 1914-1918 a západní civilizace*, str. 38.

¹¹⁷ Kolektiv autorů: *Lidová víra (katalog výstavy)*, Národní muzeum, 2021, str. 100.

¹¹⁸ Zpráva o kanovnícké vizitaci ve vikariátu Mnichovickém za rok 1904. APA III. 1873-1936.

¹¹⁹ ŠEBEK, Jaroslav: *Za Boha, národ, pořádek*, str. 52-54.

¹²⁰ VÁCLAVÍK, David: *Náboženství a moderní česká společnost*, str. 78.

postoj místních obyvatel ke smrti následníka trůnu a vyhlášené válce. „*Za tyto dvě osoby, hlavně za následníka trůnu, který slovanským národem opovrhoval jako každý Habsburk, odpykají to za něho naši čeští synové, otcové rodin, po nichž zase nadále zůstali vdovy sirotci.*“¹²¹

Ze zápisů kronikářů sledovaného regionu lze vyčíst, že zdejší převážně venkovský lid novou dobu opravdu prožíval pomaleji, opožděně a nijak dramaticky, přesto se řada výše zmíněných procesů a nálad společnosti projevovala i zde. Kroniky zaznamenaly postupně nadšené obrozenectví a národní uvědomování, ale i antisemitismus (antijudaismus), stále přítomné předsudky vůči Židům, netoleranci ke kočujícím skupinám cikánů i zájem části věřících o nová náboženství.

Katolická církev na Mirošovicku v těchto letech ještě nečelila přímo odchodům, ale kněží si všímali jakéhosi ochladnutí ve víře, jež se projevovalo menší účastí farníků na pravidelných bohoslužbách. Zatímco, jak dokládají prameny z regionu, církevní svátky byly navštěvovány hojně. V roce 1910 bylo zaznamenáno rekordních 1510 osob, kterých přijalo svaté přijímání.¹²² Nicméně jak již bylo výše zmíněno počet věřících navštěvujících pravidelné bohoslužby dle vizitačních protokolů neustále ubýval. Z toho tohoto je možné usuzovat, že lidé stále chodili na větší církevní slavnosti, nicméně již mnozí nejspíše nevyhledávali jejich náboženský přesah. Dokládají to také slova mnichovického děkana Konáše, který ve farní kronice píše, „*kěz to svaté biřmování zanechá na farnosti i v celém vikariátě blahodárný účinek, kěz všichni biřmovanci, zůstanou věrni slibům při biřmováním učiněným, kěz dospělým prospěje, protože i oni své sliby obnovily.*“¹²³ Lze tedy soudit, že morálka věřících v katolické obci nejen na Mirošovicku průběžně klesala. Katolická církev se posléze snažila různými způsoby opět aktivovat své členy. Nicméně, dle vizitačních zpráv z května roku 1914 lze popsat, že ani zmíněné rekordní biřmování ani další snahy neměly v regionu chtěný účinek. Ve zprávě je přímo psáno, že účast „*poměrně uchází, ač stále se horší.*“ O návštěvě křesťanských cvičení děkan lakonicky uvádí „*slabá*“.¹²⁴

---

¹²¹ Kronika padlých města Mnichovic 1914-1918, str. 26.

¹²² Kronika mnichovické farnosti, str. 118.

¹²³ Tamtéž., str. 124.

¹²⁴ Zprávy o kanovnícké vizitaci ve vikariátu Mnichovickém za rok 1914. APA III. 1876-1934.

5.3 Religiozita v éře první republiky 1918–1938

Pro nábožensko-politické poměry v nově vzniklém Československu byla symptomatická silná antikatoická vlna, spojená s výraznými sekularizačními tendencemi, jež se u nás projeví nejméně ze všech států střední Evropy. Jednalo se o důsledek obecnějších procesů, daných částečně morální a hodnotovou krizí po první světové válce, částečně snahami o zmenšení veřejného vlivu náboženství vůbec a katolické církve zvláště. V českých poměrech se katolická víra dostala už v průběhu 19. století do velkých konkurenčních zápasů a konfrontací se sekulárními národními tradicemi i s reflexemi reformační minulosti země.¹²⁵ Hlavním nositelem české národní, politické, kulturní a ekonomické emancipace byla protináboženská animozita českých národně-liberálních a později i socialisticky orientovaných elit. Katolická církev postupně ztrácela vliv nad velkou částí sociálních vrstev (zvláště mezi dělnictvem, ale i mezi středními vrstvami a v intelektuálním prostředí), protože nedokázala reagovat na procesy spojené se společenskou a sociální modernizací.¹²⁶

Situace po vzniku československého státu v roce 1918 přinesla do duchovního a církevního života řadu nových podnětů i komplikací. Rozpadla se monarchie, ale i dosavadní model vztahu církve a státu, charakteristický jejich úzkým propojením.¹²⁷

Zatímco někteří čeští Němci opustili římskokatolickou církev a přešli k luteránství nebo starokatolicismu už v posledních dekádách 19. a 20. století, v české společnosti byl předělem církevních změn až rozpad Rakousko-Uherska a vznik Československa. Církev podporovala mocnářství, a tak spolu s ním stála na straně poražených. Heslo „odrakoušování“ znamenalo pro mnohé „odřímanění“. Lid se v tom shodoval s vládou, a tak v prvních letech došlo k odstranění většiny legislativních privilegií římskokatolické církve.¹²⁸ Po rozpadu Rakousko-Uherska se v českých zemích silně ujalo heslo, že po Vídni musí být souzen a odsouzen také Řím.¹²⁹

K původně zamýšlené odluce od církve však nedošlo. Čeští evangelíci se spojili do Československé strany evangelické a nespokojení katolíci, kterým se nepodařilo prosadit zásadní reformy své církve, založili novou Církev československou husitskou. Katolickou církev opustil v první fázi asi milion věřících, ale k evangelíkům se přihlásilo jen několik

---

¹²⁵ MAREK, Pavel: *Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924)*, str. 14.

¹²⁶ ŠEBEK, Jaroslav: *Za Boha, národ, pořádek*, str. 423-426.

¹²⁷ Tamtéž, str. 48.

¹²⁸ NEŠPOR, Zdeněk: *Česká a slovenská religiozita po rozpadu společného státu*, str. 37.

¹²⁹ SMĚKAL, Bedřich: *Doplňky ke knize Augusta Franzena Malé církevní dějiny*, str. 30.

desítek tisíc, k „čechoslovákům“ několik set tisíc. Mnoho odpadlíků se nepřihlásilo k žádné církvi.¹³⁰ Vítězství nových církví nad katolíky se tedy nakonec nekonalo, moderní církevní směry i různé podoby evangelikalismu zůstaly okrajové, církevní většina zůstala spojena s tradičním pojetím víry, náboženství a církve, v níž zůstala buď ze zvyku nebo kvůli svému „neúplnému rozchodu“ s vírou.

Trend na Mirošovicku neodpovídal výše nastíněnému obecnému vývoji, dle záznamů v kronikách lze doložit, že katolíci sice vyhráli, ale počet odpadlíků přešlých k československé církvi se jim téměř vyrovnal¹³¹ (viz další kapitoly Církev československá husitská v Mnichovicích a Římsko-katolická církev Mnichovice). Těsně před prvním československým sčítáním lidu v roce 1921 to dokonce vypadalo v regionu spíše na výhru čechoslováků, nicméně k ní, i díky níže zmíněné zvýšené aktivitě a zásahu místních katolických duchovních, nedošlo.¹³² I na Mirošovicku se zvyšoval počet lidí, kteří zůstávali bez příslušnosti k církvi.

5.4 Religiozita za 2. světové války

Hlavní církve (římskokatolická, československá, českobratrská) a jejich představitelé vyšly z války posílené.¹³³ Stejně jako v celé české společnosti se ve všech církvích našli kolaboranti, část členstva i představitelů se naopak postavilo na odpor i za cenu persekuce a nejvyšších obětí. Pravoslavná církev byla naprosto zdecimovaná za pomoc jejích představitelů členům zahraničního odboje, kteří spáchali atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Lidé ve farnostech si pamatovali jednání svých duchovních během války a podle toho se kredit církvi v místech zvyšoval nebo snižoval. Příkladem může být v kronice města Mnichovice popsána spolupráce děkana Kahouna s partyzány i jeho všemožná pomoc všem obyvatelům regionu, o níž bude šířeji informováno v kapitole Osobnosti církevního života Mirošovicka. Proto po válce počet členů církví stoupal. Než na to však stačily reagovat, nastal komunistický převrat a nová vlna persekucí.¹³⁴

5.5 Období Třetí republiky

Po hrůzách 2. světové války panovalo přesvědčení, že Československo naváže na demokratickou tradici první republiky, ale osvobození Rudou armádou znamenalo ve

---

¹³⁰ NEŠPOR, Zdeněk: *Česká a slovenská religiozita po rozpadu společného státu*, str. 37.

¹³¹ Kronika mnichovické farnosti, str. 195.

¹³² Tamtéž, str. 195.

¹³³ VANÍČKOVÁ, Vladimíra: *Diktatura versus naděje. Pronásledování římskokatolické církve v Československu v letech 1948-1989*, str. 13-14.

¹³⁴ NEŠPOR, Zdeněk: *Česká a slovenská religiozita po rozpadu společného státu*, str. 41.

skutečnosti orientaci na stalinský Sovětský svaz. Ihned po skončení války taky došlo k "účtování" s opravdovými nebo domnělými nacistickými kolaboranty a Němci vůbec. V průběhu poválečného jara a léta začal odsun Němců z československého území, hlavně jeho první fáze proběhla velmi divoce. Odsun byl reakcí Čechů na konec války a byly při něm zavražděny tisíce osob včetně žen a dětí.¹³⁵ Katolická církev jednoznačně vystupovala proti násilným excesům doprovázejícím odsun Němců, například v pastýřském listu v listopadu 1945 se českoslovenští biskupové vyslovili proti uplatňovanému principu kolektivní viny a varovali před trestáním nevinných. Strachovali se také o osud německých kněží.¹³⁶ Snad je vhodné na tomto místě uvést, že i v Mnichovicích bylo 11. května 1945 zadrženo 8 osob z regionu, podezřelých z kolaborace a udávání Němcům. Všichni pak byli ostříhání, na holou hlavu jim byl namalován hákový kříž a každý den byli bosí nuceni uklízet náměstí. Po pár týdnech byli převezeni do Říčan a předáni soudu. V průběhu následujícího roku byli někteří z nich propuštěni, jiným byly uděleny tresty odnětí svobody na 10 let, na doživotí i tresty smrti.¹³⁷ Komunistický puč v únoru 1948 období 3. republiky ukončil, komunisté se chopili moci a začali pronásledovat své nepřátele. Za jednoho z nejvážnějších protivníků považovali římskokatolickou církev.¹³⁸

5.6 Religiozita po únoru 1948

I když komunisté před převzetím moci slibovali, že nebudou zasahovat do náboženských svobod,¹³⁹ ihned po únorovém převratu 1948 začali s tvrdou proticírkevní politikou, což bylo v souladu s jejich ideologií, již byl ateismus a tzv. vědecký komunismus. Všechny církve byly pod státním dohledem, jejich organizace byly omezovány a jejich představitelé i samotní věřící různě šikanováni (od propouštění z práce, vylučování ze škol až po věznění). Mužské a ženské církevní řády byly zrušeny, jejich majetek zabaven.¹⁴⁰ Dalším účinným nástrojem protináboženského boje bylo odstranění výuky náboženství ze školních osnov.¹⁴¹ Marxističtí ideologové tvrdili, že náboženství samo zaniká.

Komunisté si byli vědomi toho, že potlačit církevní styky s Vatikánem, omezit kláštery a zabavit majetek nestačí. Klíčem pro ně bylo omezit moc kněží, kteří měli nejbližší a

---

¹³⁵ Kolektiv autorů: *Odsun — Vertreibung (Transfer Němců z Československa 1945-1947)*, str. 49-50.

¹³⁶ PERNES, Jiří: *Obtížná cesta k demokracii, Kdy, kde, proč a jak se to stalo v českých dějinách*, str. 387.

¹³⁷ Kronika města Mnichovice 1945-1957, str. 31-32, 103, 116.

¹³⁸ PERNES, Jiří: *Obtížná cesta k demokracii, Kdy, kde, proč a jak se to stalo v českých dějinách*, str. 390-394.

¹³⁹ KAPLAN, Karel: *Československo v letech 1945 – 1948*, str. 18.

¹⁴⁰ KAPLAN, Karel: *Stát a církev v Československu 1945 – 1948*, str. 16-17.

¹⁴¹ KAPLAN, Karel: *Stát a církev v Československu 1948 – 1954*, str. 11-16.

nejintenzivnější styk se svými věřícími.¹⁴² Snažili se jim tedy jejich práci co nejvíce znepříjemnit, a také je všemožně zastrašovat. Mnoho kněží a duchovních bylo zatčeno nebo dokonce odsouzeno k trestu smrti.¹⁴³

---

¹⁴² DEMEL, Zdeněk: *Pod dohledem církevních tajemníků*, str. 10.

¹⁴³ BALÍK, HANUŠ: *Katolická církev*, str. 111.

6. Církevní život v obcích regionu Mirošovicka a konkrétní osudy členů místních církví v období let 1848–1948

Na pozadí naznačeného vývoje se odehrával církevní život obyvatel sledované oblasti. V průběhu 2. poloviny 19. století se i na Mirošovicku projeví všechny výše zmíněné vlivy proměny společnosti té doby (především rozvoj dopravy, stavebnictví a spolkové činnosti), počátek 20. století však zastihl obce sledovaného regionu v různém stadiu vývoje. Město Mnichovice a zemědělské obce Strančice a Senohraby byly obcemi s rychle rozvíjejícím se fenoménem příměstské rekreace a prožívaly viditelný stavební, ekonomický a kulturní rozvoj vlivem stavby a otevření železnice, zatímco Hrusice (vzdálené od trati několik kilometrů) a Mirošovice (tudy dráha sice projížděla, ale kvůli nedohodě s místními vlastníky půdy zde nebyla vybudována zastávka a vlak tudy jen projížděl) ještě do vzniku republiky jaksi víceméně stále setrvaly v 19. století.

V následujících kapitolách představím jednotlivé obce regionu podrobněji. Významnou roli, co se religiozity týče, hrála římskokatolická církev a k ní náležící mnichovické děkanství a farnost v Hrusicích. Náboženský život ve 20. století pak podstatně ovlivnil vznik Církve československé husitské. Záhy po založení této nové církve byla v Mnichovicích založena její náboženská obec a byl vybudován Husův sbor. Dalším vyznáním, které v regionu mělo dlouhou tradici, ale nevelké početní zastoupení byli evangelíci. Malá četnost mohla být způsobena tím, že evangelíci neměli přímo v regionu svůj „svatostánek“. Nejbližší evangelický kostel se nacházel v nedalekých Soběhrdech a v pražské Uhříněvsi. Nepřehlédnutelnou skupinou obyvatel byly židovské komunity, jež se vytvořily ve Strančicích a Mnichovicích, několik příslušníků židovské obce žilo i v Senohrabech. Vzhledem k velkému množství ruských emigrantů přistěhovaných a usazených v regionu ve 20. letech 20. století, vytvořila se zde dočasně poměrně početná skupina pravoslavných.

Církevní a náboženský život regionu velkou měrou svou osobností ovlivňovali místní duchovní, kteří si i díky venkovskému charakteru prostředí, se svými věřícími vybudovali velmi pevný vztah.

6.1. Mnichovice

Při zpracovávání množství nalezeného materiálu jsem se rozhodl, že informace, jež se více týkají všech obyvatel farnosti (všední i sváteční život místní populace i města, dějinné události pohledem kronikářů, vztahy místních církví a jejich farníků, soužití s židovskou

komunitou a osudy židovských spoluobyvatel během 2. světové války, vztahy Mnichovických k jiným etnikům, změny v religiozitě po válce), uvedu v této kapitole popisující církevní život Mnichovic. Informace, které se více zaměřují na historii a fungování římskokatolické farnosti, na přípravy a průběh církevních slavností, na popisy neustálých starostí o kostel a budovy děkanství, jakož i konkrétní „medajlonky“ významných představitelů místních církví, jsem zahrnul do pozdější kapitoly s názvem Římskokatolická farnost Mnichovice.

Nutno uvést, že popisování starších regionálních dějin, či událostí, nelze úplně jednoduše. Region nebyl až tak významný, aby o něm psali historikové, zároveň o místním dění informuje pouze zanedbatelný počet pramenů. I z toho důvodu jsem byl nucen vycházet primárně z narativního pramenu, kterou je kronika mnichovické farnosti, jež popisuje události již od roku 1833. Pokud byly později od druhé poloviny 20. století vydávány články v místních časopisech, či pozdější knihy o historii obcí, tak opět vycházejí pouze z informací vycházejících z těchto kronik. I z toho důvodu je nutné přistupovat k informacím s určitým odstupem.

6.1.1. Církevní život všední i sváteční

Kronika mnichovické farnosti nejčastěji popisuje těžký život místních obyvatel, rok za rokem podrobně vykresluje povětrnostní podmínky a různá přírodní neštěstí (povodně, sucha, bouře, mrazy, požáry), neúrody, bídu, hlad a nemoci, jež v jejich důsledku téměř pravidelně postihovaly Mnichovice a okolí. Namátkou uvádím neštěstí, jež byla v průběhu sledovaného století popisovaná kronikáři. V roce 1842 kraj postihlo trojí neštěstí, které zbídačilo zdejší lid: zaprvé obrovské sucho a neúrodu z toho vyplývající, která s sebou přinesla drahotu, nedostatek potravy pro lidi i dobytek, jenž slabostí hynul, zadruhé mor slepic a zatřetí požáry v regionu. „*Těžko se lidu žige.*“¹⁴⁴ Od jara roku 1850 trápila zem epidemie cholery, která nejvíce postihla Pyšelsko, Benešovsko, Konopištsko a Ostředek.¹⁴⁵

Kronika taktéž popisuje události z roku 1854, který začal krutými mrazy, zima byla ohromná. V červnu roku pak stihlo krupobití obce poblíž Mnichovic a zcela zničilo všechnu jejich úrodu i stromy v zahradách a sadech. Následky tohoto přírodního neštěstí (krupobití) v okolních obcích se projevil v dalším roce: „*v řadách dlouhých vytloukagj korabnyci ubozj, lazarove vyzablj z dědin a městeček, dědiny a města – prosjce o milosrdencyj v hladu velikém v němže*

---

¹⁴⁴ Kronika mnichovické farnosti, str. 16.

¹⁴⁵ Tamtéž., str. 33.

s rodinami četnými upěg.“¹⁴⁶ Tehdejší děkan Kramerius mohl brát daný citát jako nadsázku, nicméně i tak z toho můžeme vyčíst těžké časy pro zdejší obyvatelstvo.

Městu Mnichovice se v průběhu sledovaných let nevyhýbaly ani požáry. V létě roku 1871 vyhořel dům č. 18 a pak 18. listopadu 1871 v neděli odpoledne začal hořet dům č. 6 a dále pak při velikém větru vyhořelo ještě dalších 21 domů včetně radnice i pastoušky.¹⁴⁷ V roce 1904 zničily požáry sousední obec Klokočnou z mnichovického děkanátu. Dne 15. srpna shořelo asi 60 strychů mladého lesa. Požár se kvůli větru rychle rozšiřoval směrem k Mnichovicím, naštěstí tudy právě procházelo vojsko ubírající se do ležení u Strakonice a pomohlo požár uhasit. I přesto shořelo 17 domovních čísel včetně stodol, a ještě další rodiny byly postiženy tím, že jim shořela úroda na polích nebo ve stodolách, kde ji měli uloženu. *„Nešťastných se ujal sám žižkovský hejtman spolu s místodržitelem pražským jeho Excelenci hrabětem Karlem. Bylo vydáno svolání s výzvou, aby se okolní obce postižených ujaly, aby byly vykonány sbírky ve prospěch postižených.*“¹⁴⁸

Na konci 19. století postihly Mirošovicko bouřky, z nichž největší silně poničila kostel. Katolické listy ze 17.7.1899 (číslo 66) o tom referovaly: *„Blesk zapálil. Při bouři, která se dne 15. července nad Mnichovicemi snesla, udeřil blesk do chrámu Páně tamějšího, zapálil Boží hrob a jiné hořlavé předměty na více místech. K uhašení ohně přispěli nejvíce páni kadeti, kteří právě do Mnichovic k tří dennímu pobytu zavítali a první s duchovním správcem na místo neštěstí se dostavili. Na věži urazil blesk kus trámu, aniž by ho zapálil. Urazení se stalo na zrovna tom místě, kde blesk loňského roku udeřil. Duchovní správa vzdává vroucí díky všem, kdož nám kostel před záhubou zachránili, zvláště pp. kadetům a jejich pp. důstojníkům.*“¹⁴⁹

Též zápis z roku 1901 popisuje těžkosti spojené s počasím. Nejdříve blesk uhodil do domu č. 15, po chvíli do kostelní věže, načež začal hořet jeden z trámů vysokým plamenem. Poničen byl i vnitřek kostela, neboť blesk věží sjel až dolů. Když byl požár uhašen, udeřil blesk do chrámu Páně podruhé. Tentokrát ho nezapálil, přesto byly jeho důsledky ještě ničivější. Provrtal zdivo na mnohých místech, rozbil okna a poškodil klenby nad okny. Vnitřek kostela byl zpustošen. Toto byl v posledních třech letech už čtvrtý zásah kostela bleskem, přesto žádosti děkana o zřízení hromosvodu nebyly vyslyšeny, nebylo prý dost peněz.¹⁵⁰

---

¹⁴⁶ Kronika mnichovické farnosti, str. 45.

¹⁴⁷ Tamtéž., str. 60.

¹⁴⁸ Tamtéž., str. 125.

¹⁴⁹ Katolické listy ze 17.7.1899, číslo 66.

¹⁵⁰ Kronika mnichovické farnosti, str. 92.

Samozřejmě, že ne všichni mnichovičtí byli zemědělci. Ve městě žili a pracovali různí řemeslníci, obchodníci, hostinští, stavebníci, lékaři, jimž se vedlo o něco lépe, ale oheň, voda, vítr a další pohromy včetně epidemií nemocí si mezi lidmi nevybírají, jak například dokládá zápis z roku 1873: „*Během roku 1872 a 1873 ve farní osadě hodně lidí a dětí zemřelo na černé neštovice, spálu a záškrť. Mezi nimi i milostivá kněžna Antonie kněžna z Khevenhüller-Metche.*“¹⁵¹

Výše zmíněné události, ačkoliv se může zdát, že přímo nesouvisí s tématem práce, jsou zde uvedeny z toho důvodu, že je nutné si uvědomit, jak těžký mohl být život místních obyvatel. Řada z nich byla odkázána přímo na pomoc katolické církve, která zde měla výsadní postavení. Prvních 70 let sledovaného období byla jedinou církví v regionu. Výjimkou mohli být místní evangelíci, kteří ovšem byli nuceni se odkázat na vzdálenější soběhrdský sbor¹⁵², nicméně evangelíků bylo v regionu s porovnáním s katolíky pramálo.

Právě katolická církev byla první, kdo přicházel s pomocnou rukou v těchto těžkých dobách. V době největšího nedostatku a největších neštěstí se hlavní postavou stával místní děkan. Burcoval k soucitu a pomoci potřebným, zařizoval, upozorňoval nadřízené ze státní i z církevní správy na nutnost pomáhat. Nešťastným postiženým dodával útěchu, radil, poskytoval pomoc duchovní i praktickou. Byl tím, kdo pomáhal vybírat a posléze distribuoval milodary, organizoval sbírky pro potřebné jak finanční, tak materiální (potravin, oděvy, prádlo). Jednu takovou inicioval místní děkan Kramerius, který žádal příspěvek patronátní rodiny nejpotřebnějším. Paní Eleonora z Lichňovských pak obdarovala 25 chudých z mnichovické farnosti masem a chlebem.¹⁵³

Za všechny další příklady z mnichovické farní kroniky uvádím pouze jeden, jenž popisuje výsledky sbírky pro zmíněnou vyhořelou obec Klokočná, kterou organizoval děkan Konáš v roce 1904. „*Na penězích se sešlo pro pohořelé 4 056 korun 22 haléřů, 4 000 korun obdrželi pohořelí přímo, pak ještě 1 700 korun od majitele uhříněveského panství pana Lichtensteina, také říčanské záložny značnými obnosy přispěly, sešlo se také velké množství prádla.*“¹⁵⁴

Samozřejmě záleželo na osobnosti a aktivitě děkana, zdá se však, že až na výjimku Antonína

---

¹⁵¹ Kronika mnichovické farnosti, str. 61.

¹⁵² RATAJ, Jan: *Evangelíci v Soběhrdech, Soběhrdy 650 let (Kronika obce)*, str. 115-122.

¹⁵³ Kronika mnichovické farnosti, str. 39.

¹⁵⁴ Tamtéž., str. 105.

Vojáčka, byli všichni mnichovičtí faráři osobami na svém místě, požívali důvěru svých nadřízených a především lidí a pro ně se snažili vykonat, co mohli.

Faráři ale byli se svými věřícími i v dobách dobrých. Zprostředkovávali jim kulturní požitky (farní knihovna), zážitek z krásné hudby, jež byla součástí bohoslužeb. Zajišťovali vybavování a výzdobu kostelů uměleckými předměty (obrazy, sochy, reliéfy, dřevořezby, monstrance, církevní roucha), a tak venkovskému lidu zprostředkovávali první setkání s krásným uměním. Církev se starala o hluboké citové zážitky v kostele i mimo něj, na náměstích a v ulicích pořádala akce jako vítání hostů, svěcení soch a křížů, organizovala poutě (viz konkrétní popisy těchto akcí v kapitole Římskokatolická farnost Mnichovice). To vše opět lidem přinášelo jak niterný církevní požitek, tak navazující pobavení při společném hodování, při nákupu suvenýrů i potřebného zboží, prostě umožňovalo prožívat radost a oddech od každodenních starostí.

Farář, potažmo děkan měl ve venkovském prostředí pro víru klíčovou roli. Jak záznamy dokazují, tato pozice byla pro vývoj náboženského života regionu a celkově vyznání místních obyvatel zcela zásadní.¹⁵⁵ Jeho úkolem bylo přesvědčit je a přilákat do církve. Pokud je kněz farářem, očekávalo se od něj především moudré vedení a dobrá reprezentace farní obce, také pečlivě připravená kázání a schopnost spolupracovat se svými farníky.¹⁵⁶ Pozice kněžích byla obzvlášť důležitá v těžkých dobách, kdy mohli svou osobností oslovit a ovlivnit i množství lidí, kteří byli svou vírou nepevní.

Úlohou duchovních mělo být nejen vyučovat lid ve víře a zprostředkovat mu církevní podklady milosti, nýbrž vychovávat jej i v morálce.¹⁵⁷ Potvrzení těchto slov lze najít ve vizitačních protokolech, kde místní faráři museli vyplňovat i údaje typu počtu konkubinátů, či počet nemanželských dětí narozených v jejich farnosti.

Potvrzením vlivu farářů na své farníky potvrzují, v průběhu let několikrát se opakující přechody mezi církvemi. Jako příklad můžeme uvést nedalekou Stříbrnou Skalici, kde její farář přešel k nově vzniknuvší Církvi československé husitské. Velká část obce, která byla katolického vyznání, se rozhodla svého oblíbeného faráře následovat.¹⁵⁸

---

¹⁵⁵ FASORA, Lukáš: *Kněžské identity v českých zemích*, str. 136.

¹⁵⁶ KAPLÁNEK, Michal: *Postavení kněze ve společnosti*. Katolický týdeník, 2006/39.

¹⁵⁷ NEŠPOR, Zdeněk: *Výchova kněží a jejich působení na přelomu 18. a 19. století*. Časopis Lidé města, Fakulta humanitních studií UK, str. 18.

¹⁵⁸ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 511.

Církev byla osobou faráře rovněž dlouho garantem školní výuky. Systém školství v habsburské monarchii zásadně ovlivnily tereziánské reformy, jež položily základy ke všeobecnému vzdělávání. V jejich důsledku začala od 6. prosince 1774 platit povinná školní docházka pro děti od 6 do 12 let. Císařovna zároveň zavedla tzv. vrchnostenský školní patronát, čímž přenesla zodpovědnost za výstavbu škol, péči o ně a za výběr učitelů na majitele panství (na Mirošovicku rod Khewenhüller – Metsche) Školní vyučování bylo vedle kostelního kázání nejdůležitější formou vzdělávání, výchovy i ovlivňování lidových vrstev,¹⁵⁹prot poizice katolických kněží ve školství byla velmi významná.

Během 19. století byly nižší školy svěřeny pod dohled farářů a vikářů, následně všechny školy podřízeny dozoru biskupů. Vznikaly závazné pokyny pro učitele, které vycházely z toho, že dětem měly být vštěpovány náboženské pravdy, aby později dokázaly žít v souladu s křesťanskou morálkou.¹⁶⁰

V regionu Mirošovicka byly založeny hned tři obecné školy (Hrusice, Mirošovice a Mnichovice), které vyučovaly základní předměty (psaní, čtení a počítání), ve Strančicích od roku 1842 fungovala židovská škola. Učitelé na venkově se kromě výuky věnovali i práci kolem fary, často zastávali funkci kostelníka. Výběrová řízení na funkci učitele, zejména na vesnicích, nebyla nijak náročná. Důležité hlavně bylo, aby měl uchazeč hudební vzdělání, nebo alespoň cítění, o jeho výběru rozhodovali vrchnostenští úředníci spolu s farářem. V první polovině 19. století bylo přímo učitelovou povinností pilně sledovat vyučování katechety, a to co katecheta učil, v mládeži utvrzovat. Před vyučováním či po něm byla školní mládež také každodenně voděna na mši svatou. I školní řády mívaly v té době zcela specifický zvláštní oddíl, v němž byli žáci poučováni o tom, jak se mají chovat v kostele. Začátkem července probíhaly za přítomnosti faráře školní zkoušky.

Školní budovy byly často ve špatném stavu, což byl i případ té mnichovické. V kronice farnosti můžeme v zápiscích děkana Krameria sledovat jeho mnohaletý boj za opravy nevyhovující mnichovické školy a za postavení školy nové. V roce 1840 uvádí, že je naděje na postavení nové školy.¹⁶¹ O třicet stránek dále píše: „*Dne 4. února t.r. zdělil mi náš milovaný pán utěšený přjpis Jeho hraběcj milostihraběte Vratislava z Mitrowic, že dle knjžecjho Khewenhüller-Mečowského přjpisu z hrádku komorního, že v roce 1854 gistotně nowou školu v Mnichowicjch*

---

¹⁵⁹ NEŠPOR, Zděnek: *Výchova kněží a jejich působení na přelomu 18. a 19. století*. Časopis Lidé města, Fakulta humanitních studií UK, str. 8.

¹⁶⁰ Tamtéž. str. 8-9.

¹⁶¹ Kronika mnichovické farnosti, str. 31.

stavěti bude ¹⁶² Dočkal se nakonec až v roce 1861: „*Rok 1861 gest pro osadu Mnichhowickou paměti nejhodnějšj. Během léta tohoto byla šťastně dostavena krásná, nová, prostorná, světlá a zdravá škola v Mnichovicích se 3 třjdami a trogjm příbytkem pro 3 učitele*“ ¹⁶³

Dne 18. srpna 1855 došlo k tzv. konkordátu tj. dohodě mezi římskokatolickou církví a habsburskou monarchií upravující vzájemné vztahy církve a státu. Konkordát poskytoval katolické církvi rozsáhlé pravomoci v oblasti kultury, výchovy, školství a manželského práva. Katolická církev se tak měla stát ideologickou oporou státního systému.

„Veškeré vyučování mládeže na veřejných i soukromých školách bude nauce církve katolické přiměřeno. Biskupové jako vrchní pastýři budou řídit náboženské vychování mládeže na všech veřejných a soukromých školách a nad ním bdíti, aby v žádném předmětu vyučovacím nic nepřicházelo, co by se přičilo katolické víře a čistotě mravů. Všichni učitelé katolických obecných škol postaveni budou pod dohlídku církevní“.¹⁶⁴

Ustanovení konkordátu byla posléze v 60. letech 19. století revidována, až nakonec byla roku 1870 dohoda formálně vypovězena. Podle zákona z roku 1868 přešel dozor nad školami z farářů na místní školní rady, z vikářů na okresní školní rady a z konsistoře na zemskou školní radu. Veškeré pravomoci v řízení škol i dozor nad nimi převzal v plném rozsahu stát. Proti tomuto stavu protestovali v roce 1879 čeští biskupové požadující obnovení dřívějšího vlivu církve na výuku a výchovu. Novela školského zákona z roku 1883 k jejich požadavkům částečně přihlédla, když zvýšila počet výukových hodin náboženství ve školách a vyžadovala od učitelů konání dozoru při náboženských cvičeních.

I přes tyto novely dále docházelo k dalšímu omezování vlivu církve a narůstání laicizace škol a jejich pedagogických sborů. Přítomné nebezpečí, v kterém se mohla ocitnout katolická církev si dobře uvědomoval kolodějský farář Dr. Václav Elsner a nejspíše také další faráři z mnichovického děkanátu, kteří spolu byli v téměř neustálém kontaktu. Podle něj byli laičtí učitelé jedním z viníků církevní krize v novém československém státě, symbolem zpátečnictví, špatnosti a zloby. „*Katolická církev a katolický kněz je jim solí v očích.*“¹⁶⁵ Učitelé prý aktivně

---

¹⁶² Kronika mnichovické farnosti, str. 41-42.

¹⁶³ Tamtéž., str. 54.

¹⁶⁴ MORKES, František: *Historie církevního školství*, Pedagogické muzeum J.A.Komenského v Praze, referát na setkání ředitelů církevních škol, Praha dne 7. 11. 2000

¹⁶⁵ Dopis adresovaný pražskému arcibiskupství, označen: Budiž vyloženo přítomné nebezpečí katolické církve v Čechách a označeny podmínky vítězné obrany v nastávajícím boji kulturním, APA III. Fond: 1873-1936. Karton 106.

spolupracovali s vládou na podvracení církve. A proč tolik zášti ze strany učitelů ke katolické církvi? Příčin Elsner ve svém dopisu popisoval hned několik – v minulosti nesouhlas učitelů s nutností pracovat pod dohledem církevních úřadů a v současnosti v závisti učitelů, kteří kněžím nepřáli lepší vzdělání, lepší životní podmínky a vliv v obcích. „*Učitelé nyní v obcích popuzují mladé i starší proti katolíkům a ničí tak práci katechetů mezi dětmi.*“¹⁶⁶ Československá obec učitelská se na svém sjezdu v roce 1920 usnesla na požadavku odluky církvi od státu, žádala odcírkevnění či zesvětštění školy, jejího vyučování a výchovy. Sjezd dále odmítl zřizování soukromých škol náboženských. Dále Elsner hořce dodává – „*co učitel, to Sokol a co Sokol, to nepřítel katolické církve*“¹⁶⁷ Postupně začínala vítězit představa, že škola je instituce kulturní a vědecká a že v ní mají rozhodovat pouze pedagogické ohledy. Proto neměla být spojena s církví, ať se jedná o kteroukoliv církev, protože pak by nutně byla s touto církví svázána společnými zájmy. Ideálem byla škola, v níž by se mládež různého vyznání učila a připravovala společně a učila by se tak vzájemné toleranci. To byly zásady počátku 20. století, na které v roce 1918 navázal nově utvořený československý stát.

Výnos konstatoval, že mimo hodiny náboženství by se všechny náboženské úkony měly pro žáky i učitele stát jen dobrovolnými. Z přesného znění: „*Škola ani úřady nejsou více oprávněny, aby žactvu a učitelé účast na jakýchkoli úkonech náboženských přikazovaly, stejně však nejsou ani úřední orgánové, ani učitelé oprávněni, aby v jakékoliv formě ji zakazovali, nebo v ní jakkoli bránili, pokud není v odporu se školními zákony a řádem školním. Jakýkoli nátlak v tom neb onom směru není naprosto dovolen.*“

Zhruba polovinu sledovaného období měla katolická církev výhradní právo nebo lépe řečeno monopol na církevní a kulturní život obyvatel Mnichovic. Po začátku století, s rozvojem spolkové činnosti, s postupnou emancipací místní samosprávy, a především po vzniku Československa a nových církví, smířila se katolická církev s tím, že o pozornost obyvatel se musí s ostatními dělit. Po desetiletí církevních sporů vážnějších i úsměvných, které zmíním na dalších stránkách, se situace uklidnila. Na mnoha akcích, významných pro město, dokázaly nakonec jednotlivé mnichovické církve spolupracovat nejen mezi sebou, ale i s místními

---

¹⁶⁶ Dopis adresovaný pražskému arcibiskupství, označen: Budiž vyloženo přítomné nebezpečí katolické církve v Čechách a označeny podmínky vítězné obrany v nastávajícím boji kulturním, APA III. Fond: 1873-1936. Karton 106.

¹⁶⁷ Dopis adresovaný pražskému arcibiskupství, označen: Budiž vyloženo přítomné nebezpečí katolické církve v Čechách a označeny podmínky vítězné obrany v nastávajícím boji kulturním, APA III. Fond: 1873-1936. Karton 106.

spolky, korporacemi a městským úřadem (oslavy vzniku republiky, oslavy narozenin presidenta Masaryka aj.).

Všední i sváteční církevní život obyvatel Mnichovic v závěrečných letech sledované stoleté etapy pak tvrdě zasáhly 2. světová válka a po jejím skončení nástup komunistů k moci.

Tragický 15. březen 1938 je v kronice děkanem Kahounem označen za počátek české „*Kalvárie*.“¹⁶⁸ Kronika zmiňuje některá významná úmrtí (smrt papeže Pia XI. V únoru 1940, úmrtí kardinála Kašpara 21.4.1941). Popisuje stále zhoršující se hospodářské poměry v obcích farnosti vlivem postupného rozvratu hospodářství v Říši, přiděly potravin na lístky a také časté nečekané kontroly zásob u jednotlivých hospodářů. Při zjištění nedodržení předpisů hrozilo přistiženým zatčení a vězení v koncentračních táborech. Velká část zápisů je věnována hospodaření farnosti a přehledu výdajů na drobné i větší opravy mnichovického kostela. V roce 1943 byl farář Kahoun tajemníkem zemského úřadu udán a posléze vyšetřován kvůli údajně dvojsmyslnému nápisu na kostelních slunečních hodinách - „*Všeho do času. Pán Bůh na věky*.“¹⁶⁹ Nápis nakonec musel být jen opatřen německým překladem.

Farní kronika mnoho válečných zápisů neposkytuje, děkan v kronice během roku 1944 popisuje důvod, proč tomu tak je: „*Člověk se dnes bojí kroniku psáti, neboť neví, kdo do kanceláře přijde a o předložení ji požádá a za nepřátelské smýšlení proti Říši je smrt elektrickou sekerou na Pankráci. Co však této smrti předchází, to se milý čtenáři snad Pán Bůh dá, dočteš jinde, líčeno od toho, který tímto peklem německých vrahů prošel. Mnoho a mnoho našich nejlepších lidí bylo takto jimi usmrceno. Více psáti nemohu.*“¹⁷⁰ Více informací, než kronika farnosti udává kronika města Mnichovice, která byla dopsána zpětně.

Veškerý život a samozřejmě i ten církevní byl v době Protektorátu silně omezován. Církevní slavnosti, pokud bylo povoleno jejich konání, musely se obejít bez hudby, fanfár a vyzvánění zvonů. Pořádání mariánské pouti bylo povoleno, avšak bez mše a bez večerní muziky, ve stáncích nebylo co prodávat, a tak radost z poutí byla ta tam. Kvůli nemožnosti zastínit kostel, nesměly se konat noční bohoslužby a tím byly citelně zasaženy hlavní církevní svátky Velikonoce a Vánoce, k nimž noční bohoslužby (půlnoční mše a velikonoční vigilie) neodmyslitelně patří.¹⁷¹ Kostely se však v nové těžké situaci opět plní.

---

¹⁶⁸ Kronika mnichovické farnosti, str. 269.

¹⁶⁹ Kronika města Mnichovice 1937-1945, str. 211.

¹⁷⁰ Kronika mnichovické farnosti, str. 268

¹⁷¹ Tamtéž., str. 267.

Poslední zápis z roku 1945 je věnován hrdinům z Mnichovic, Strančic a přilehlých obcí, kteří zahynuli při ostřelování Mnichovic z pancéřového vlaku dne 7. května 1945 a při obraně Strančic a Mnichovic ve dnech 7. – 8. května 1945 před asi tři sta člennou trestní výpravou SS z Velkých Popovic, jež chtěla obyvatele obou měst vyvraždit. 10. května přijela do Mnichovic a okolních obcí Rudá armáda, nadšeně vítaná jak obyvateli, tak představiteli farnosti. Na faře a jejím dvoře byli ubytováni sovětsí důstojníci.¹⁷² Zatímco se duchovní účastnili pohřbu obětí války, vojáci z fary odešli a s nimi zmizely dvoje zlaté hodinky s řetízky, starožitný notářský prsten, 10 zlatých rakouských desetikorun (vše v ceně cca 30 tisíc korun). „*Vojáci nejsou andělé*“¹⁷³, poznamenal do kroniky děkan Kahoun.

Než po válce stačil církevní život pořádně nabrat dech, převzali moc ve státu komunisté, jejichž ideologie je založená mimo jiné na ateismu a tzv. vědeckém materialismu.¹⁷⁴ K likvidaci církví a náboženských společností přistoupila Komunistická strana Československa ihned po roce 1948. Vyličení tohoto tragického období a praktik, s jejichž pomocí se komunisté snažili vymýtit náboženství, už však není předmětem této práce.

6.1.2. Významné dějinné události očima farní kroniky

Velice zajímavou část farní kroniky tvoří informace o proběhlých významných událostech, důležitých pro české nebo dokonce evropské či světové dějiny. Nejpodrobněji a nejbarvitěji se historii věnoval mnichovický děkan Vojtěch Vilém Kramerius. Z jeho příspěvků je poznat nadšené češství a slovanství (osobně se znal s Josefem Jungmannem, Václavem Hankou, Josefem L. Zieglerem)¹⁷⁵ a shodou okolností Jungmanna osobně navštívil dva měsíce před jeho smrtí 14. listopadu 1847, kterou pak v kronice působivě oželel slovy: „*Usnul v Pánu stařeček 75 letý ve swem domě w Praze – oplakán odewšech Čechoslowanů, od miliónů lidstva slawského, gjmže drahé dědictwo po předcích našich – gazyk národnj, swatowáclawský – w přesné čistotě dochował, wypracowaw slowař znamenitý. Nestor dokonal slawně běh swůg! A hle! Po geho úmrtí smrti wzkrřišen gest ku sláwě veliké – národnj náš gazyk!*“¹⁷⁶

Revoluční boje roku 1848 popisuje děkan Kramerius velmi podrobně, podle kroniky byl osobně přítomen první schůzi slovanského sněmu dne 31. května 1848 v nově zřízeném muzejním paláci na Kolowratské třídě v Praze. Při Svatodušních bouřích (11.-15. června 1848) už pobýval

¹⁷² Autorova bakalářská práce na dané téma.

¹⁷³ Kronika mnichovické farnosti, str. 269-270.

¹⁷⁴ BALÍK Stanislav, HANUŠ Jiří: *Katolická církev v Československu 1945-1989*, str. 17.

¹⁷⁵ Kolektiv autorů: *Z korespondence Vojtěcha Krameria*, str. 8-26, 29.

¹⁷⁶ Kronika mnichovické farnosti, str. 30-31.

opět v Mnichovicích, boje v Praze ale v kronice podrobně popsal. Událostmi byl velmi rozrušen a zřejmě proto nejsou jím zaznamenané údaje přesné. Uvádí například, že při ozbrojených srážkách zahynulo na obou stranách dohromady přes 600 osob. Literatura však uvádí, že během povstání padlo 43 povstalců a 63 bylo jich zraněno, ve Windischgrätzově vojsku bylo 14 padlých a 71 zraněných.¹⁷⁷

Zprávy o povstání v Praze měly bezprostřední ohlas i na venkově. V řadě měst se zformovaly národní gardy, které se vydaly pražským povstalcům na pomoc, průběh bojů však už nemohly ovlivnit.¹⁷⁸

Z kroniky jsem se nedozvěděl, jestli se někdo z regionu Mirošovicka přímo zúčastnil bojů v Praze, či byl chycen při útěku z Prahy (ostatně železnice v našem kraji tehdy ještě neexistovala) a ani jak revoluční červnové dny prožívali jeho obyvatelé či jak a jestli vůbec byli o bouřlivých událostech informováni. Přinejmenším jeden člověk z regionu však pohnuté svatodušní bouře sledoval, a pak o nich věřícím jistě vyprávěl. Byl jím děkan Kramerius, jenž už opět doma v Mnichovicích, popsal na stránkách farní kroniky své pocity slovy: *„Mne tehďáž pogmula ouzkost, kdy v úterý svatodušňj ráno v 9 hodin od strany Pražské v otevřeném okně bytu mého stoge u pobožnosti rannj konage – rány Smrtonoše Windiše - z mordeřských děl vypuštěné – proti Praze namířené – na vlastnj uši své gsem slyšel. Chvěl gsem se na celém těle. Praha tenkrátě podlehla. Neměliť akademikové svornost a částka čechiův genom staré pušky. Windischg: ale měl neyméně 300 smrtjcejch děl a 15 tisíc vogska řadového. V bogi tom nestegném kleslo na obogi straně přes 600 lidu.“*¹⁷⁹

Kramerius v kronice popsal i stav v zemi v následujícím roce 1849. *„V tomto roce mnohé zmatky zachvátily lid. Mnozí si špatně vykládali a nechápali, co znamená svoboda, která nám byla dána ústavou (konstitucí) dobrotivého císaře Ferdinanda. Svobodu si spletli s bezuzdností, nestřídmostí, hrubostí a nerudností. Tyto výstřelky komunismu ovládly lid, který pak desátky povinné svým pastýřům duchovním a učitelům školním, odmítal platit.“*¹⁸⁰

V roce 1859 vypukla válka mezi Rakouskem a Francií, jež podporovala snahy o italskou nezávislost na rakouském mocnářství. *„Započal nám tento rok hrůzonosnými zprávami o vojně. List po listu podávaly noviny občanské – hotovenj se lidu ital a francouz: k válce*

---

¹⁷⁷ RANDÁK, Jan: *Kult mrtvých: smrt a umírání v revoluci 1848*, str. 11-27.

¹⁷⁸ ŠTAIF, Jiří: *Revoluční léta 1848-1849 a české země*, str. 72-75.

¹⁷⁹ Kronika mnichovické farnosti, str. 31.

¹⁸⁰ Tamtéž., str. 32.

veliké.¹⁸¹ Kramerius dále píše, že sardinským král Viktor Emanuel se spojil s „věrolomným“ francouzským císařem Ludvíkem Napoleonem III., a chtějí dobýt rakouská území ve „Vlašsku“, tj. v Itálii. Císař rakouský napsal, že území Lombardie a Benátska, které Rakousku od r. 1815 podle smluv po právu patří, bude vojensky bránit. „*Máme tedy nyní hnusnou lido = i kapsožernou, země jen hubící vojnu! Pán Bůh sám račiž jen brzy této hydře ukrutné konec učiniti – a nás opět olivovou letorostí pokoje sv. – obradovati!!!*“¹⁸²

Rakousko válku posléze prohrálo, rozhodující bitvu o Lombardii v roce 1859 pak komentoval děkan Kramerius takto: „*Po nešťastných a strašlivých pro Rakousko dvou bitvách v Lombardsku svedených u Majenty a Solferýna uzavřel mjrumilovný a svého vogska otcovsky šetřej a daremného lidské krve prolévání nenávidjcy mocnár náš okolo 11. lipna 1859 ve Villafrance s Napoleonem III. svatý pokoj.*“ Děkan dále připomíná, že „*vojna nenj z Boha*“ a lakonicky komentuje snažení císaře Františka Josefa, který „*ztratil v bojch 22 tisíc vojáků, Lombardii a kvůli krvavým jatkám nadělal mnoho, mnoho milionů nových dluhů. Ale při tom všem přec jen vjtanější, milejší, skvostnějšj jest svatý pokoj!!*“¹⁸³

Tragické bitvy u Hradce Králové v roce 1866 se už děkan Kramerius nedožil, v kronice o ní píše děkan Vojáček, že vojsko císaře Františka Josefa vedlo válku s vojskem pruského krále. Prohrálo řadu menších bitev i tu největší a nejkrvavější u Sadové a u Králova Hradce (Hradce Králové). Pruští vojáci po podepsání míru tábořili řadu měsíců různě po zemích českých včetně Mnichovic. „*V děkanství byli mnohokrát ubytováni vyšší důstojníci, poddůstojníci i vojínové od pluků pěších i jízdních. Tito Prusové mnoho zlého v Čechách, v Praze i v jiných městech a vesnicích působili. Přinesli do Čech nemoc cholery, na kterou pak v Mnichovicích zemřelo mnoho obyvatel včetně dětí (viz matrika zemřelých).*“¹⁸⁴

Zajímalo mě, jestli se těchto bitev účastnil někdo z regionu, když je zdejší děkan takto obsáhle rozepisuje, bohužel se mi nepodařilo dohledat žádného účastníka, ani kronika nikoho takového neuvádí. Nebyly uvedeny ani mše za padlé, jako tomu je například za první světové války. Ani mnichovický archiv mi nedokázal na tuto otázku odpovědět.

V roce 1870 byla slavnostně zprovozněna železniční dráha císaře Františka Josefa, procházející Mnichovicemi a většinou regionu Mirošovicka, což děkan Vojáček v kronice nezaznamenal.

---

¹⁸¹ Kronika mnichovické farnosti, str. 51.

¹⁸² Tamtéž., str. 51-52.

¹⁸³ Tamtéž., str. 53.

¹⁸⁴ Matrika zemřelých Mnichovice, kronika mnichovické farnosti, str. 59.

Jiní děkané ale stavbu se zájmem sledovali a zvětčovali ji svými zápisky, protože tušili, že její existence velmi změní životy obyvatelstva regionu. Tak v roce 1842 děkan Kramerius sledoval už samotný proces rozhodování o trase dráhy - „3.května 1842 navštívil Mnichovice pan Vladislav Zapalovič, geometr, který zde a v okolí prováděl měřičské práce, jestli by zdejším krajem mohla vést plánovaná císařská železniční dráha z Vídně do Prahy“), děkan Krisan zase otevření zastávky v roce 1888. „Na železné dráze císaře Franze Josefa v roce 1870 vystavené, byla 1. listopadu 1888 u Mnichovic zavedená zastávka vlaků a stanice tato nazvaná Město Mnichovice.“¹⁸⁵ A nakonec děkan Konáš v roce 1903 zase popsal rozšiřování trati. „V Mnichovicích pokračovaly práce na železnici, které započaly už v předchozím roce 1902 (je přidávána 2. kolej, a kromě toho se staví železniční budova s čekárnou na mnichovické straně). Stavba znamenala přítomnost mnoha cizích dělníků, soužití s nimi nebylo vždy lehké. Při stavbě dráhy také často docházelo k úrazům, zranění byli odváženi do nemocnic v Praze, 2 zemřelí byli v tomto roce pohřbeni na mnichovickém hřbitově.“¹⁸⁶

Postavení dráhy mělo vliv i na náboženský a kulturní život zdejšího regionu, z do té doby typických vesnic se stávala místa s městským charakterem. Díky lepšímu spojení se do těchto míst začali stěhovat do té doby pražští obyvatelé, čímž se razantně měnila struktura obyvatelstva. Tento trend mohl hrát roli v proměně religiozity místního obyvatelstva, jelikož noví obyvatelé regionu neměli sepětí k místním farnostem a duchovním, tudíž pro ně přechod k jiným církvím mohl být výrazně jednodušší. V regionu se potvrzuje myšlenka, že čím větší byl vesnický charakter obce, tím větší procento obyvatel inklinovalo k římskokatolické církvi. V Mirošovicích ani v Hrusicích železniční stanice nebyla, takže charakter obcí se výrazně neměnil. Stejně tomu tak bylo v odlehlejších vsích patřících k Mnichovicím. Tyto obce byly nadále církevně výhradně jednotné.

Vypuknutí 1. světové války bylo popsáno slovy: „Válka 26.VII.1914! Rakousko vypovědělo válku Srbsku!, že Srbsko podrývá náš stát! Z toho začíná býti válka evropská. Bůh to naprav a ukrot!“¹⁸⁷ Další zápisky se pak bližšímu popisu války vyhýbají, nekomentují ji nijak, jen konstatují a dokládají postupně stále zhoršující se bídu obyvatel Mnichovic a okolí. Poslední

---

¹⁸⁵ Kronika mnichovické farnosti, str. 19.

¹⁸⁶ Tamtéž., str. 102.

¹⁸⁷ Tamtéž., str. 143.

válečný zápis z října 1918 popisuje drahotu, bídu a končí slovy „*Pane Bože, už se slituj!*“¹⁸⁸
Ve válečné kronice z let 1914-1918 jsou zmíněny i četné mše za místní padlé.¹⁸⁹

Dalšími významnými událostmi zaznamenanými v kronikách farnosti i města byl samozřejmě vznik Československa v roce 1918, poválečná církevní krize, nucené odstoupení pohraničních oblastí v roce 1938, šestileté trápení obyvatelstva během trvání Protektorátu v letech 1939-44 a nástup komunistické diktatury v roce 1948. Podrobné vyprávění o těchto etapách z církevního života Mnichovic bude součástí dalších kapitol.

6.1.3. Návštěvy Mnichovic z členů panovnické rodiny a z řad vysokých církevních hodnostářů

Kronika farnosti také zaznamenává, že Mnichovice navštívily mnohé významné osoby světského i duchovního stavu. V poslední třetině 19. století po několik let každoročně do Mnichovic přicházelo vojsko pražské posádky, aby zde v okolí od května do července cvičilo ostré střelby. Obyčejně tu byli všichni z pluku několik týdnů ubytováni, důstojníci v domech, vojsko ve stodolách. Např. roku 1879 sem s pěším plukem přijel korunní princ Rudolf. Ubytován byl po 21 dní v děkanském domě, kam byl pro ten účel zapůjčen a přivezen nábytek z císařského Pražského hradu, děkan Vojáček se odstěhoval na půdu. „*Při té příležitosti zapsal své vznešené jméno do zdejší památné knihy, které v této knize na listu 31, co vzácná památka pro zdejší děkanství, napsané se nalézá zanechav chudým zdejším značnou podporu*“ a děkanovi na památku vzácnou tabatěrku.¹⁹⁰

O korunním princovi se v Mnichovicích vyprávěly veselé historky, které ve svém fejetonu zvětšil významný katolický kněz, redaktor a spisovatel Tomáš Škrdle,¹⁹¹ jenž se v září 1912 na pozvání děkana Čihaře zúčastnil mariánské pouti v Mnichovicích. a vyprávění o princovi Rudolfovi vyslechl během ní při podvečerním milém posezení s děkanem, dalšími jeho hosty a ředitelem školy při žejdlíku místního piva.¹⁹²

V průběhu dalších let byly Mnichovice poctěny návštěvou arcivévod Albrechta, dalšího člena panovnického rodu, maršála rakouského vojska, který tu v okolí konal přehlídku pražské

---

¹⁸⁸ Kronika mnichovické farnosti, str. 175.

¹⁸⁹ Válečná kronika města Mnichovic 1914-1918, Kronika padlých a zemřelých občanů města Mnichovic ve světové válce.

¹⁹⁰ Kronika mnichovické farnosti, str. 64.

¹⁹¹ JIROUŠEK, Tomáš Josef: *P. Tomáš Škrdle. Jeho život, práce a působení ve družstvu Vlast a v katolickém životě v l. 1880 – 1913*, Hlasy svatováclavské, ročník XVII., číslo 1-4.

¹⁹² Kronika mnichovické farnosti, str. 131.

posádky, jež zde tábořila. Arcivévoda pobyl na děkanství dva dny, každý den se zúčastnil mše svaté, městským chudým věnoval 50 zlatých a hasičskému sboru 25 zlatých. Děkan Krisan však komentoval soužití Mnichovic s vojáky slovy: „*Ubytováním vojska byl sice zdejší chudé obci značný peněžní výtěžek poskytnut, ale mrav křesťanský trpí.*“¹⁹³

Z dalších významných návštěv členů panovnické rodiny nutno zmínit návštěvu Františka Ferdinanda d'Este, majora 102. pěšího pluku. V Mnichovicích zůstal dvacet dnů ve dnech 8. – 28. června 1889, po dobu, co zde jeho pluk vykonával cvičení. Ubytován byl ve zdejší děkanské budově v Mnichovicích.¹⁹⁴ Žádné další zprávy z jeho třítydenního pobytu v regionu se bohužel nedochovaly.

Nejen členové panovnické rodiny a státní úředníci, ale i významní církevní hodnostáři navštěvovali Mnichovice. Mnichovice v roce 1853 přijel na návštěvu nový kardinál a arcibiskup pražský Bedřich ze Schwarzenberga s doprovodem dalších církevních hodnostářů a úředníků. Kronika o slavnosti informuje takto: „*Po přivítání pana kardinála a jeho delegace zpíváním oslavné písně, započaly vlastní služby Páně za přítomnosti a pomoci děkana a farářů z okolních farností. Kostel byl zcela přeplněný, biřmování přijalo přes 400 duší.*“¹⁹⁵ Po akci následovala hostina, které se účastnili zúčastnění. Odpoledne po nešporách ještě došlo k návštěvě školy, které byl přítomen i patron kníže Khewenmüller-Metche, který v přítomnosti děkana slíbil, že v Mnichovicích bude následujícím rokem vystavěna nová škola.

V Mnichovicích se Bedřich ze Schwarzenberga objevil opět v roce 1857. Zastavil se cestou na Sázavu a provedl tu biřmování. Ubíral se do Komorního Hrádku, kde svátost biřmování uděloval mladým hrabatům Khewenhüller-Metsch a následně do Sázavy, kde světil nový svatomartinský filiální kostel.¹⁹⁶

Kardinál do Mnichovic zamířil ještě několikrát, například o šest let později, kdy uděloval sv. biřmování místním občanům.¹⁹⁷ Naposledy ještě v dubnu roku 1873, kdy taktéž uděloval biřmování a ve škole zkoušel z náboženství.¹⁹⁸ Tehdejší děkan Kramerius kardinála zmiňoval jako Bedřicha Černohorského, na tomto příkladu můžeme opět vidět, že děkan Kramerius byl nadšený obrozenec a národní buditel, o čemž nám vypovídá i jeho přátelství s Jungmannem, či

---

¹⁹³ Kronika mnichovické farnosti, str. 65.

¹⁹⁴ Tamtéž, str. 65.

¹⁹⁵ Tamtéž., str. 42-44.

¹⁹⁶ Tamtéž., str. 49.

¹⁹⁷ Tamtéž., str. 59.

¹⁹⁸ Tamtéž, str. 60.

Hankou.¹⁹⁹ Časté návštěvy pražského arcibiskupa v regionu mohly být dány tím, že často jezdil na své sídlo na Orlíku, který byl tímto směrem. Dalším důvodem může být i to, že ze zápisů Krameria je vidět, že spolu měli poměrně blízký vztah.

Na konci 19. století se konala ještě jedna velká slavnost, kdy v roce 1897 zavítal do mnichovického kostela nejdůstojnější Arcipastýř kardinál František z Pauly, hrabě Schönborn, který zde uděloval svaté biřmování a vykonal generální visitaci. Dle kroniky se v mnichovickém kostele, a dokonce i před ním sešlo velké množství lidí, kteří si tuto velectěnou návštěvu nechtěli nechat ujít.²⁰⁰

Další události se datují již do století dvacátého. Jednou z nejvýznamnějších a nejproslulejších událostí století byla návštěva Jeho eminence Dr. Karla kardinála Kašpara. Návštěva se konala 27. dubna 1936, kdy se v mnichovickém kostele uskutečnilo slavnostní svaté biřmování. Na uvítanou byla dokonce na hranici obce postavena slavobrána. Kardinál po přivítání na náměstí sloužil mši v kostele. Svátost biřmování z jeho rukou toho dne přijalo 454 biřmovanců. Po společném obědě pak delegace navštívila i kapličku sv. Anny ve Strančicích a po občerstvení na statku pana Miloty odjel pan kardinál domů na svůj zámek v Břežanech, ještě před odjezdem se podepsal do místní farní kroniky.²⁰¹

Přehled vzácných návštěv ve sledovaném regionu uzavírám zvláštní událostí, k níž došlo dne 19. července 1947 ve 4 hodiny odpoledne, kdy do Mnichovic zavítaly ostatky sv. Vojtěcha. Ostatky byly představeny na mnichovickém náměstí před kostelem u sochy P. Marie tehdejším děkanem Františkem Kahounem. Události se účastnil také sázavský opat Klement (pražský benediktýn, proslulý především jako obnovitel slávy Sázavského klášteřa), který následně provedl v místním kostele krátké kázání a požehnání ostatkům. Obecně blízkost Sázavy mohla dávat regionu zvláštní duchovní rozměr. Průvod pak pokračoval k pomníku padlých, kde došlo k rozloučení s ostatky. Následně byly ostatky sv. Vojtěcha převezeny na pyšelskou farnost a poté pokračovaly ve výstavách v Posázaví.²⁰²

6.1.4. Náboženské rozepře, vznik Československé církve husitské v Mnichovicích

Po patentu císaře Františka Josefa z roku 1861, kterým vyhlásil v rakouské části monarchie plnou náboženskou svobodu pro protestanské církve augšpurského a helvetského

---

¹⁹⁹ Kolektiv autorů: *Z korespondence Vojtěcha Krameria*, str. 9-26.

²⁰⁰ Tamtéž, str. 79.

²⁰¹ Kronika mnichovické farnosti, str. 261-262.

²⁰² Tamtéž, str. 274.

vyznání, vznikly v Mnichovicích náboženské rozmlísky. O nich informuje kronika už začátkem šedesátých let 19. století, kdy podle slov tehdejšího římskokatolického děkana Krameria „*protestanti dosáhnuvše náboženské svobody, počali ihned vjru svou a sbor svůj propagovati*“.²⁰³ Rozepře mezi protestanty a katolíky vznikaly například ohledně osobnosti a smrti Jana Husa. „*Protestanti vydávali své sešitky a všemožně se snažili katoljky nepevné ve vjře přetáhnouti k sobě*“.²⁰⁴ Zápisky děkana Konáše z počátku roku 1902 jsou ve znamení stížností na neutěšené poměry mezi národy evropskými, na politiky a Němce, kteří pořád křičí, že jsou utiskováni, ale ve skutečnosti chtějí celý svět zgermanizovat a používají k tomu i církvev, protože svádějí k odpadnutí od katolické víry k víře protestantské.²⁰⁵

Římskokatolická církev formálně přišla o své postavení státního náboženství, fakticky nicméně zůstala privilegovaným vyznáním panovníka a většiny poddaných až do zániku Rakouska-Uherska.²⁰⁶

Církevní život Mnichovic i po vzniku Československa odrážel vývoj celého státu. Docházelo ke ztrátě vlivu katolické církve a snižování počtu jejích členů. Menší část přešla do již existujících církví pravoslavné a evangelické, největší část však odešla do nově vzniklé Církve československé.²⁰⁷ Vznik nové církve je datován na přelom roku 1919 a 1920. Církev československá husitská je spjata s církví Římskokatolickou, ze které vychází, nicméně je obohacena o prvky modernismu, a zároveň nebyla zatížena svou minulostí v souvislosti s Habsburským mocnářstvím.²⁰⁸ Z římskokatolické církve také vystoupila řada kněží, kteří se ihned přidali k čechoslovákům. Zrodu náboženské organizace předcházelo dlouhé období, od konce 19. do začátku 20. století, kdy se církev formovala a vytvářela si pevné základy pro své další působení. Její kořeny sahají až do 18. století, kdy se pod vlivem osvícenství začal upevňovat kritický pohled na náboženské dějiny.²⁰⁹

Negativní postoj vůči nově se formující náboženské organizaci zastávala především církev římskokatolická, její postoj však byl předvídatelný. Ke kritice nově vzniklého náboženského směru se přidali i členové Jednoty a další osobnosti z řad intelektuálů. Navzdory těmto

---

²⁰³ Kronika mnichovické farnosti, str. 51.

²⁰⁴ Tamtéž, str. 41-49.

²⁰⁵ Tamtéž, str. 96.

²⁰⁶ NEŠPOR, Zdeněk, R: *Náboženství v 19. století*, str. 10.

²⁰⁷ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 252.

²⁰⁸ FRÝDL, David: *Zrod církve československé (husitské) in 90 let Církve československé husitské*. str. 17-18.

²⁰⁹ MAREK, Pavel: *Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924)*, str. 58.

záporným ohlasům si Církev československá (husitská) našla podporu mezi širokou veřejností, která do ní začala vstupovat.²¹⁰

Jak už tomu bývalo v téměř všech oblastech nově vzniklého československého státu, tak i na Mnichovicku podle doložených pramenů docházelo k tomu, že část příslušníků katolické církve přecházela právě k nově založené Církvi československé husitské, jež měla v Mnichovicích svůj vlastní sbor založený dne 27. února 1921, jenž měl podle záznamů chvíli po založení na 1350 členů.²¹¹ Dokonce již ve 20. letech 20. století se v mnichovické škole začalo vyučovat společně s římskokatolickým náboženstvím, náboženství československé, což nebylo úplně časté v porovnání s celostátním poměrem.²¹²

Po prvním roce své existence měla již Církev československá více než 200 000 věřících, kteří byli organizováni do více jak 50 sborů, mnichovický byl jeden z nich. Další vstupy do této církve průběžně pokračovaly, nicméně již ne v takové míře jako zpočátku.²¹³

Velmi mne zajímalo, jak po vzniku Československa děkan Čihař v Kronice mnichovické farnosti popíše rozkol v katolické církvi a vznik Československé církve husitské, kam část věřících z jeho farnosti přešla. Bohužel, zápisky z roku 1920 žádné poznámky k tomuto tématu neobsahují a všechny stránky popisující rok 1921 (5 stránek) jsou přelepeny novinovými články o zemřelém papeži Benediktu XV., jenž prý byl situací katolické církve v nově vzniklé republice velmi znepokojen a své poslední hodiny údajně věnoval reformě výuky a výchovy československého kléru. Navíc jsou stránky v těchto místech přečíslovány, takže se zřejmě někdo snažil, aby po nich nezůstala ani stopa. Zda to byl sám pisatel děkan Čihař nebo některý z jeho následovníků je otázka, na níž se odpověď již asi nikdy nedovíme.

Pocity katolických duchovních z mnichovického děkanátu, respektive z jejího okolí nakonec přesto poznat lze. Při pátrání po dokumentech mnichovického děkanátu v archivu pražského arcibiskupství, našel jsem čtrnácti stránkový hustě psaný rukopis, v němž se farář Elsner z Koloděj, které byly církevně podřízeny mnichovickému děkanátu, pokusil krátce nastínit nebezpečí, v němž se nachází katolická církev v Čechách po vzniku Československa. Co je příčinou, že se církev v naší vlasti ocitla v tak velkém nebezpečí a prožívá tak těžké chvíle? Viní z toho republikánskou vládu, v jejímž čele stojí staří osvědčení nenávistníci všeho

---

²¹⁰ KAŇÁK, Bohdan, ČERVENÝ, Vladimír: *Zápas o ideovou orientaci in 90 let Církve československé*. str. 31.

²¹¹ BOČEK, Jan: *95. výročí Církve československé husitské*, Život Mnichovic, 1/2015, str. 27.

²¹² Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 320.

²¹³ KAŇÁK, Bohdan, ČERVENÝ, Vladimír: *Zápas o ideovou orientaci in 90 let Církve československé*. str. 31.

katolického, nepřátelský židovsko-protestantský tisk, „jenž téměř bez překážky a systematicky útočil na dogmatické základy církve, vnášel do duše českého lidu náboženský indiferentismus, ba nevěru, jenž bez přestání vinil církve z neporozumění pro reformní a sociální snahy a z nedostatku lásky k českému národu“, dále nešťastnou válku, během níž se zničily rodinné svazky a manželství a vymizely staré dobré mravy, viní vojáky, jež jsou po návratu z války „nyní z velké části lidé cyničtí, nábožensky lhostejní, dokonce jejich velká část (zvláště legionáři) jsou zapřísáhlí nepřátelé církve, kteří do svých rodin přinášejí jed nevěry.“²¹⁴ Dále kolodějský farář ještě viní hnutí Volná myšlenka, církve „českobratskou“ a „československou“, Armádu spásy, Židy, svobodné, Sokoly a učitele, jimž všem je katolická církev a katolický kněz symbolem zpátečnictví, špatnosti a zloby. „Na četných táborech a schůzích lidu se církvi vytýká, že ona je vinna válkou, že ji prodlužovala ochotně upisujíc miliony na válečné půjčky, bez odporu dávajíc zvony z věží kostelů i drahocenné předměty ze sakristií pro bojové účely, že oslavovala vítězství rakouských zbraní a žehnala jim. Že vládou jmenovaní katoličtí biskupové ze všech sil válku podporovali a přáli jí. Je sice pravdou, že výtky tyto jsou silně přehnány, než víme též, že nejsou úplně bezpředmětné.“²¹⁵ Takováto slova nebyla ani zdaleka výjimečná, kolodějský farář Elsner svými slovy pouze vyjadřuje typické názory venkovského kněze své doby.

Ke štvání proti katolické církvi se podle Elsnera hojně užívá historických motivů. Uznává sice, že se církve v historii dopustila mnohých přehmatů, ale tato pochybení nebyla tak velká, aby se při dobré vůli nedala pochopit a při uznání celkového blahodárného vlivu církve i odpustit.

Další příčinou nynějšího smutného stavu katolické církve jsou podle Elsnera samotní kněží, jejich nesvornost, nekázeň a koketování s liberálními stranami. V druhé části svého listu adresované arcibiskupské kanceláři, jsou farářem Elsnerem naznačeny možnosti, jak může katolická církev čelit nebezpečí v nastávajícím kulturním boji a jaké jsou podmínky její úspěšné obrany.

Odliv katolíků po první světové válce zaznamenává i kronika města Mnichovice, kde kronikář kritizuje sepětí katolické církve s „režimem bývalého Rakouska“.²¹⁶ Vinu katolické církve popisuje takto: „Tak i duchovenstvo české církve římskokatolické jsouce viněno z nečestného

---

²¹⁴ Dopis adresovaný pražskému arcibiskupství, označen: Budiž vyloženo přítomné nebezpečí katolické církve v Čechách a označeny podmínky vítězné obrany v nastávajícím boji kulturním, APA III. Fond: 1873-1936. Karton

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 251.

*jednání za světové války proti svému národu českému.*²¹⁷ Mnoho duchovních volalo po změně pořádků, jedním takovým propagátorem reforem římskokatolické církve byl také Josef Pospíšil, farář z Chocerad, bývalý kaplan v Mnichovicích.²¹⁸ Kronika obce nicméně dodává, že „*Po náboženském převratu v Mnichovicích plnil se zdejší kostel věřícími více jak jindy. Za odstoupilé vynahražovali to svou účastí celé rodiny. Pilně a houfně navštěvovali svatostánek Božkovští a Všešimští. Také i při procesích byli lidé z Božkova a ze Všešim převahou zastoupeni.*“²¹⁹ (Božkov i Všešimy byly malé osady a byly součástí Mirošovic). Tato informace nám dokládá, že i přes četné odchody, mnohé mnichovické katolíky nejspíše vznik nové církve semknul a v jejich vyznání ještě utvrdil. Opět se zde potvrzuje fakt, že čím venkovštější je ráz obce, tak tím věrnější jsou tam katolíci. Příkladem mohou být právě i Mirošovice, či Hrusice.

O rozkolu v katolické církvi a vzniku církve československé v Mnichovicích se na rozdíl od farní kroniky podrobně zmiňuje kronika městská, kde je uvedeno, že podnět k „náboženskému převratu“ v Mnichovicích dal Jaroslav Šimůnek, sám pokřtěný katolík, ale pocházející po svém otci Františku Šimůnkovi ze staré evangelické rodiny. Zdálo se, že nejlepší a vzhledem k minulosti nejlogičtější volbou bude založit zde náboženskou obec církve československé, ale z obav, že v Mnichovicích nenajde mnoho příznivců, se rozhodl pro novou národní církev, vycházející z katolicismu a mající tak šanci přesvědčit a získat více místních katolíků. „*Nedělní den 13. února 1921 lze nazvat historickým dnem náboženského převratu v Mnichovicích a okolí. Po 300leté době dána zde římsko-katolické církvi odplata za násilné převádění kališníků na svou víru vojenskou pomocí roku 1629.*“²²⁰ Do sčítání lidu, jež bylo stanoveno na 15. února 1921 se z celkového počtu 1445 obyvatel Mnichovic k nové československé církvi hlásilo 897 osob a u katolické víry zůstalo 545 duší. Místní zástupci římsko-katolické církve (děkan Čihař a zde žijící farář ve výslužbě Prokop Holý) nesložili ruce v klín a ihned začali intenzivní protikampaň. Tak se z kazatelny kostela z jejich úst při každé bohoslužbě šířila slova pomluv, zlořečení a vyhrožování. Děkan osobně navštěvoval své bývalé farníky a přesvědčoval je, že nová církev je spolek bezvěrců „*taková sekta československá ani žádného Boha nemá...*“ a nabízel jim možnost odpuštění a znovu vstoupení do katolické církve, což mnohé rodiny učinily. Božkovští a Všešimští byli vlivem farářových slov na novou církev tak rozezlení, že „*když šli z kostela, plili na hostinec, v němž sektě byl poskytnut přístřešek*“.²²¹ Zajímavé je

---

²¹⁷ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 252.

²¹⁸ Tamtéž, str. 254.

²¹⁹ Tamtéž, str. 285.

²²⁰ Tamtéž, str. 262-264.

²²¹ Tamtéž, str. 270.

označení nové církve slovem sekta, kterým se katolíci očividně vůči Čechoslovákům vymezovali.

Jednání děkana Čihaře přineslo výsledky, podle sčítání lidu se počty věřících opět přelily a římsko-katolická církev si udržela svou převahu, ke katolíkům se přihlásilo 847 osob, k československé církvi pouze 599.²²² V sousedních Strančicích, kde byla situace obdobná a nově vzniklá církev zde měla také početnou základnu se k Čechoslovákům hlásilo 141 občanů z celkových 394, u katolíků setrvalo 204 věřících.²²³ Zatímco v odlehlejších a venkovštějších obcích přilehlých k Mnichovicím (Klokočná, Myšlín, Božkov, Všešimy) to byly pouze jednotky. Přesněji z celkového součtu 438, přešlo k nové církvi pouze 21 obyvatel. Většina z nich setrvala u Římskokatolické církve.²²⁴

Další rozepře přinesla diskuze ohledně používání římskokatolického mnichovického kostela československou církví husitskou. Místní katoličtí věřící, a i místní katolická správa byli zarytě proti. Požadavky byly takové, že při pohřbech mělo být i příslušníkům československé církve zvoněno zvony z kostela a aby kostel mohl být rovnoměrně používán i československou církví. Do doby, než se podařilo československé církvi husitské postavit vlastní Husův sbor, docházelo k mnoha nekončícím hádkám.²²⁵ Mnichovičtí čechoslováci byli v té době haněni, či přezdívaní sektou z hostince, kde se museli z důvodu nevlastnění vhodných prostor, scházet. Nejčastěji využívali restauraci v hotelu Urban. Takovéto hanění nemusela snášet pouze nová církev v Mnichovicích. Čechoslováci na počátku 20. let čelili tvrdé kritice téměř všude a běžně. Ve své krátké historii byla totiž mnohokrát osočována a napadána pro svůj vznik v „hospodě“, pro údajnou ideovou mělkost, plytkost až povrchnost.²²⁶

Odborné studie popisují vztahy obou církví v době první republiky jako vyostřené až nepřátelské.²²⁷ Také historik Jaroslav Hrdlička ve svém článku Československá (husitská) a římskokatolická církev (Léta 1920-1991) popisuje vztahy mezi Církví československou husitskou a římskokatolickou církví mezi válkami jako velmi napjaté. Z obou stran byla ostře vedená ideová, kulturní i politická argumentace.²²⁸

---

²²² Kronika mnichovické farnosti, str. 195.

²²³ Tamtéž., str. 195.

²²⁴ Kronika města Mnichovice 1918-1928, Kronika mnichovické farnosti, str. 195.

²²⁵ Tamtéž, str. 277.

²²⁶ TONZAR, David: *Vznik a vývoj novodobé husitské teologie a Církev československé husitská*. str. 48.

²²⁷ HNÍK, František: *Za lepší církví: duševpytná studie o příčinách přestupů do církve československé*, str. 17-29.

²²⁸ HRDLIČKA, Jaroslav: *Československá a římskokatolická církev, Rok 1920-1991*, str. 23.

Těžkou situaci v Mnichovicích popisuje také Věštník duchovenský z roku 1927, dvacátá léta a proběhnuvší události popisuje jako období, kdy probíhají náboženské bouře. Popisuje také citový vztah místních katolíků ke své víře, „*co tu hořkých chvil zažívala srdce věrných pastýřů.*“²²⁹ Tyto informace podávané zpětně z dobových listů, mohou být také cenným důkazem velké četnosti odchodů z římskokatolické církve ke konkurenci, což samozřejmě zastánci této církve nesli nelibě.

V Mnichovicích byla situace nejvyhrocenější v prvních letech po vzniku československé církve, vzájemné osočování a nepřátelství obou hlavních církví trvalo měsíce a roky. Jisté napětí mezi nimi bylo cítit až do vzniku Protektorátu. Rivalitu a boj o věřící dokládají záznamy v městské kronice, kronice mnichovické farnosti i prameny z okolních obcí regionu. Příkladů náboženských třenic bylo v Mnichovicích mnoho.

Hned v prvních dnech „soužití“ obou církví v Mnichovicích došlo ke smutné události, která nakonec ukázala, že boj o věřící není důležitější, než věřící samotní. V jedné rodině došlo k úmrtí kojence, který byl po svém narození rodiči přihlášen k církvi československé. Nešťastná matka byla na děkanství sjednat hrob, na což děkan reagoval slovy: „*Vím, že jste odpadlíci. A protože podle našich církevních předpisů mohl bych vám vykázati hrob kdekoliv, ale že jsme sousedi, neudělám vám to. Jděte a vyberte si místo na hřbitově, kde chcete.*“²³⁰ Tento příklad ukázal, že při dobré vůli bylo pokojné soužití možné, ale byla to spíše jen výjimka, další historiky už vykreslují třenice mezi oběma stranami.

Jedna z nich pokazila slavnostní odhalení pomníku mnichovickým obětem 1. světové války konanou 8. září 1921. O úhradu pomníku se zasloužily mnichovické spolky (nejvíce hasiči), obec, politické strany a československá církev. Nabídka římskokatolického děkana Čihaře, že pomník během slavnosti požehná, byla odmítnuta, slavnost se měla konat po občanském způsobu. Pak organizátoři slavnosti dostali přípis z žižkovské okresní správy (Říčany se staly hejtmanstvím až v roce 1925, do té doby spadal tento region pod hejtmanství na pražském Žižkově, poté již tento region spadal pod zmíněné nově vytvořené hejtmanství, které převzalo všechnu agendu),²³¹ že slavnost nesmí narušit průběh jakékoliv v obci pořádané bohoslužby, a proto v okolí kostela má být zachován klid. Program byl pořadatelem naplánován tak, že ve 14.00 začne slavnostní průvod a v 15.00 dojde k odhalení pomníku a budou proneseny proslovy, o

---

²²⁹ Věštník katolického duchovenstva, Duchovenský věštník, článek pohřeb děkana Čihaře, vydaný dne 2. března 1927.

²³⁰ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 271.

²³¹ Kronika mnichovické farnosti str. 200.

programu byl zvláště informován i děkan Čihař. Slavnost začala podle plánu, průvod vyšel ze sokolské tělocvičny v hotelu Urban, v jeho čele družičky s barevnými květy v košíčkách, krojovaní zástupci spolků, slavnostní hosté, pozůstalí a další veřejnost. Za zvuku smutečních písní a pochodů prošel celý zástup obcí, obešel náměstí a zastavil se u pomníku, zde pak došlo k jeho odhalení a slova se ujal starosta a po něm měli přijít na řadu další hosté. Do tiché a soustředěné pozornosti shromážděných se však pojednou z kostela ozvalo vyzvánění zvonů, které neustávalo. Projevy řečníků jím byly velmi rušeny, pro silné vyzvánění jim nebylo rozumět. To způsobilo velké rozčilení přítomných, a protože vyzvánění stále pokračovalo, slavnost byla předčasně ukončena a občané se rozcházeli ve špatné náladě s pocitem zkažené slavnosti.²³²

Neshody panovaly i okolo nového hřbitova. Ten byl postaven jako obecní a část obce měla za to, že není třeba hřbitov světit, aby se nestal katolickým. Po sporech s městem nakonec děkan nový hřbitov vysvětil tiše při prvním výkropu na tomto hřbitově ve čtvrtek 3.srpna 1922.²³³ Podle děkana je to lepší, než kdyby posvěcení provedl „*odpadlý kněz sekty československé*“.²³⁴ Zápisy ve farní kronice potvrzují, že katoličtí duchovní těžko přijímali nové pořádky a odchody svých věřících. V mnohých případech je nově vzniklá československá církev nazývána sektou.

Spíše úsměvná je pak historka, která se udála o rok později na podzim 1922 děkanu Čihařovi. Jednoho odpoledne česal jablka na farní zahradě, pomocí žebříku vylezl do koruny jabloně a dále se v ní pohyboval po větvích. Toho využil chlapec Josef Hájek, žák zdejší školy, žebřík uchopil a položil ho pod strom. Děkan si toho ihned všiml a žádal ho, aby žebřík umístil zpět ke stromu, ale malý dareba odpověděl: „*Jsi-li Syn Boží, sestup dolů bez žebříku.*“²³⁵ Děkan pak žádal školu o jeho potrestání, školní rada však jeho žádosti nevyhověla. Jiné příběhy zase už tak humorné nebyly. V roce 1922 se pachtovaly farní pozemky a děkan Čihař je odmítal pachtovat příslušníkům církve československé. Kronika popisuje přímo slovy: „*Kdo bude odpadlíkem, tomu se pozemky vezmou a dají se jen našim lidem.*“²³⁶ Několik věřících díky ekonomickému nátlaku podle záznamů raději znovu přestoupilo ke katolíkům.

---

²³² Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 354-360.

²³³ Tamtéž, str. 388.

²³⁴ Kronika mnichovické farnosti, str. 181.

²³⁵ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 294.

²³⁶ Tamtéž, str. 275.

A soupeření pokračovalo dál. Humorná je také historka, jak JUC. Rubík, farář československé církve v Mnichovicích, se při bohoslužbě na Silvestra roku 1926 rozloučil se svými farníky a jako nejlepší přání do nového roku jim doporučil, aby se navrátili do katolické církve, jak učinil právě i on se svou manželkou.²³⁷ (informace z kroniky dokládá i dopis děkana Čihaře do Katolických listů). Počátkem roku 1927 tedy bylo místo faráře československé církve prázdné.²³⁸ Složitě poměry, které nejsou typické pouze pro region Mnichovicka a Mirošovicka dokládá, že toto místo bylo obsazeno farářem Poledne, který zase naopak z římskokatolické církve právě vystoupil. Tento farář donedávna sloužil v nedaleké Stříbrné Skalici, a protože tam byl velmi ctěn a oblíben, téměř celá obec přestoupila od katolíků k československé církvi spolu s ním.²³⁹

Pro dokreslení situace, že tahanice nebyly pouze mezi příslušníky různých církví, uvádím, že v září 1928 byl v Mnichovicích instalován nový římsko-katolický děkan Alois Nogol. Nový děkan nebyl místními katolíky přijat. Tradiční triumfální uvítání se nekonalo, místní se rozhodli z důvodu svého nesouhlasu s jmenováním tuto akci bojkotovat. Událost je blíže popsána v samostatné kapitole, která je věnována místnímu děkanovi a také v kapitole římskokatolická farnost Mnichovice.

Když šlo o významnou událost pro celou republiku, jednotlivé místní církve dokázaly spolupracovat. Takovou byly i pro region Mirošovicka oslavy desátého výročí vzniku Československa, které proběhly na státní svátek dne 28. října 1928. Na jejich organizaci se společně podílely všechny místní strany, spolky i církve. V předvečer svátku byly v obcích páleny slavnostní vatry (v Mnichovicích v Šibeničkách u Štefánikovy mohyly a na Vráži, v Mirošovicích na Ježově, v Senohrabech na Pelešce), v oknech domů byly zapáleny svíce na památku místních padlých v 1. světové válce. Největší oslavy byly samozřejmě v Mnichovicích, všude vlály československé prapory, dokonce i z věže děkanského kostela, za což si děkan Nogol vysloužil velkou pochvalu, auta a povozy byly ozdobeny vlaječkami. Slavnostní průvod směřoval od Čerovky na náměstí k pomníku padlých a zemřelých během války, kde byly proneseny proslovy připomínající vznik republiky. Na obecním úřadu byla instalována výstava vojenských památek a vyznamenání, přes den pořádány sbírky a večer slavnostní sokolská

---

²³⁷ Katolické listy, 1927, Kronika farnosti Mnichovice, str. 210.

²³⁸ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 510-511.

²³⁹ Tamtéž, str. 511.

akademie. Na počest desátého výročí vzniku republiky bylo v Mnichovicích přejmenováno dosavadní Velké náměstí na Masarykovo.

Další událostí, ve které se angažovali již pouze mnichovičtí katolíci, byl „boj“ o městskou mostní váhu. Živnostníci ji zakoupili na vlastní náklady a plánovali ji spolu s malou budkou, kde měl být umístěn značkovací přístroj, instalovat u křižovatky v dolní části Masarykova náměstí. Proti se postavil mnichovický okrašlovací spolek, jemuž se zdálo, že váha bude náměstí hyzdit, proto doporučoval její přemístění k silnici naproti Husova sboru. (Může být zřejmé z jakého důvodu). Členové spolku se ale v odporu proti váze nedokázali sjednotit. Do pře se přidali i katolíci vedení děkanem Nogolem, kteří se obávali, že kvůli váze bude odstraněna socha Panny Marie v dolní části náměstí. Děkan byl v boji proti stavbě váhy velmi aktivní. Inicioval sepsání protestní petice, jíž podepsalo 276 katolíků a jež byla odeslána přímo okresnímu úřadu v Říčanech. Na pomoc děkan přizval i Památkový úřad, jehož pracovník se po prohlídce náměstí vyjádřil slovy: „*Co se na té váze bude vážit? To asi ti mnichovičtí volové!*“²⁴⁰ Z Památkového úřadu pak městský úřad obdržel sdělení, že váhu nelze v blízkosti mariánského sloupu postavit, aby tato cenná památka nebyla poškozena. V ten samý den ale už stavební četa začala s výkopovými pracemi a během pár hodin byl udělán pěkný kus práce. Ve dvě hodiny po poledni se na náměstí objevil vůz se samotným panem okresním hejtmanem Hugo Palmerem, jenž byl děkanem Nogolem informován o započatých zakázaných pracích. Stavba váhy tak byla na místě zastavena a ani odvolání k zemskému úřadu nepomohlo.²⁴¹ Celou akcí si však děkan Nogol proti sobě poštvál městský úřad i hospodáře, váha ve městě byla potřeba.²⁴² Fotografie výkopu k dohledání v příloze.

Konflikty mezi katolíky a čechoslováky nebraly konce ani po dvanácti letech, místní kroniky téměř neustále uvádějí hašteřice mezi těmito církvemi. Například v noci ze 3. na 4. září 1933 byl rozbit kříž, stojící u silnice v blízkosti obce Struhařov. Čin spáchal syn vážené rodiny Janovských z Mnichovic, která byla Československého vyznání, cestou z taneční zábavy ve Struhařově.²⁴³ Ani v následujících letech neutichaly třenice mezi členy římskokatolické a československé církve. Příkladem jsou události kolem nové kapličky ve Všestarech, která byla postavena v roce 1936 a vysvěcena říčanským děkanem Josefem Tomšem. K příležitosti svěcení zvonu této kapličky bylo z Mnichovic dne 16. května 1937 vypraveno procesí. Kaple

---

²⁴⁰ Kronika mnichovické farnosti, str. 250-251.

²⁴¹ Tamtéž, str. 250-251.

²⁴² Kronika města Mnichovic 1928-1937, str. 283.

²⁴³ Kronika mnichovické farnosti, str. 252.

byla postavena z obecních prostředků a proti vůli mnoha místních občanů především z řad československé církve, jimž byl vstup do kapličky zakázán. Spory nakonec řešil až soud a na základě jeho rozhodnutí pak museli ti, kdo si kapličku přáli, uhradit její stavbu ze svého.

Obě hlavní církve stále žárlivě sledovaly účast na akcích pořádaných protivníky. Tak např. ve farní kronice je popsána katolická slavnost Božího těla dne 31. května 1934, která měla v Mnichovicích obrovský úspěch. Předcházela jí měsíc májových promluv Františka Mudry, katechety měšťanských škol z Prahy. Uspořádaná zbožnost s velikou návštěvou věřících z Mnichovic i okolí podle zápisu děkana A. Nogola vzbudila svou „*Uspořádanost, zbožnost věřících a nadobyčejná účast budila závist nepřátel - čechoslováků*“.²⁴⁴ Znovu je patrná řevnivost a rivalita mezi katolickou církví a církví československou, kterou děkan dokonce nazýval nepřáteli a posměšně se zmiňoval o časopisu Pravdou k životu, kterou CČH vydávala.²⁴⁵

Řadu místních akcí zaštiťovala také Církev československá. Dne 7. března 1936 se konaly v Mnichovicích oslavy výročí narození T. G. Masaryka. Před pomníkem padlých byla zapálena vatra a slavnostní řeč o životě prvního presidenta Československa pronesl farář československé církve.²⁴⁶ Za účasti všech místních spolků a korporací a děvčat a žen v lidových krojích a za spolupráce Církve československé, uskutečnila se v Mnichovicích dne 27. června 1937 vzpomínková oslava ke 20. výročí bitvy u Zborova. Sraz účastníků byl u Husova sboru, odkud průvod přešel k památníku padlých, kde zazněly hymna, legionářské písně a slavnostní projevy bývalých legionářů, členů místní legionářské pobočky i zástupce pražského legionářského ústředí.²⁴⁷ Kronika města Mnichovice informuje o tom, že událost byla hojně navštívena i lidmi z širšího okolí. Naopak kronika mnichovické farnosti, o této události vůbec neinformuje.

Ve druhé polovině 30. let 20. století byla v Mnichovicích založena katolická tělovýchovná jednota „Orel“. Stalo se tak v hotelu Urban za přítomnosti 90 zástupců jednot Říčany, Hostivař a Čerčany, župního místonáčelníka Jiřího Sedláka, okrskového vzdělavatele Čecha a župního vzdělavatele dr. Fürsta. Na místě byl zvolen přípravný výbor, ve funkci vzdělavatele byl potvrzen místní římskokatolický děkan František Kahoun. Jednota se skládala z 37 cvičících členů, z 27 necvičících, ze 46 žáků a 9 dorostenců.²⁴⁸

---

²⁴⁴ Kronika mnichovické farnosti, str. 254-255.

²⁴⁵ Tamtéž, str. 254.

²⁴⁶ Kronika města Mnichovice 1928-1937, str. 231.

²⁴⁷ Tamtéž, str. 271.

²⁴⁸ Tamtéž, str. 243-246.

Nálada v obci nebyla Orlu příznivě nakloněna, stále mu byla prorokována krátká existence, což řadu zájemců zviklalo a svůj vstup do jednoty odvolalo. Počet Orlů v Mnichovicích k tomuto datu dosáhl čísla 139.²⁴⁹ Prorokovaná krátká existence se Orlu potvrdila, po válce se jeho činnost již nepodařilo obnovit.

6.1.5. Židovská komunita v Mnichovicích

V Mnichovicích a celkově v regionu Mirošovicka byla populace poměrně rozmanitá. V některých obcích se od 18. století vyskytovaly jednotlivci židovských obyvatel v Hrusicích či menší komunity ve Strančicích. V Mnichovicích se usazení příslušníků tohoto národa bránili, viz již zmíněná úspěšná snaha děkana Krameria o nepovolení přistěhování Židu Izáku Wittlerovi z Hrusic v říjnu 1840, o němž jsem psal dříve v obecné kapitole věnující se židovské víře. Přesto se již na konci 19. století ve městě utvořila malá židovská komunita, jež se postupně rozšiřovala. Klíčovým byl rok 1914, kdy do Mnichovic přišlo dle kroniky mnichovické farnosti 31 polských uprchlíků (většinou Židů) z Haliče, kteří byli Mnichovicemi zaopatřeni, část jich se však později přesunula dál.²⁵⁰ Ve 20. letech se v Mnichovicích usadilo několik emigrantů židovského původu z Ruska. Po německém obsazení Rakouska (12. března 1938) tam ihned začaly být uplatňovány protižidovské zákony, na základě, kterých byli Židé vypovídáni ze země, byly jim zabírány jejich obchody, ordinace aj. a rasistickými zákazy jim byl znemožňován normální veřejný život. V důsledku těchto událostí se mnohé rodiny snažily najít útočiště v jiných státech včetně ČSR.²⁵¹ V roce 1938 se tak do domu k paní Fantlové přistěhovali její příbuzní z Lince (rodina Popperových).²⁵² V obavě z nacistů se mnohé pražské židovské rodiny uchýlovaly na venkov, desítky jich dočasně zaplnily všechny volné byty v Mnichovicích a v Senohrabech, přestože jejich cena podle tehdejších informací v tomto období dosahovala závratných výšek.²⁵³ Pro obyvatele Mnichovic nebyl počet nových sousedů přijatelný, obávali se jejich movitosti, vlivu i malé kapacity místních obchodů a tím vzniklého možného nedostatku zboží pro starousedlíky. Zvýšená poptávka po veškerém zboží se navíc projevila výrazným navýšením jeho cen. A tak městský úřad proti novým přistěhovalcům zasáhl, takže se během podzimu většina Židů z Mnichovic zase odstěhovala.²⁵⁴

---

²⁴⁹ Kronika města Mnichovice 1928-1937, str. 243-246.

²⁵⁰ Kronika mnichovické farnosti, str. 148.

²⁵¹ PETRŮ, Helena: *Zákonné bezpráví, Židé v Protektorátu Čechy a Morava*, Praha, 2011, str. 37.

²⁵² Kronika města Mnichovice 1938-1940, str. 14.

²⁵³ Tamtéž, str. 40.

²⁵⁴ Tamtéž, str. 67.

Další rozruch kolem stále mnichovické židovské komunity nastal 28. listopadu 1938, kdy byly po městě vylepeny protizidovské plakáty. Konkrétně v nich byla napadána rodina Fantlových a všeobecně v nich byli Židé označeni za viníky války. Následující den se objevily zase nové hanlivé letáky, příslušníci židovských rodin se je od časného rána snažili strhávat ze zdí domů, ty vysoko vylepené se odstranit nepovedlo, a tak si všichni mohli přečíst výzvu: „*Ignorujte židy! České ženy nekupujte u židů! Kolik židů v Mnichovicích volilo Němce? Vyžeňte židy!*“²⁵⁵. Jako vydavatel letáků byla podepsána „Trestající ruka“, z hanlivého textu cituji tato nestoudná slova: „... *vetřel se v náš kraj tělem i duší převýborný vlastenec a Čech p. MUDr. Karel Fantl (syn Morice Fantla) i se svojí krásnou šmajdavou Isabel a dvěma židatky. Tento drzý žid dovoluje si ještě mezi námi pohybovat a je ku podivu obvodním lékařem. Nic mu to nebude platné!!! Myslí si, že se český lid dá prznit od německo-židovského lékaře? Prašivého žida? Ví okresní úřad, že rodina Fantlova v létě do Mnichovic přitáhla židy z Lince? Český lid bude mít české obchodníky, podnikatele a lékaře a ne prašivé ovce židovské.*“²⁵⁶ Toto je pouze jeden z příkladů, jak byli Židé vnímáni částí obyvatel Mnichovic, potažmo tohoto regionu, či obecně. Mentalita křesťanů byla totiž téměř dva tisíce let ovlivňována tradičním protizidovským cítěním římskokatolické církve, jejíž „křesťanský“ nábožensky motivovaný antijudaismus hlásaný z kazatelen katolických kostelů napáchal v myslích věřících nenapravitelné škody. Příkladem jsou nesnášenlivá vyjádření děkana Krameria (viz výše), jenž se ve farní kronice v roce 1840 pochlubil, že zabránil přistěhování židovského řemeslníka Izáka Wittlera z Hrusic do Mnichovic: „*Nikdy pamětníka nebylo, že by Žid v městečku tomto usazen býval. Židák hrusický všech ouskoků, chytrosti a lsti použil, aby svou vůli vyvedl. Avšak zadána byla věc opodstatněná mocnými důvody ke královskému císařskému dvoru do Vídně a odmrštěn byl Židák, který jen k největší škodě veškeré této městské obce by byl zde sloužil.*“²⁵⁷ Protizidovskou rétoriku nacházíme i u dalšího duchovního širšího regionu, zmíněného kolodějského faráře Dr. Václava Elsnera z mnichovického vikariátu.

V Čechách hned po 15. březnu 1939 a vzniku protektorátu Čechy a Morava začíná všeobecná katastrofa pro Židy. Jsou vyháněni ze státních služeb a nuceni odcházet ze všech veřejných korporací a institucí, ze svých zaměstnání jsou propouštěni inženýři, doktoři práv, lékaři z nemocnic, také jim je zabavován majetek.²⁵⁸ Také v roce 1920 do Mnichovic přistěhovaný ruský uprchlík Boris Bujacher byl propuštěn od státních drah, jeho manželka musí opustit svou

---

²⁵⁵ Kronika Mnichovice 1938-1940, str. 102.

²⁵⁶ Tamtéž, str. 102.

²⁵⁷ Kronika mnichovické farnosti, str. 13.

²⁵⁸ KÁRNÝ, Miroslav: *Perzekuce a vyhlazení židů za 2. světové války*, str. 57-59.

zubařskou praxi.²⁵⁹ V roce 1941 bylo v Mnichovicích přihlášeno 33 osob židovského původu, na svá letní sídla do Mnichovic se uchýlili i někteří movití Židé se stálým bydlištěm v Praze. Marně doufali, že zde na venkově budou lépe čelit úřednímu tlaku.²⁶⁰ Mnoho z nich vyznávalo křesťanství, ponejvíce byli mnichovičtí Židé členy Církve československé husitské.

Dne 18. září 1941 bylo úředně oznámeno, že „každý křesťan, bude-li přistižen při hovoru s Židem, bude sám považován za Žida, a bude s ním i tak zacházeno“. Židé se nesměli vzdalovat z Mnichovic, a to ani do polí a lesů. V září 1941 vstoupilo v platnost nařízení o označení Židů žlutou hvězdou.²⁶¹ Na udání, že řádně nenosí žlutou hvězdu nebo že se vzdalují z Mnichovic, byli uvězněni Richard Nettel a Josef Freund a ocitli se tak v Terezíně v předstihu před svými rodinami. Ve vězení a poté v terezínské pevnosti skončila i paní Růžena Tesařová, která na požádání rodiny Fantlovy a Nettovy schovala část jejich majetku.²⁶²

Obavy z transportu dohnaly v roce 1942 mnichovickou občanku židovského původu Marii Rabochovou k sebevraždě. Po její smrti vznikl církevní problém. Městský úřad nechtěl dát pozůstalým povolení k pohřbení Židovky na křesťanském hřbitově, kde si přála spočinout vedle svého zemřelého muže, křesťana. Byla proto odvezena na židovský hřbitov ve Strančicích. Okresní úřad nakonec s pohřbem Marie Rabochové na hřbitově v Mnichovicích souhlasil, a tak byla pochována ke svému muži. Avšak nikdo kromě rodiny se pohřbu nesměl zúčastnit.

Tragédie židovských občanů Mnichovic se naplnila v průběhu roku 1942. Nejprve 6. srpna byly nuceny odjet tři ženy z nejstarší generace mnichovické židovské komunity (toho dne prý bylo z říčanského obvodu do Terezína posláno cca 100 starých žen. Ostatní přišli na řadu o měsíc později, poslední Židé opustili Mnichovice 7. září 1942. Ihned po jejich odjezdu přijela do Mnichovic německá auta, která odvážela nejcennější kousky bývalého židovského majetku pryč. Zbytek byl rozprodán ve veřejné dražbě, o které je v mnichovické kronice tento zápis „Někteří lidé počínali si při dnešní dražbě jako hyeny trhající záclony z oken a lampy ze stropů. Druhý den to v domě vypadalo jako po vyhoření.“²⁶³

Informace o protižidovských projevech koncem 30. let a o pronásledování mnichovických židovských rodin jsem čerpal mimo jiné z Kroniky města Mnichovice, jejíž pisatel Jaroslav Šimůnek projevil mnoho empatie a soucitu s jejich tragickým osudem, ostatně s mnohými se

---

²⁵⁹ Kronika města Mnichovice 1938-1940, str. 135.

²⁶⁰ Kronika města Mnichovice 1941-1943, str. 40.

²⁶¹ KÁRNÝ, Miroslav: *Perzekuce a vyhlazení židů za 2. světové války*, str. 57-59.

²⁶² Kronika města Mnichovice 1941-1943, str. 35.

²⁶³ Kronika města Mnichovice 1937-1945, str. 143-144.

znal z československé církve. Jaroslav Šimůnek byl po odjezdu posledních mnichovických obyvatel židovského původu zadržen a vyslýchán gestapem. Stalo se tak na udání některého z mnichovických spoluobčanů pro údajné nadřezování Židům a zakázané styky s nimi. Naštěstí mu nic nebylo prokázáno a byl propuštěn.²⁶⁴

Ihned po skončení války v roce 1945 přijel do Mnichovic na návštěvu katolický kněz Tylínek, vězeň z koncentračního tábora v Dachau. Odsloužil zde ranní mši svatou a po ní v promluvě k věřícím vyprávěl své zážitky z vězení. Mnichovičtí se zatajeným dechem a s pohnutím vyslechli zprávy o nacistických zvěrstvech v koncentračních táborech.²⁶⁵

V jednom z dalších zápisů v kronice je zmíněno, že v polovině července 1945 se v Mnichovicích přihlásili dva příbuzní mnichovických židovských rodin, jež byly nacisty vyvražděny. Oba přežili věznění v koncentračních táborech a nyní jako jediní pozůstalí chtěli v Mnichovicích převzít rodinný majetek po svých příbuzných. Ihned je poznat, že kroniku už nepíše Jaroslav Šimůnek, nový kronikář Václav Müller se snaže obou mužů podivuje a komentuje ji slovy: „*Tak se zase židé shání po majetku po všech příbuzných a zdá se, že ho mají stále málo. Inu žid je žid a židem zůstane, i kdyby se nechal pokřtít.*“²⁶⁶ Náboženská a lidská snášenlivost a pohnutí Mnichovických zmiňované po vyprávění kněze Tylínka o zvěrstvech nacistů v koncentračních táborech, se z Mnichovic zřejmě už vytratily.

Pro zajímavost můžeme uvést, že ve farní kronice není během období Protektorátu Čechy a Morava ani zmínka, příčinou může být klasické protižidovské cítění katolíků, které bylo po staletí zakořeněno.²⁶⁷ Příkladem mohou být i duchovní regionu Kramerius, či Elsner.

V této práci bohužel není prostor k podrobnému popisování osudů jednotlivých členů židovské komunity v Mnichovic, alespoň jejich jména jsou uvedena v příloze.

6.2. Hrusice

Centrem náboženského života Hrusic byl a stále nepochybně je místní kostel sv. Václava, který v obci leží již od poloviny 13. století. První zmínky o místní faře jsou již ze století čtrnáctého. Duchovní správu nad touto farností pravděpodobně vykonávali benediktinští mniši z kláštera sv. Prokopa v nedaleké Sázavě. Podací právo ve 14. století náleželo pánům z

---

²⁶⁴ Kronika města Mnichovice 1945-1957, str. 7.

²⁶¹ Tamtéž, str. 53.

²⁶⁶ Tamtéž, str. 52.

²⁶⁷ PŘÍHODA, Petr: *Katolíci a antisemitismus*, Katolický týdeník, 2011/42.

hradu Zlenice, kteří tak byli povinni duchovního hrusické farnosti zaopatřovat a museli pečovat i o kostel. Rozhodnutím krále a císaře Zikmunda Lucemburského přešlo v 15. století toto podací právo na pány „sedící“ na Hrádku (později zvaném Komorní). Během husitských válek došlo v hrusické farnosti ke konfesijní změně, většina obyvatelstva spadajícího pod její správu vyznávala „víru podobojí“, proto zde jako správci farnosti, obdobně jako v nedalekých Mnichovicích, téměř 200 let sloužili utrakvističtí kněží. Porážka stavovského vojska v bitvě na Bílé hoře v roce 1620 zasáhla i do osudu hrusické farnosti a změnila poměry v ní. Jakmile začala rekatolizace Čech, samostatná hrusická farnost byla zrušena a od roku 1624 byla pouhou filiálkou právě mnichovické farnosti, kterou spravovali katoličtí kněží. I přes násilné obracení protestantů na katolickou víru, vyskytli se i v Hrusicích jednotlivci, kteří se snažili stále držet víry svých otců. Výše zmiňovaný mnichovický exulant Jiří Holík ve své knize z roku 1672 podává obraz starého sedláka z Hrusic, jenž byl vězněn na Komorním Hrádku a zde týráním nucen k odřeknutí se své víry. Statečný stařec neustoupil a po ročním utrpení ve vězení vydechl naposled, protože „*za žádný způsob nemohl by zemřít v náboženství papežském*“.²⁶⁸ Poměry v Hrusicích se změnily zase koncem 18. století, konkrétně roku 1787, kdy byla filiálka povýšena na samostatnou tzv. lokálii (místo spravované samostatným duchovním správcem).²⁶⁹ Významným hrusickým lokaliem (kněz ustanovený k vedení duchovní správy v dotyčném místě, dotyčné lokalii)²⁷⁰ první poloviny 19. století byl již výše zmíněný budoucí mnichovický děkan Vojtěch Kramerius, syn známého českého knihkupce a nakladatele Václava Matěje Krameria.

Církevní život obyvatel Hrusic ve zkoumaném období zásadně ovlivnilo obnovení samostatné farnosti roku 1856. Skončila tak více než dvě století trvající podřízenost sousední mnichovické farnosti. Prvním hrusickým farářem byl pan Bohumír Postřechovský, který přišel do Hrusic z cisterciáckého kláštera na Zbraslavi.²⁷¹ Během následujících let do konce 19. století jsou známi celkem čtyři faráři: A. Stradiát, K. Ponc, J. Růžička.²⁷²

Roku 1899 skončil své patnáct let trvající působení v Hrusicích Pater Růžička (přešel na sousední farnost v Ondřejově i s titulem arcibiskupského sekretáře, následně zavítal do mnichovického děkanátu na pozici administrátora) a na jeho místo nastoupil Pater Josef

---

²⁶⁸ Blutige Tränen des hochbedrängten Böhmerlandes, str. 52/42.

²⁶⁹ HEMELÍK, Martin: *Knihy o Hrusicích aneb pohled do tváře osmi století*, str. 100-103.

²⁷⁰ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan, DOBEŠ, Jan: *Dějiny správy českých zemích od počátku státu po současnost*, str. 192.

²⁷¹ HEMELÍK, Martin: *Náboženský život Hrusic*, článek Hlas Hrusic, 2024.

²⁷² HEMELÍK, Martin: *Knihy o Hrusicích aneb pohled do tváře osmi století*, str. 100-103.

Brhovský, zatím poslední hrusický farář. P. Josef Brhovský, který se narodil roku 1867 v Podluskách, které jsou součástí města Roudnice na Labem. Byl vysvěcen 1890, v Hrusicích ve funkci mezi lety 1899 až 1953,²⁷³ tady pak prožil celý zbytek svého života, své kněžské povinnosti zde sloužil celých dlouhých 54 let, což není u faráře úplně obvyklé. Prožil se svými farníky bolest a utrpení čtyř strastiplných let prvního světového válečného konfliktu, zakusil spolu s nimi postupný rozvoj obce i celé Československé republiky ve 20. a 30. letech, hrůznou dobu Protektorátu Čechy a Morava, nesmírnou radost z osvobození i nástup nových „revolučních“ pořádků. Od počátku si uvědomoval, že jeho předchůdce mu nastavil vysokou laťku a že je povinen v bohulibém díle svého předchůdce pokračovat. A nutno říci, že se do své služby pustil s ohromnou energií a elánem. Farní kostel sv. Václava a naproti němu stojící farní budova nutně potřebovaly řadu zásahů a mnohé opravy a úpravy. Více informací o hrusické farnosti je uvedeno níže v samostatné kapitole.

Religiozita hrusického obyvatelstva byla v dávných dobách velmi vysoká a z hlediska náboženských konfesí je zajímavé pouze to, že během 15. a 16. století náležela „ves Hrusice“ mezi typicky utrakvistické obce. To se během třicetileté války a následné rekatolizaci změnilo a Hrusice se staly na dlouhou dobu ryze katolickou obcí.

Z nemnoha dochovaných dokladů ale vyplývá, že i v Hrusicích na přelomu 19. a 20. století docházelo k postupné konfesijní diverzifikaci a mezi hrusickými se objevovali i stoupení jiných náboženských vyznání. Těmto trendům se sloužící faráři snažili svou prací čelit. Na přelomu 19. a 20. století také upadala účast na pravidelných bohoslužbách a obecně pevné sepjetí obyvatel s římskokatolickou církví upadalo.²⁷⁴

Pro potřebné oživení církevního života farnosti, pozval nový farář Brhovský do Hrusic dominikánskou Misii.²⁷⁵ Uskutečnila se ve dnech 28.května - 4. června 1905 a podle zprávy o jejím průběhu (datované 6.června 1905) byla velmi úspěšná. Vykonali ji Pater Bruno Bárta, převor pražského dominikánského kláštera, a P. Jindřich Saip, kněz téhož řádu z Litoměřic. Podle slov faráře Brhovského, byla účast věřících na kázáních dominikánů po první dva dny spíše prostřední, stále však sílila, až kapacita hrusického kostela nestačila. Přestože lidé v tuto dobu již mají na polích celý den spoustu práce, ráno a večer si udělali čas a spěchali do kostela. Na kázání přicházeli i lidé, jež prý v kostele léta neviděl. Ohromujících bylo téměř 900 svatých

---

²⁷³ HEMELÍK, Martin: *Náboženský život Hrusic*, článek Hlas Hrusic, 2024.

²⁷⁴ NEŠPOR, Zdeněk, R.: *Příliš slábi ve víře. Česká ne/religiozita v evropském kontextu*, str. 51.

²⁷⁵ Zpráva faráře Brhovského o průběhu dominikánské missie v Hrusicích, zaslaná arcibiskupské konzistoři v Praze, Doplnění kongruy, fond APA III, inv. č. 1007, karta 1778.

přijímání v době misie z řad hrusických i obyvatel okolních osad - z Mirošovic, Senohrab a Lensedel (mužů 190, žen 247, jinochů 122, dívek 144 a ostatní byla školní dívka), a to cca 200 dalších přijalo sv. svátosti již o velikonočních svátcích. Obliba dominikánských kazatelů se nejvíce projevila při závěrečné slavnosti posvěcení misijního kříže, jíž se podle odhadu pana převora zúčastnilo cca 3 tisíce lidí. Poslední kázání musela se uskutečnit v prostorách před kostelem, lidé se prostě nikam nemohli vejít. „*Při loučení byl dav lidí dojat, pláč vděčnosti rozléhal se hlasitě, plakali i mužové vesměs*“.²⁷⁶ Dominikáni (Řád bratří kazatelů) vychovávali výborné kazatele, kteří ve svých kázáních předávali lidem to, co nastudovali. Snažili se upevňovat věřící v jejich přesvědčení, poskytovat jejich rozumu argumenty použitelné v situacích, kdy chtějí nebo potřebují svou víru obhájit - sami před sebou nebo před někým druhým.²⁷⁷

Počátkem dvacátých let, kdy docházelo ke vzniku nové církve československé husitské, evidují i Hrusice a okolní Mirošovice, či Senohraby, které spadaly pod hrusickou farnost odchody právě k této církvi, nicméně oproti Mnichovicím a Strančicím jsou to zde jen jednotky obyvatel.

Důležitým faktorem byla samozřejmě blízkost mnichovické obce Církve československé husitské, kam mohli všichni věřící regionu pohodlně docházet pěšky. V následujících letech již bylo československé vyznání v tomto regionu velmi pevně zakořeněno. Dle sčítání lidu v jednotlivých obcích nepřekvapivě vyplývá, že římskokatolická církev měla v tomto regionu stále, co se týče věřících většinu, nicméně velké procento obyvatel regionu, převážně v Mnichovicích a Strančicích se hlásilo právě k Církvi československé husitské. V Hrusicích ani v přífařených obcích Mirošovicích a Senohrabech podle záznamů nedocházelo běžně k rozmíškám mezi čechoslováky a katolíky, jako tomu bylo právě v Mnichovicích, či Strančicích. Tato situace je dána nejspíše tím, že Hrusice, Mirošovice a Senohraby si i v první polovině 20. století držely ráz „venkovské obce“ a římskokatolická víra zde byla po staletí velmi pevně zakořeněna. Určitou roli mohl hrát také pater Brhovský, který zde sloužil velmi dlouhou dobu, a jelikož byl mezi místními velmi oblíbený, navázal si tak s místními katolíky velmi dobrý vztah. Kroniky místních obcí uvádějí, že Církev československá husitská dělala nábor také v obcích spadajících pod farnost hrusickou, nicméně v těchto obcích dle sčítání lidu o novou církev nebyl, nejspíše z výše zmíněných důvodů, tak velký zájem.

---

²⁷⁶ Zpráva faráře Brhovského o průběhu dominikánské missie v Hrusicích, zaslaná arcibiskupské konzistoři v Praze, Doplnění kongruy, fond APA III, inv. č. 1007, karta 1778.

²⁷⁷ DUKA, Dominik: *Dominikáni*, str. 22.

Dle výsledků sčítání lidu v roce 1930, které odpovídají i prvním desetiletí 20. století, bylo ze 454 obyvatel Hrusic 367 římskokatolického vyznání. Československá církev husitská měla 62 příslušníků, dále pouze jednotky evangelíků a zbytek nehlásících se k žádnému vyznání.²⁷⁸ V Hrusicích se průběžně vyskytovali také vyznavači židovské víry, ti spadali do židovské obce v nedalekých Strančicích.²⁷⁹ Religiozita hrusického obyvatelstva v tomto období převyšovala 95 %. Tento stav trval až do poloviny minulého století. Situace se změnila až po nástupu komunistů k moci v roce 1948.

Vrátíme se ještě k době, kdy ve dvacátých letech 20. století, vznikla nová církev československá husitská. Kronika města Mnichovice zmiňuje, že tehdejší hrusický farář Brhovský dělal odpadlíkům od římskokatolické víry potíže při úředních výkonech a v pohřbívání. Podobně jako již zmíněný mnichovický děkan Čihař. „*Stalo se, že v Hrusicích zemřel československý příslušník a že tamní hřbitov připadá pod správu farní, poručil odpadlíka pochovat ke zdi a aby se druzí mrtví od něho nenakazili nechal hrob opíchat kolem dokola trním.*“²⁸⁰ Tento případ vzbudil velké pohoršení, a tak musel hrobníkem nechat trní odstranit. I podobné skutečnosti, mohly nejspíše hrusické obyvatele, kteří uvažovali o přestoupení k nové církvi, odrazovat.

Hrusický farář věděl moc dobře, že v této, pro římskokatolickou církev, nelehké době, je potřeba dbát o víru svých věřících. V hodnotící zprávě farářů vikariátu Mnichovice, bylo psáno, že místní farář zde horlivě užívá všech prostředků, aby víru věřících osadníků upevnil a lásku ku církvi svaté oživil.²⁸¹ Zároveň tam bylo psáno, že případné neúspěchy nejsou jeho vinnou, jelikož „*malý počet duchovních nestačí paralyzovati vliv mnohých nepřátel.*“²⁸² Obecně lze tvrdit, že podobná slova zaznívala i ostatních duchovních širšího regionu, kde farnosti spadaly pod Mnichovické děkanství. I z tohoto důvodu uspořádal dle záznamů různé akce pro své farníky.

Ty se odehrávaly primárně během třicátých let 20. století. Tato léta byla pro hrusickou farnost velmi úspěšná, uskutečnily se zde asi nejslavnější události. Hrusice byly poctěny návštěvou arcibiskupa pražského a primase českého Karla Kardinála Kašpara a papežského legáta a apoštolského nuncia Mons. Diega Causeura. Účelem návštěvy jmenovaných byla jejich

---

²⁷⁸ Kronika obce Hrusice 1928-1938, str. 28.

²⁷⁹ HEMELÍK, Martin: *Kniha o Hrusicích aneb pohled do tváře osmi století*, str. 104.

²⁸⁰ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 286.

²⁸¹ Hodnotící zpráva duchovních vikariátu Mnichovického. Fond APA III, inv. č. 538.

²⁸² Hodnotící zpráva duchovních vikariátu Mnichovického. Fond APA III, inv. č. 538.

společná účast na oslavách 800. výročí 1. zmínky o Hrusicích. Podle kroniky obce to byl pro všechny místní katolíky životní zážitek s neopakovatelnou atmosférou.²⁸³ Tato událost měla samozřejmě větší než jen místní dosah, a zároveň se mohla těšit obrovskému zájmu katolických obyvatel širšího regionu.

V roce 1935 se v Hrusicích udála ještě jedna pozoruhodná skutečnost. Centrála Katolické charity v dražbě zakoupila vilu Norberta v Hrusicích čp. 73 i s okolními pozemky. Zároveň bylo rozhodnuto o využití této nemovitosti ke zřízení noviciátu třetího řádu sv. Františka. V následujícím roce se po určitých úpravách nastěhovalo z Prahy-Dejvic do hrusické vily (přejmenované na vilu Alverna) dvanáct novicerek i s novicmistryní ze zmíněného řádu. 30. května 1936 vysvětil provinciál františkánského řádu Pater dr. J. Urban celý objekt a sloužil v jeho kapli slavnostní mši. Hned následujícího roku navštívil noviciát generál františkánského řádu P. Leonharit z Varšavy. Novicky (tzv. urbanky) se pravidelně střídaly a jejich tichý život zcela integrálně zapadl do života v obci. V roce 1938 sem dokonce bylo přemístěno sedmnáct elévek (celý noviciát) z Prahy před eventuálním válečným nebezpečím.²⁸⁴ Provinciál františkánského řádu často hrusický klášter navštěvoval. Vše fungovalo podle přesného pořádku až do neblahého 20. dubna 1950, kdy během půldne musely řeholnice narychlo opustit svůj domov a rozejít se po českých zemích. Stejný osud postihl tisíce řádových bratrů a sester v mnoha českých kláštorech.²⁸⁵ Hrusický klášter byl zrušen a budova sloužila k jiným účelům. Trvalo více než 40 let, než se zvláštním zákonem o navrácení majetku řádům a kongregacím dostaly sestry třetího řádu sv. Františka zpět ke svému vlastnictví. Přes původní snahu zde však už nikdy noviciát ani žádný jiný řádový institut nezřídily a v roce 1998 prodaly nemovitost obci Hrusice.²⁸⁶

Po smrti pátera Brhovského na začátku padesátých let zůstala hrusická farnost neobsazena a znovu byla dána do tzv. administratury (tj. sice byla zachována její samostatnost, ale byla spravována farářem jiné farnosti, v průběhu let nejčastěji mnichovické nebo ondřejovské, v dnešní době spadá hrusická farnost pod farnost mnichovickou a obě tyto farnosti jsou pod správou mnichovického faráře Ivana Kudláčka).

---

²⁸³ Kronika obce Hrusice 1928-1938, str. 67.

²⁸⁴ Ústní svědectví doc. Martina Hemelíka.

²⁸⁵ VLČEK, Vojtěch: *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, str. 43.

²⁸⁶ HEMELÍK, Martin: *Kniha o Hrusicích aneb pohled do tváře osmi století*, str. 107.

V obci Hrusice nikdy nevznikla větší židovská komunita, ale shodou okolností se zde čas od času vyskytli jednotliví obyvatelé židovského původu, o jednom takovém případě podal negativní svědectví děkan Kramerius v zápisu kroniky mnichovické farnosti z roku 1840.²⁸⁷

V Hrusicích existuje vysvěcené veřejné pohřebiště, které bylo založeno roku 1830, leží na severním okraji obce (u státní silnice na Mnichovice). Před branou hřbitova i v jeho prostoru stojí několik symbolů obce, lip malolistých. Zajímavostí je, že stavba hřbitovu byla následkem epidemie cholery, která se prohnala zdejším regionem. Starý hrusický hřbitov, jenž se nacházel v okolí kostela sv. Václava, už nebyl schopen pojmout ty, kteří podlehli smrtelné nákaze. Proto musel být založen hřbitov nový.²⁸⁸ V Hrusicích zemřelo více jak 50 obyvatel.

6.3. Strančice

Dějiny Strančic z hlediska vlastnictví a územního členění měly zajímavý vývoj. První historická zmínka o Strančicích je datována do roku 1404, kdy ji vlastnil kněz Václav, syn Vítka ze Strančic, ale již v roce 1406 ves koupil Jan ze Strančic. Potom se majitelé Strančic často střídali, a to až do roku 1739, kdy Strančice získal hrabě Radecký z Radče, který je za několik let spojil se statkem Předboř. V roce 1782 usedlosti Strančice, Předboř, Kašovice a Sklenky koupil řád piaristů a vzniklé panství mělo společnou obec a vrchnostenský úřad v Předboři.²⁸⁹

Řadu novot do života Strančic a okolních obcí přinesly osvícenecké reformy. Tereziánský a Josefínský katastr pořídil nejen soupis nájemců půdy, ale zmapoval i katastry obcí. Od roku 1850 do roku 1908 patřily Strančice pod obecní úřad Předboř.

Zásadní význam pro rozvoj Strančic a celého regionu měla stavba železnice, která byla uvedena do provozu 5. července 1871. O několik let později byla postavena nová nádražní budova a vlečka do pivovaru ve Velkých Popovicích.²⁹⁰

Co se týká církevního života Strančic, v první fázi svého vývoje v době vlastnictví pánů ze Štířína patřily pod velkopopovickou farnost, v době předbělohorské patřily pod farnost mnichovickou, v níž působili utrakvističtí kněží (v té době bylo v Čechách asi 80 % věřících utrakvistického - husitského vyznání). I přes rekatolizaci se tato víra v této oblasti nějaký čas

---

²⁸⁷ Kronika mnichovické farnosti, str. 13.

²⁸⁸ HEMELÍK, Martin: *Náboženský život Hrusic*, článek Hlas Hrusic, 2024.

²⁸⁹ Kolektiv autorů: *600 let obce Strančice*, str. 13-14.

²⁹⁰ Tamtéž, str. 16.

udržela. Ostatní (v současnosti přidružené) obce patřily pod farnost Jazlovice a filiální kostel v Oticích (říčanské děkanství).²⁹¹

Od roku 1908, kdy se Strančice staly nezávislé na Předboři, tak obec patřila pod římskokatolické děkanství v sousedních Mnichovicích. Po vzniku Církve československé, v té době druhé nejpočetnější církve, přešla jejich poměrně velká část k mnichovickému Husovu sboru. Stoupenci evangelické víry příslušeli, k již zmíněnému sboru Českobratrské církve evangelické v Soběhrdech²⁹², či k pražské Uhříněvsi.²⁹³

Jako zajímavý příklad církevních aktivit uvádím informaci o existenci klášterního pivovaru ve Strančicích. K jeho založení došlo v roce 1660, když obec patřila řádu piaristů, v době největšího rozmachu klášterní produkce piva. Zakladatelem a vlastníkem byla Piaristická kolej na Novém Městě v Praze. Krátce po vzniku pivovaru však nastal konec zvýhodněného postavení klášterních pivovarů, když se začalo vzmáhat panovníkem podporované měšťanské pivovarnictví, které bylo úspěšnější v masové výrobě. Klášterní pivovary a šenky tak postupně ztrácely schopnost konkurence. Na konci 19. století byly často pronajímány světským osobám, avšak většina jich pod konkurenčním tlakem nově budovaných průmyslových pivovarů na přelomu 19. a 20. století zanikla. To byl i osud strančického pivovaru, který svou činnost ukončil v roce 1928.²⁹⁴ Do roku 1929 ještě jeho původní budova sloužila jako sklad benešovského piva, pak historie strančického klášterního pivovaru definitivně skončila.²⁹⁵

Osudy strančických věřících povětšinou kopírují osudy věřících mnichovických, řada strančických občanů navštěvovala bohoslužby právě v nedalekých Mnichovicích, kde stálo děkanství a kostel římskokatolické církve. Řada obyvatel Strančic také ve 20. letech 20. století přecházela k nově vzniklé Církvi československé husitské. Nejbližší náboženskou obcí byla právě obec mnichovická, kterou také místní strančičtí obyvatelé navštěvovali. Ve Strančicích byl i větší počet obyvatel evangelického vyznání, dle sčítání roku 1930, jich bylo přihlášených 57.²⁹⁶ Tito evangelíci podle knihy historie Strančic od pana Bočka patřili, k již zmíněným Soběhrdům, kde stál evangelický kostel. Kronika zmiňuje, že část evangelíků navštěvovala také

---

²⁹¹ Kolektiv autorů: *600 let obce Strančice*, str. 18.

²⁹² Tamtéž, str. 43.

²⁹³ Kronika obce Strančice, str. 31.

²⁹⁴ Tamtéž, str. 29.

²⁹⁵ JÁKL, Pavel: *Encyklopedie pivovarů Čech, Moravy a Slezska, 1. díl Střední Čechy*, str. 284.

²⁹⁶ Kronika obce Strančice, str. 27-28.

bohoslužby v dnes již pražském Uhříněvsi,²⁹⁷ který se nachází jižně od centra Prahy a asi 15 km severně od zkoumaného regionu.

Kronika obce Strančice cituje vztah k mnichovické farnosti takto: „*Církevně patří obce k Mnichovicím, kde je děkanství řím. katolické a farní úřad církve československé*“²⁹⁸ Dalším důvodem, které ukazuje propojení těchto dvou okolních obcí může být také to, že Strančice spadaly pod obecnou školu v Mnichovicích, i z tohoto důvodu obyvatelé udržovali vzájemně velmi blízké vztahy. Právě návštěva tamějšího kostela mohla být vítanou příležitostí navštívení svých spolužáků a známých.²⁹⁹

V obci Strančice se velmi dlouho nenacházela žádná ze staveb sloužící římskokatolické církvi, výjimkou mohla být pouze kaplička. Kaple, ve které mohly být řádně vykonávány bohoslužby byla vybudována až na konci 19. století, přesněji v roce 1892, do té doby se bohoslužby konaly pod širým nebem. K výstavbě došlo z iniciativy místních věřících, kteří si podle pramenů dozajisté velmi přáli mít svatostánek také ve své obci. Kaple byla vybudována z většiny na náklady místních obyvatel, až při finišování stavby se z důvodu nedostatku financí do stavby vložil řád piaristů a stavbu strančické kaple tak v roce 1895 dokončil. Za zmínku stojí také kaplička se sochou sv. Anny, opatřené místními z kostela sv. Štěpána v Praze. Kaplička sv. Anny stojí na okraji Strančic směrem ke Kunicím. Vysvěcena byla mnichovickým administrátorem Růžičkou za doprovodu velkopopovického faráře Sedláka.³⁰⁰ V kapli sv. Anny měli své bohoslužby výhradně mnichovičtí duchovní.

Na Strančicku v minulosti žila poměrně početná židovská komunita, o židovských obyvatelích Strančic a okolí se lze dovědět z dochovaných záznamů familiantní knihy. V roce 1849 zde byla otevřena synagoga a židovská škola, v roce 1850 došlo ke zrušení zákonu ghetta čili příkázaného místa pobytu a familiantského zákona o podmínkách pro uzavírání sňatků mezi Židy, a tak se židovští občané začali z vesnic opět stěhovat do větších obcí a měst. Ze strančické oblasti odešli do Uhříněvsi, Říčan a dále i do Prahy.³⁰¹ Strančice byly židovským centrem širšího regionu Říčanska, jelikož v blízkosti se nenacházela další synagoga.

Dle sčítání lidu v roce 1930 bylo ve Strančicích 657 obyvatel hlásících se k římskokatolické církvi, poté 399 obyvatel hlásících se k československé církvi husitské a 57 evangelíků. Také 5

---

²⁹⁷ Kronika obce Strančice, str. 32.

²⁹⁸ Tamtéž, str. 31.

²⁹⁹ Tamtéž., str. 31.

³⁰⁰ Tamtéž, str. 13.

³⁰¹ Kolektiv autorů: *600 let obce Strančice*, str. 56.

obyvatel židovského vyznání.³⁰² Tyto údaje jsou aktuální pro dvacátá až čtyřicátá léta 20. století. V Strančicích stejně jako v Mnichovicích měla Církev Československá v celonárodním průměru velké zastoupení. Celostátní průměr v roce 1921 činil 5,2 %, v roce 1930 již 7,3 % z celkového počtu obyvatel.³⁰³ Přestože tato církev zde měla velké zastoupení, žádná větší ani drobná stavba Církeve československé se zde nenachází, místní věřící buď museli za bohoslužbami do sousedních Mnichovic, kde leží Husův sbor, nebo se museli spokojit se scházením se pod širým nebem. Do šedesátých let minulého století se scházeli věřící z Církeve československé, případně i evangelíci u kříže na zdejším hřbitově.³⁰⁴

Největším náboženským svátkem Strančic byla bezpochyby místní Anenská pouť. Tato událost s dlouhou tradicí dalekosáhle přesahovala regionální charakter, o čemž mohou napovědět také přítomní hosté, kteří v průběhu let Strančice navštívili. Pout' se nacházela v místech, kde byla vystavena kaplička sv. Anny. V paměti místních lidí nadlouho zůstala vryta strančická anenská pout' roku 1914, během níž se dověděli o mobilizaci.³⁰⁵ O pouti u kapličky sv. Anny ve Strančicích kronika informuje i v roce 1932 a z tohoto zápisu si lze udělat představu, jak byla organizována účast věřících z mnichovické farnosti. *“ 31.7.1932 proběhla u kapličky sv. Anny ve Strančicích oblíbená, a i pražskými hosty velmi hojně navštěvovaná pout'. Mohutný průvod věřících putoval od děkanského kostela v Mnichovicích ke strančické lesní kapli. Kázání měl vzácný host z USA P. Kosmas Veselý, farář od sv. Prokopa, největší české osady v Chicagu. Slavnostní mši pak sloužil druhý americký host, P. Basil Kolář, laureát university ve Washingtonu “.*³⁰⁶

Velikost této pouti nám mimo jiné dokazují sami vážení hosté. V roce 1925 navštívil toto místo prezident Osvoboditel T. G. Masaryk s ministerským předsedou Antonínem Švehlou. Nedaleko kaple byl postaven na památku této návštěvy památník. Na mohutném balvanu je připevněna deska s nápisem: *"Zde na tomto místě dne 31. května 1925 dleli prezident T.G. Masaryk, Dr. Ant. Švehla a J. H. Rosny ml., francouzský spisovatel"*. Anenská pouť byla pro Strančické největší slavností, podle údajů z kronik Strančice v době poutě navštívily tisíce poutníků. Zprávy z roku 1945 uvádějí, že konanou pout' 28. července navštívilo dokonce až na 10 tisíc návštěvníků.³⁰⁷ Mše měli v tomto poválečném období obě dvě nejsilnější církve. Dopoledne

---

³⁰² Kronika obce Strančice, str. 28.

³⁰³ KUČERA, Milan: *Populace české republiky 1918-1991*, str. 12.

³⁰⁴ Kolektiv autorů: *600 let obce Strančice*, str. 32-41.

³⁰⁵ Kronika obce Strančice, str. 16.

³⁰⁶ Kronika mnichovické farnosti, str. 246.

³⁰⁷ Kronika obce Strančice, str. 75.

v kapli sv. Anny římskokatolická, odpoledne na hřbitově u kříže církev československá husitská. Pout' byla dle záznamů tradičně velkolepá. Od roku 1945 již postupně klesá zájem návštěvníků. Pro zajímavost ještě uvádím, že roku 1948 byl přítomen ministr Zdeněk Nejedlý.³⁰⁸ Anenská pout' se ve Strančicích koná do dnešních dnů.

Akce ve Strančicích pořádala také Církev československé, příkladem může být uctění památky upálení mistra Jana Husa slavnostním zapálením hranice na hřišti sportovního klubu Strančice. Proslov pronesl teolog českobratrské církve pan Batelka.³⁰⁹ Nicméně akce pořádané touto církví nebyly takového měřítka jako právě tradiční anenská pout'.

6.4. Mirošovice

Získat poznatky o religiozitě Mirošovic je nesnadné. Nikdy zde nebyl a dosud není žádný církevní svatostánek, obec v historii patřivala buď pod farnost hrusickou nebo mnichovickou, vzdálenost od duchovních autorit (návštěva mše jednou týdně) a malá velikost uzavřené zemědělské komunity dávala místní religiozitě specifický venkovský ráz. Obrisy její podoby jsem získal od potomků místních starousedlíků, kteří v rámci rodinné paměti uchovávají vzpomínky na život svých předků v obci. V několika dochovaných artefaktech, které utvářely domácnost venkovanů (domácí požehnání, modlitební knížky, bible po předcích) a venkovské krajiny (křížek) zanechal i zde svět lidové víry stopy.

Mirošovice nábožensky spadaly pod nedalekou hrusickou farnost, do jisté míry se zdejší náboženský život ubíral stejnou cestou jako právě v polohou velmi blízkých Hrusicích. Funkci faráře v hrusické římsko-katolické farnosti, kam Mirošovice spadaly, vykonával od roku 1899 do roku 1953, tedy po polovinu sledované doby, Pater Josef Brhovský, jenž se zapsal do paměti i místních mirošovických obyvatel. Do svého přes půl století dlouhého úřadu nastoupil mladý, aktivní, snažil se být účastníkem života svých obcí. Povzbuzoval činnost místních spolků hasičů, baráčníků, Orlů a Sokolů, jejichž akcí se rád zúčastňoval. Tak v Mirošovicích i jinde např. světil hasičské stříkačky,³¹⁰ zúčastňoval se zakládání pomníků, sázení památných stromů, pohřbů obětí obou válek a výročních vzpomínek na ně, organizoval poutě na významná místa. Mezi lidmi se říkalo, že službu svým farníkům a farnicím bral Josef Brhovský tak vážně, že mu

---

³⁰⁸ Kronika obce Strančice, str. 86.

³⁰⁹ Tamtéž, str. 59.

³¹⁰ Kronika hasičského spolku Turkovice, str. 7.

prý po jednotlivých obcích farnosti pobíhalo několik dětí, ke kterým se srdečně hlásil, ale to jsou všechno možná jen povídačky.

Z archiválií APA, které jsem měl možnost prostudovat v Národním arcibiskupském archivu, jsem zjistil, že farář Brhovský byl svými nadřízenými (arcibiskupskou konzistoří) kladně hodnocen, nejlépe mezi ostatními faráři z vikariátu. Bylo zde popisováno, že řádně pečuje o své další teologické vzdělávání, působení ve škole je hodnoceno jako výborné, na kazatelně rovněž a také ve zpovědnici má výborné výsledky, jeho jednání při zaopatřování nemocných bylo hodnoceno také výborně, posvátné úkony konal zbožně, jeho chování bylo mravné a pověst bezúhonná. Farníky zpovídal jednou do měsíce a poslední svaté exercicie konal v roce 1917.³¹¹

V Mirošovicích se farář Brhovský zúčastnil významných památných událostí roku 1939 - dvou představení v lesním divadle, které bylo za tímto účelem vybudované u rozvalin bývalého mlýna na Ježově (na jehož stavbu bylo dříve použito kamení ze zříceniny blízkého hradu Ježov/Lipka). Celý měsíc zde trvaly přípravné práce, stráž určená za hlediště musela být zbavena hustého porostu, stavitel Jíra z Mnichovic zapůjčil prkna a kolíky ke stavbě sedadel. V tomto lesním divadle byly nakonec realizovány dvě inscenace, na něž vzpomínalo několik generací pamětníků – Jánošík a Kráska ze Šumavy. S Jánošíkem v lesním divadle v červnu 1939 hostovali ochotníci z Uhříněvsi a Říčan, inscenace byla bohatě vypravená, zúčastnili se jí i jezdci na koních a herci byli oděni v historických krojích, výnos představení ve výši 1 000,- Kč byl věnován ve prospěch mirošovické školy. Krásku ze Šumavy dne 20. srpna 1939 sehráli ochotníci z Říčan za účasti mirošovické mládeže, nastudování řídil místní občan Josef Paur (kapelník a skladatel, dirigent Hudebního divadla v Nuslích). Od 14,30 do 15,00 koncertoval orchestr umístěný na pravé straně jeviště, samotné představení bylo zahájeno orchestrální předehrou a pak již následoval děj. Údolní cestou od Senohrab přišel v národních a baráčnických krojích oděný smíšený pěvecký sbor, v němž účinkovala i místní mládež. Příchod tohoto pěveckého tělesa byl obecně srdečně aplaudován, stejně jako mladý taneční pár R. Košková – J. Němeček (pozdější baletní mistr, národní umělec a šéf baletu Národního divadla). Obě události (požehnané farářem Brhovským) a hojně navštívené diváky z Mirošovic a okolních obcí, byly jakousi malou místní nápodobou velkých národních manifestací, které se toho prvního léta německé okupace konaly u příležitosti náboženských poutí či připomínek

---

³¹¹ Hodnotící zpráva duchovních vikariátu Mnichovického. Fond APA III, inv. č. 1007, karton 1778.

výročí památných událostí na mnoha místech republiky a povzbuzovaly opoziční mínění lidu.³¹²

Církevní život Mirošovic i celkový život obce a jejích obyvatel byl vždy trochu zpomalený, a tak nějak krok za nejen ostatními obcemi regionu. Projevovalo se to nezájmem o stavbu železnice, která regionu a jejím obyvatelům přinesla nebývalý pokrok a spoustu dobrého, ale i k nechuti k novotám ohledně víry a církví. Když byla v roce 1921 v Mnichovicích založena Československá církev, pořádala besedy v sousedních obcích, v rámci, jichž vysvětlovala lidem ideje nové církve a nabízela jim možnost okamžitého podání přihlášky. V Mirošovicích je očekával nezvykle v podstatě prázdný sál, návštěva akce byla mezi okolními obcemi výrazně nejslabší. Přesto se i zde našlo několik málo jednotlivců, kteří přestoupili k československé církvi.³¹³

Podle současných statistik (z r. 2021) se z 1 186 obyvatel Mirošovic k náboženské víře hlásí 186 osob (z toho 79 uvádí víru bez příslušenství k některé z církví).³¹⁴ Religiozita v obci tedy není příliš vysoká a odpovídá zřejmě historické zkušenosti, že víra v této obci vždy byla poněkud vlažná. Ale kdoví, možná si zdejší lidé svou víru chrání jako své tajemství a niterný osobní pocit, s kterým nemají potřebu se nikomu svěřovat. Podobný příklad má autor přímo ve své rodině. Kdy v roce 1990 zemřela autorova prababička Marie. *Rodina poté byla překvapivě navštívena farářkou mnichovického sboru Československé církve husitské s tím, že prababička byla léta jejich členkou a podporovatelkou a přála si rozloučení, na kterém paní farářka promluví.*³¹⁵

Mirošovice historicky neměly mnoho církevních staveb, či památek, tento stav může být dán nižší zbožností obce oproti ostatním z regionu. Důvodem také může být to, že Mirošovice nikdy neměly svojí samostatnou farnost, tudíž místní zbožnost nemusí být tak patrná. Dochoval se křížek na severním okraji obce (stojí u cesty mezi 2 lipami v dnešní v ulici Ke křížku před domy č. 115 a 237), historická zvonička na návsi a památný Husův kámen z roku 1928,³¹⁶ který nám opět dokládá úzké propojení regionu s nově vzniklou církví, ačkoliv v Mirošovicích nebylo

---

³¹² Kronika obce Mirošovice a vzpomínka Josefa Paura v časopisu Směr Mirošovice, číslo 11, ročník IX., Listopad 1983.

³¹³ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 231.

³¹⁴ Sčítání lidu, český statistický úřad, sčítání obyvatelstva 2021. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>.

³¹⁵ Rodinná vzpomínka autora práce.

³¹⁶ Pozn. přímo na kameni.

tolik příznivců jako třeba v Mnichovicích, či Strančicích, kde se nová církev těšila velké popularitě.

7. Regionální farnosti

7.1. Římskokatolická farnost Mnichovice

První zmínky o založení mnichovické farnosti jsou zmíněny již kolem roku 1140, kdy zde byla vybudována románská bazilika. Postupem času byla ve 30. letech 14. století tato bazilika přestavěna na gotický kostel, který byl zasvěcený Narození Panny Marie. V blízkosti tohoto nově vzniklého kostela byla vybudována fara.³¹⁷ Mariánský kult, jemuž je zasvěcen zdejší kostel, je nejvýznamnější dílčí katolický kult spočívající v uctívání *Panny Marie* jako matky *Ježíše Krista*. *Panna Maria* je považována za „matku církve“ a nejvlivnější přímluvkyni, orodovnici za hříšníky. O významu *mariánského kultu* svědčí to, že *Panně Marii* je zasvěceno mnoho dní v roce, mnoho modliteb, chrámů, míst poutí.³¹⁸ V polovině 18. století byl mnichovický kostel přestavěn do slohu barokního, při této přestavbě byl také celý nově zrekonstruován. Dodnes je kostelu zachována tato barokní podoba.³¹⁹ Mnichovická farnost byla roku 1807 povýšena na děkanství.³²⁰

Místní římskokatolická farnost má svou vlastní kroniku. Tato pamětní kniha je psána od roku 1833 do roku 1948, založil ji a se zápisky započal děkan Vojtěch Vilém Kramerius po svém nástupu v roce 1837. Roky 1833 až 1837, kdy byl děkanem Josef Feurstein, zpracoval zmíněný děkan Kramerius zpětně. Ve vedení kroniky pokračovali všichni jeho nástupci, to jsou děkané Vojáček, Krisan, Konáš, Čihař, Nogol a Kahoun. Autorem nejpodrobnějších, nejbarvitějších a nejemotivnějších zápisků kroniky byl děkan Vojtěch Kramerius, jenž v Mnichovicích pobýval v letech 1837 až 1864. Častěji než k životu svých věřících, se však ve svých záznamech vyslovuje k událostem politickým. Ovšem i další mnichovičtí děkané velmi barvitě popisovali podrobnosti z církevního života Mnichovic a okolí.

Mnichovičtí duchovní velkou měrou působili na obyvatele regionu, jejich pozice byla přímo klíčová. Většina z nich byla místními lidmi velmi oblíbena, a jakákoliv ztráta každého z nich byla velmi bolestnou a zasáhla obyvatele i vzdálenějších obcí. O tom však již barvitě hovořily kapitoly zmiňované právě religiozitě v obcích regionu. Životy nejvýznamnějších děkanů Mnichovic budou představeny v podkapitole níže.

---

³¹⁷ KABÁTOVÁ, Klára, BOČEK, Jan: *Z mnichovické historie*, Život Mnichovic, str. 24.

³¹⁸ Sociologická encyklopedie, Sociologický ústav AV ČR, hlavní editor: Zdeněk R. Nešpor, dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/>.

³¹⁹ Kolektiv autorů: *Knihy Mnichovice*, str. 47.

³²⁰ Tamtéž, str. 2.

Majetkové poměry mnichovického děkanátu, jak již bylo nastíněno výše, nebyly nikdy zvlášť dobré, město i kraj byl poměrně chudý. Kostel, dům děkana i hospodářské stavby povětšinu času chátraly. Každý nově příchozí děkan se stavu svého nového působiště zhrozil a pustil se do oprav, shánění peněz, nezářídka do nejnnutnějších opatření vkládali děkanové své vlastní peníze. Výjimkou byl děkan Vojáček, který se o opravy zřejmě tolik nestaral. Kostel i hospodářství zanechal ve zbědovaném stavu a když po něm nový děkan Krisan děkanství přebíral, zapsal do kroniky výstižně „*Domus devastata*“³²¹. Ovšem to nebyla jediná slova, která popisovala stav děkanství, již ve výše zmíněné kapitole je zmíněno, jak v kronice hodnotí stav děkanství děkan Čihař. Kuriózní také bylo, že zemřelý děkan Vojáček, nemaje žádné příbuzné, zanechal sumu 5 000 zlatých fondu pro dostavbu chrámu sv. Víta, 3000 zlatých chorobinci v Říčanech a 2000 zlatých ústavu slepců v Praze. Na místní děkanství a kostel, kde strávil celých 18 let, nepamatoval. Kronika mnichovické farnosti udává, že v pokladně zůstalo pouhých 7,5 krejcarů v hotovosti.³²²

Kronika většinou popisuje stav kostela, děkanství a jeho dalších hospodářských budov, případně jak probíhají opravy nebo nové stavební práce nebo informuje o opakovaných žádostech na jejich financování (např. na příspěvek na novou školu v Mnichovicích se čekalo 15 let). Někdy prostě kronika dělá dojem účetní knihy. Zdá se, že kněz od počátku 19. století už nebyl hlavně pastýř, ale spíš hospodář, opravář, stavitel. Byl to státní úředník, který se o svěřené obce staral mnohdy více po materiální stránce než po stránce duchovní. Tento stav byl výsledek josefinských změn, Josef II. církev použil jako úřední nástroj, po jeho reformách byla církev totálně podřízena státu. Uspořádal farnosti tak, aby se lidé dostali do kostela zhruba za jednu hodinu pěšky. Farnost měla být základem pro školské obvody, faráři měli vést matriky (evidenci obyvatelstva i nekatolického), byli správci svěřeného území a tato náročná činnost jim brala čas na vlastní pastorační službu.³²³

Jestliže stát a vrchnost po farářích a děkanech požadovaly, aby byli hospodářem, pak je logické, že v zápiscích všech děkanů je rok, co rok věnován velký prostor popisu počasí, které ovlivňovalo kvalitu úrody a úspěšnost žní. Dlouhotrvající tuhé mrazy zabíjely lesní zvěř, zima bez sněhu nebo naopak mnoho sněhu a pak jarní povodně při jeho rychlém tání, málo jarních dešťů a letní sucha bývaly hrozbou pro dobrou úrodu obilí, ale taky pro sklizeň sena a otavy.

---

³²¹ Kronika mnichovické farnosti, str. 63-64.

³²² Tamtéž, str. 63.

³²³ ŠEBEK, Jaroslav, JANČAŘÍK, Zdeněk, BALÍK Stanislav: *Český Bůh, Hovory o historii, víře a ateismu*, str. 121-122.

Podzimní deště pak mohly znamenat hnilobu brambor a komplikace pro setbu ozimů. Po špatné úrodě následoval nedostatek potravy pro lidi i pro dobytek, koně a další domácí zvířectvo. V kronice je však málokdy psáno o tom, jak v případě nouze a hladu děkanství a fary pomáhaly svým farníkům.

Roku 1898 udeřil blesk rovnou do mnichovického kostela.³²⁴ Urazil kusy dřeva ze dvou silných dubových trámů, na kterých jsou zavěšeny zvony (z tzv. stolice) a pak vnikl dovnitř do presbytáře. Zde zapálil věnec z umělých květů visící pod obrazem Křížové cesty, a tak obraz z poloviny shořel. Také na oltáři Jana Nepomuckého byly známky zásahu bleskem.³²⁵

O rok později v červenci 1899 postihly náš kraj opět velké bouřky, z nichž nejsilnější opět poničila kostel. Katolické listy ze 17.7. (číslo 66) o tom referovaly: „*Blesk zapálil. Při bouři, která se dne 15. července nad Mnichovicemi snesla, udeřil blesk do chrámu Páně tamějšího, zapálil Boží hrob a jiné hořlavé předměty na více místech. K uhašení ohně přispěli nejvíce páni kadeti, kteří právě do Mnichovic k třídennímu pobytu zavítali a první s duchovním správcem na místo neštěstí se dostavili. Na věži urazil blesk kus trámu, aniž by ho zapálil. Urazení se stalo na zrovna tom místě, kde blesk loňského roku udeřil. Duchovní správa vzdává vroucí díky všem, kdož nám kostel před záhubou zachránili, zvláště pp. kadetům a jejich pp. důstojníkům.*“³²⁶ Roku 1902 byl konečně na kostel instalován hromosvod.³²⁷

Z řádného nakládání se svěřeným majetkem se děkané museli zodpovídat, výkazy o hospodaření musely být odevzdávány včas a řádně vyplněné. Provoz a řízení děkanátu kontrolovalo hejtmanství, tak kancelář patronátu, a také samotné arcibiskupství. Roku 1852 je ve farní kronice děkanem Krameriem popsán spor s knížecími ekonomy, jejichž chybou údajně došlo k hospodářské ztrátě panství. Koncem roku děkan podával k celé záležitosti důrazné písemné vysvětlení. Celý spor asi pro něj nedopadl moc dobře, v lednu 1853 bylo sníženo beneficium mnichovického děkanátu (majetek, ze kterého plynul příjem).³²⁸ Zároveň pokud chtěli děkan, či farář získat nějaké finance na větší opravu svěřených budov, tak museli žádat hejtmanství, či obec, aby jim dané finance přidělila. Dle záznamů z kronik se bohužel místním spravujícím duchovním peníze získávat nedařilo. V kronice farnosti je v průběhu let několik

---

³²⁴ Kronika mnichovické farnosti str. 82.

³²⁵ Tamtéž str. 82.

³²⁶ Katolické listy, č. 66, 17. července 1899.

³²⁷ KABÁTOVÁ, Klára, BOČEK, Jan: *Z mnichovické historie, Život Mnichovic*, str. 24.

³²⁸ Kronika mnichovické farnosti, str. 41.

záznamů s prosbou o finance, které by vedly ke zlepšení špatného stavu děkanství a přilehlých budov k němu patřících.

Pravidelná roční arcibiskupská kontrola, tzv. generální vizitace patřila v děkanství a farnostech k nejvýznamnějším událostem roku. Díky laskavému svolení Arcibiskupství pražského jsem směl nahlédnout do dochovaných vizitačních protokolů mnichovického děkanátu, jež jsou uloženy ve Státním archivu v Praze a tak jsem se na základě obsáhlého formuláře mohl přesvědčit, že kontrola prohlížela stav účtů farnosti, přezkoumávala, jakými smluvními závazky je farnost vázána, jaký je fyzický stav kostela a školy a případný postup jejich oprav, kolik dětí navštěvuje hodiny náboženství, kde se učí, kolik je katechetů, zda mohou navštěvovat církevní školu, jaká bývá účast na nedělních bohoslužbách, zda kněz koná věrně povinnosti své pastýřské služby, zda má farnost pastorační radu a ekonomickou radu, zda se kněz dále vzdělává, jak je vedena farní spisovna a archiv, jak se kněz stará o úctu a slavení svátosti Eucharistie a svátosti smíření, zda se koná něco specifického v pastoraaci pro nemocné a staré. Posuzovala rovněž úctu a poslušnost kněze (k papeži i svému příslušnému ordináři), zda kněz slouží mši svatou za farníky, zda se řádně vede evidence mešních stipendií, kolik má kněz spolupracovníků liturgie (ministrantů, akolytů, lektorů, varhaníků, členů sbor...)³²⁹

Vizitace v Mnichovicích byly řádné, vyplývající z vizitační povinnosti seniorátních výborů a synodní rady nebo příležitostné, konané v souvislosti s významnými událostmi v děkanství, jako jsou: významná církevní jubilea a svátky, instalace kazatelů, uvedení církevních budov do provozu, například kaple sv. Anny ve Strančicích v roce 1896, svěcení soch a křížů při cestách apod. Vizitace, ale také byly konány příležitostně. Nicméně v těchto případech byly předem hlášené. V archivu byl k dohledání také dopis, který dával na vědomí konání vizitační kontroly.³³⁰

I z toho důvodu byly vizitace děkanstvím pečlivě připravené. Začínaly obvykle velkolepým přivítáním se slavobránou na okraji městečka, pokračovaly průvodem přes náměstí až ke kostelu s korouhvemi za zvuků hudby, slavnostních salv a zpěvů školáků. Vrcholem byla slavnostní mše (doplněnou svatým přijímáním svátosti biřmování). Samotná kontrola probíhala v kanceláři děkanství, při prohlídce děkanských objektů a při návštěvě školy. Zakončením

---

³²⁹ Fond APA III, 1876-1920, předlohy ke kanonickým vizitacím, kartony 1968, 1969, 2054 Ve fondu Archiv pražského arcibiskupství, APA IV, 1921-1950 (dosud nezpracováno) V knihách Elenchů (abecední rejstříky) k podacím protokolům) se nacházejí odkazy na čísla jednacích kanonických vizitací i generální vizitace č. j. 1238, rok 1935 – Vizitační zpráva za rok 1934 a totéž za rok 1937, č. j. 3723, rok 1938. Zpráva z Pastorační konference, č. j. 12922, rok 1920, fond APA III, karton 1401.

³³⁰ Dopis dávající na vědomí konání vizitační kontroly farnosti. Fond APA III, 1876-1934. Karton 1401.

vizitace byla slavnostní hostina pro hosty, na kterou bývali zváni i starostové přífařených obcí, to dokládají pozvánky nalezené ve Státním archivu ve fondu Arcibiskupství pražského, a na níž byl většinou přítomen i zástupce patronátní rodiny Khevenhüller-Metsch.

Podobně slavnostně jako vizitace probíhaly i návštěvy významných hostů. Mnichovické děkanství během sto patnácti let navštívila řada arcibiskupů, kardinálů, biskupů – např. arcibiskup pražský Alois Josef Schrenk, kardinál a pozdější arcibiskup pražský Bedřich, kníže Schwarzenberg, arcibiskup František, hrabě Schönborn, Karel Kašpar, či primátor Prahy Karel Baxa. Důležitým místním svátkem bylo i svěcení církevních staveb, opravených soch nebo nových či zrenovovaných křížů u cest. Vždy byla k této příležitosti děkanem zorganizována slavnost, která uctila významné hosty a zároveň obyvatelům poskytla příležitost k účasti na emočně silné a společně sdílené církevní slavnosti, jež měla upevňovat a prohlubovat jejich víru, připomínat stálou přítomnost Boha a čerpat sílu pro šťastné i těžké chvíle života.

Součástí mnichovického děkanství se stal v roce 1915 nový útulek pro nevidomé dívky (filiálka jejich pražského ústavu), přistěhovalo se 17 dívek, obstarávají v kostele sborové zpěvy a hru na varhany. Později arcibiskup pražský stanovil mnichovického děkana řádným zpovědníkem slepých dívek, ctihodných sester II. řádu.³³¹ O deset let později roku 1925 byl v Mnichovicích založen Spolek sv. Vincence pro podporu místních chudých. Spolek byl členem svazu katolické charity v Čechách a jeho předsedou v Mnichovicích se stal děkan Čihař. Činným členem spolku mohl být každý dospělý katolík bez rozdílu pohlaví. Účelem spolku bylo poskytování podpory všem chudým (peněz nebo naturálií) bez rozdílu národnosti nebo vyznání, ošetřování nemocných a snaha o mravní povznesení a zušlechtnění zanedbaných.³³²

Mnichovický kostel v této době už velmi nutně potřeboval celkovou opravu. Žádost děkanství na komorně-hrádecký patronát nebyla vyslyšena (z důvodu nedostatku peněz) a bylo doporučeno obrátit se na okresní hejtmánství na Žižkově. Odtud přišla rada, aby děkanství na opravu vybralo od přífařených obcí.³³³ Československá církev by byla ráda na opravu kostela přispěla, tyto novoty se ovšem samozřejmě místním katolíkům vůbec nelíbily, někteří dokonce vyhrožovali vystoupením, kdyby k něčemu takovému došlo.³³⁴ Nové církvi tak přispění umožněno nebylo, z důvodu nemožnosti vznášet oprávněné nároky na jeho využívání. Žádosti o spoluzívání kostelů obcí československou husitskou byly z počátku působení poměrně časté,

---

³³¹ Kronika mnichovické farnosti str. 154-155.

³³² Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 475-476.

³³³ Zpráva děkanátu adresována patronátu Komorní Hrádek, Archiv města Mnichovice, desky II., svazek č. 22.

³³⁴ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 255.

převážně v obcích, či městech, kde byly obě církve početně vyrovnané. V městech, či obcích, kde bylo kostelů více, se nově vzniklá církev snažilo získat do vlastního užívání alespoň jeden z nich. Někdy docházelo i k fyzickým střetům, když se podařilo čechoslovákům katolický kostel obsadit.³³⁵

Významnou slavností pod správou mnichovického děkanství, která se odehrávala každoročně 8. září v den svátku narození Panny Marie, byla v Mnichovicích pouť, na níž přicházela procesí z blízka i z větších vzdáleností, například od Sázavy nebo také z Prahy. Pout' se odehrávala přímo na náměstí pod místním kostelem. Každoročně byla tato katolická slavnost hojně navštěvována. Kronika téměř každoročně o této události informuje, a to jak městská, tak kronika farnosti. Od roku 1924 byl bohužel tento svátek vyškrtnut z státem uznávaných, mnichovičtí katolíci ho přesto chtěli slavit i v roce 1925 a byli v tom zajedno i s vedením města i většinou obyvatel, protože pout' a její tradici měli všichni rádi a byla i vítanou příležitostí výdělku pro mnoho místních živnostníků. Den 8. září toho roku připadl však na všední den, a tak radnice navrhovala, aby se pout' konala v následující neděli, aby se jí v tento volný den mohlo zúčastnit co nejvíce lidí a dětí. Děkan Čihař s tím nesouhlasil, uspořádal ji v daný den a pak bylo rozladění na všech stranách. Kronika popisuje události těmito slovy: „*Stánky byly postaveny, ale obchodníci málo prodali, protože procesí nepřišla žádná, místní byli v práci na polích a ve svých zaměstnáních, děti musely být ve škole.*“³³⁶ Nutno přiznat, že tato událost byla jednou z mála, která se děkanu Čihařovi nepovedla, jinak byl u místních nejen věřících velmi oblíben. Dobový mnichovický zpravodaj informuje o děkanovi a jeho pohřbu takto: „*O lásce a oblibě, které se těšil napovídá nevídaná dosud účast na jeho pohřbu. Od časného jitra účastnily se zástupy*“³³⁷. Děkan Čihař byl významnou postavou mnichovického děkanství a níže mu bude věnována celá podkapitola. V následujících letech již byla slavena pout' řádně o víkend, což dokládá její oblíbenost, která může být způsobena dlouhodobou tradicí. Mnichovičtí si nebyli schopni přestavit, že by se daná pout' již dále neodehrávala. Pout' se koná do dnešních dnů.

Významnými dny pro celou republiku i region Mirošovicko byly již zmíněné oslavy 10. výročí vzniku Československa, které proběhly na státní svátek dne 28. října 1928 a připomenutí tisíci letého výročí zavraždění sv. Václava v roce 1929. Den smrti sv. Václava se stal českým

---

³³⁵ KÁBRT, Vojtěch: *Církevní rozkol a vznik Československé církve na pomezí Podkrkonoší a Podorlicka se zaměřením na období 1920 – 1930*, str. 20-21.

³³⁶ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 474-475.

³³⁷ K. Březina, poštovní úředník, článek o pohřbu děkana Čihaře v Mnichovickém dobovém tisku. Archiv Mnichovice.

národním svátkem a památným dnem. Pro svou zbožnost a duchovní činy je kníže Václav katolickou církví celá staletí veleben jako mučedník a šířitel křesťanské víry. Sv. Václav je jediným z českých světců, jehož svátek je součástí celosvětového kalendáře římskokatolické církve. Svatováclavská tradice zaujímala a dodnes zaujímá v českých dějinách výsadní postavení. Podobného výsadního postavení náleží také Janu Husovi. Ovšem s tím rozdílem, že katolická církev v prvním případě sv. Václava převzala, ale Jana Husa odsoudila jako kacíře. Pro český národ však mají oba fenomény téměř stejně zásadní význam.³³⁸

Jak bylo zmíněno, významným dnem pro celou republiku i region Mirošovicko byly oslavy 10. výročí vzniku Československa, které proběhly na státní svátek dne 28. října 1928. Na jejich organizaci se společně podílely všechny strany, spolky i církve. V předvečer svátku byly v obcích páleny slavnostní vatry (v Mnichovicích v Šibeničkách u Štefánikovy mohyly a na Vráži, v Mirošovicích na Ježově, v Senohrabech na Pelešce), v oknech domů byly zapáleny svíce na památku místních padlých v 1. světové válce. Největší oslavy byly samozřejmě v Mnichovicích, všude vlály československé prapory, dokonce i z věže děkanského kostela, za což si děkan Nogol vysloužil velkou pochvalu, dokonce i auta a povozy byly ozdobeny vlaječkami. Slavnostní průvod směřoval od Čerovky na náměstí k pomníku padlých a zemřelých během války, kde byly proneseny proslovy připomínající vznik republiky. Na obecním úřadu byla instalována výstava vojenských památek a vyznamenání, přes den pořádány sbírky a večer slavnostní sokolská akademie. Na počest 10. výročí vzniku republiky bylo v Mnichovicích přejmenováno dosavadní Velké náměstí (od r. 1902) na Masarykovo.³³⁹ (upomínka na oslavu viz foto v příloze).

Podobným významným dnem měla být oslava sv. Václava dne 28. září 1929, kterou mělo být připomenuto 1000. výročí jeho zavraždění ve Staré Boleslavi. V Mnichovicích byl zřízen přípravný výbor, na oslavě se opět měly podílet všechny strany, církve spolky atd. K dohodě ale nakonec nedošlo, sociální demokraté a národní socialisté svou účast pro nedohodnutí se zrušili. Oslavy tak proběhly jaksí organizovány místními občany a Sokolem. V předvečer svátku do pozdních hodin vyzváněly všechny kostelní zvony a před děkanským kostelem se uskutečnil ohňostroj. Druhý den dopoledne byla plánovaná sváteční mše, ale protože se svátek sv. Václava nebyl státním svátkem, jednalo se o normální pracovní den, většina lidí pracovala v polích, a tak dopolední mše byla jen skromně navštívená.

---

³³⁸ ŠMAHEL, František: *Husitské Čechy. Struktury procesy ideje*, str. 139–146.

³³⁹ Kronika města Mnichovice 1928-37, str. 1-5

Ani nový děkan Kahoun neotálel a společně se svým děkanstvím připravoval další akce. Ihned po jeho nastoupení v roce 1936 se uskutečnila v Mnichovicích slavnost biřmování za účasti kardinála pražského arcibiskupa Karla Kašpara. Katolíky byla připravena slavnostní výzdoba města, slavobrána před radnicí skládající se ze dvou dvanáctimetrových smrků a nápisu Víťame Vás, jenž byl natažen mezi nimi. Od radnice pak vedla cesta lemovaná dvěma řadami mladých břízek, tudy pan kardinál prošel až ke kostelu.³⁴⁰ Biřmování přijalo na 454 občanů regionu.³⁴¹ Po slavnostní bohoslužbě navštívil obecní úřad a byl přijat panem starostou za přítomnosti starostů okolních obcí. Poté se pan kardinál podepsal na historický rukodělně vyrobený arch a ten byl uložen do archivu města.³⁴² Součástí mnichovické farní kroniky je také vlastnoruční podpis této osobnosti.³⁴³

Další významná událost se odehrávala až po skončení druhé světové války, do Mnichovic zavítal katolický kněz Tylínek, který byl během války vězněn v koncentračním táboře. Obyvatelům regionu v místním kostele vyprávěl o hrůzách, kterým musel během svého pobytu v Dachau čelit. Děkan Kahoun přednášku patera Tylínka komentoval slovy „*Co mnichovický chrám stojí nebylo v jeho zdech slyšet to, co zde řekl páter Tylínek.*“³⁴⁴ Následující měsíc pater Tylínek navštívil Strančickou pouť, kde během ní přednášel a vedl mši a kázání znovu ve strančické kapli sv. Anny.³⁴⁵

Jednou z posledních výrazných událostí byla akce organizovaná místní katolickou farností v roce 1948. Proběhlo zde svěcení zvonů mnichovického kostela. V osm hodin ráno byla tichá farní mše svatá. Po ní v devět hodin u slavobrány na náměstí byl družičkami, celým místním národním výborem a zástupci všech spolků a korporací uvítán světitel Jeho Excellence Mons. ThDr. PhDr. Biskup Antonín Eltschkner (pomocný světící biskup pražský, titulární biskup zefirský, generální vikář pražský). Dále byli přítomni kanovník Josef Ježek, vikář z Říčan (v letech 1943–1945 též vězněn nacisty v Dachau, v době zatčení děkanem v Říčanech, příčinou zatčení byla obava, že by svými kázáními mohl vzbudit nepřátelství vůči Říši) a další regionální faráři. O půl desáté bylo na hřbitově kázání jeho excelence a svěcení zvonů. Zvon velký obdržel jméno Maria a menší zvon jméno František. Události se účastnilo velké množství lidí, z blízka i z dále. Po svěcení zvonů byla mše svatá. Jeho Excellence, ve tři hodiny odpoledne vedl průvod

---

³⁴⁰ Kronika mnichovické farnosti, str. 266-267.

³⁴¹ Tamtéž, str. 267.

³⁴² Kronika města Mnichovice 1928-1937, str. 231-232.

³⁴³ Kronika mnichovické farnosti, str. 267.

³⁴⁴ Kronika města Mnichovice 1945-1957, str. 48-49.

³⁴⁵ Tamtéž, str. 53.

k pomníku padlých, kde proběhl proslov a modlitba za všechny popravené, umučené a padlé v poslední světové válce. Při níž zvonily již nově nainstalované zvony. Zazněla také státní hymna a průvod dále pokračoval k soše Marie na náměstí a po krátké pobožnosti se opět vracel do kostela. Zde byla slavnost ukončena slavným Te Deum a svatým požehnáním. Jeho Excellence, dle zápisů odjížděla spokojena.³⁴⁶

V záznamu z roku 1948 je možné nalézt stručnou poznámku upozorňující na skrytý kulturní boj proti církvi, který probíhal, ačkoliv byl z nejvyšších míst slibován opak. Například v přednáškách o rodině je zlehčováno a zesměšňováno náboženství, naopak je vychvalována nevěra. Lidé z mnichovické farnosti však v současné době již z katolické církve nevystupují. To byl poslední zápis v kronice mnichovické farnosti. Jeho autor, děkan František Kahoun sloužil v Mnichovicích od roku 1935 až do své smrti v roce 1960. Byl významnou postavou regionu, člověk, který se nebál na konci války ukrývat v kopuli kostela partyzány, kterých bylo díky tvrdým bojům na konci války v regionu čteně. Františku Kahounovi bylo nakonec osudné pronásledování komunistickým režimem.³⁴⁷ Následovníkem Františka Kahouna byl děkan Karel Mendl.³⁴⁸

V roce 1994 se ujal mnichovické farnosti pater Ivan Kudláček. Římskokatolická farnost Mnichovice byla roku 2009 sloučena s farností ondřejovskou a choceradskou.³⁴⁹

7.1.1. Péče o majetek farnosti

Jak již bylo zmiňováno výše, mnichovické děkanství na tom po fyzické stránce nebylo zrovna nejlépe. Každý z nově nastoupivších děkanů si ve farní kronice postěžoval na aktuální stav budovy děkanství, kostela i přilehlých hospodářských budov. Zároveň i na špatnou finanční situaci. Nově nastoupivší děkan Alois Nogol, který nahradil P. Františka Čihaře, v kronice hodnotí stav budov těmito slovy: „*Nejen chrám Páně, ale i obytné budovy v ubohém stavu.*“³⁵⁰ Nutno říci, že podle dobových fotografií z této doby byl stav děkanskému chrámu Páně i přilehlých budov velmi tristní, nic na tom nezměnilo ani to, že předešlý děkan udělal ve svém patnácti letém období ve funkci nespočet nutných oprav. To samé by se dalo říci i o dalších úřadujících děkanech. Ihned poté, co nový děkan navštívil do funkce, snažil se získat peníze

---

³⁴⁶ Kronika mnichovické farnosti, str. 282-284.

³⁴⁷ KABÁTOVÁ, Klára, BOČEK, Jan: *Z mnichovické historie - Dějiny mnichovické farnosti*, Život Mnichovic, str. 26.

³⁴⁸ Život Mnichovic, únor 1973, ročník XIII., číslo 2, str. 4.

³⁴⁹ Kolektiv autorů: *Mnichovice jaké byly, jsou a budou*, 2016. str. 49.

³⁵⁰ Kronika mnichovické farnosti, str. 226.

na jeho potřebnou opravu. Dle dobových záznamů děkanský úřad rozeslal více jak sto žádostí o peněžní dar. Děkan Nogol v dopise chrám popisuje takto: „*Smutný byl pohled na vnitřek našeho děkanského chrámu Páně, v němž zub času a červotoči měnili ve zkázu toto opravdově umělecky cenné dílo barokové..... Proto úctihodně podepsaný děkanský úřad obrací se s vroucí prosbou na všechny rodáky i na ty, kteří byt' vzdáleni vzpomínají velebného chrámu, jenž je spojen s jejich dětstvím.... Pomozte i vy svým darem a přispějte na výzdobu domu Božího.*“³⁵¹

Zdá se, že všichni mnichovičtí děkani udělali vše pro zlepšení stavu místních památek kromě již zmíněného Vojáčka, který zanechal místní budovy ve zbídačeném stavu a s prázdnou farní pokladnou. Příliš se nevyznamenal ani děkan Konáš, který po neshodách odešel na vlastní žádost z pozice děkana do výslužby. Kronika města Mnichovice popisuje události z roku 1912 „Faru při odchodu značně vyprázdnil. Vzal s sebou i něco z inventáře, jakož i silné vozkové svíce, lidem pro kostel darované, dále i hospodářské stavení zanechal ve zbědovaném stavu. Jeho nástupce pan děkan Čihař mínil proti němu zakročiti soudně.“³⁵²

Většina úprav, které byly v průběhu let prováděny, byla financována dary místních věřících, kteří samozřejmě také nebyli se stavem místní památky spokojeni.³⁵³ Nicméně oprava celého chrámu Páně, již byla nad jejich síly a finanční možnosti, i přes to, že se místním podařilo vybrat nad 18 000 korun. Za ně se podařilo alespoň částečně chrám zvelebit.³⁵⁴ Shánění finančních prostředků na opravu bylo vedlo duchovní činnosti v průběhu let na pořadu téměř každého dne.

Kritickou situaci může doložit zpráva od městského stavebního úřadu v Mnichovicích z dubna roku 1931, která uvádí tyto závady: „*Na budově obytné zřítíl se jeden komín, a druhý jest již v tak chatrném stavu, že jeho spadnutí lze v nejbližší době očekávati. Omítka budovy opadáva v celých blokách, a zdivo povětrností se rozpadává. Římsa na pravém rohu budovy hrozí sesutím. Zeď v chodbě v přízemí jest oddělena od klenby a naklání se do dvora. Kolny, kryté kdysi šindelem, jsou již téměř bez krytiny a trámové zahnívá již tou měrou, že celá stavba hrozí zřícením. Stodola rovněž z velké části šindelem krytá, má střechu celou prohnílou, také dovnitř*

---

³⁵¹ Dopis děkana A. Nogola, rok 1929, Archiv Mnichovice.

³⁵² Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 386.

³⁵³ Kronika mnichovické farnosti, str. 229. Dopis děkana A. Nogola, rok 1929, Archiv města Mnichovice.

³⁵⁴ Tamtéž, str. 230.

prší, vazba zahnívá, zdi se rozmáčely. Zdi ohradní se na několika místech již zřítily.... Všechny budovy jsou v krajně zbledovaném stavu.“³⁵⁵

Celkovou opravu si žádal také kostel, který ovšem byl v lepším stavu než ostatní budovy děkanátu, nicméně u něj došlo v roce 1924 k velké rekonstrukci, kostel byl dokonce na rok uzavřen. Situace byla u kostelu také kritická, věž byla skoro na spadnutí.³⁵⁶ Opravy společně s nákupem nových varhan byly financovány arcibiskupstvím s přispěním místních.³⁵⁷ Místní varhany byly posvěceny zástupcem pana arcibiskupa Th. Dr. Hrublíkem. Dobové katolické listy popisují tuto slavnost jako dojemnou za účasti mnoho lidí. Následují také slova zástupce arcibiskupa, který popisuje místní kostel jako „*nejchudší z kostelů patronálních*.“ Oceňuje také přispění místních, kterým je tlumočen upřímný dík.³⁵⁸ K dalším průběžným drobným opravám pak docházelo každoročně.

Na lepší časy se začalo blýskat v roce 1933, kdy se měl dostavit státní technik za účelem zjištění nutnosti oprav na děkanství. Nutnost oprav byla následně uznána. Taktéž se v téměř stejný čas přihlásila nejmenovaná šlechtická rodina, která na svůj náklad nechá opravit celou kazatelnu. Děkan Nogol si během oprav a návštěvy úředníka památkového úřadu, který mimo jiné žádal o zbourání schodů v kazatelně, které byly uměleckým dílem, z toho důvodu, že nebyly původní. Za zachování tohoto nepůvodního uměleckého díla se přimluvil také starosta, který byl katolíkem. Nogol v kronice k situaci dodává: „*dřívější ač čechoslovák by to byl neučinil*.“³⁵⁹ Opět je zde vidět napětí a nevraživost mezi oběma nejsilnějšími církvemi.

---

³⁵⁵ Kronika mnichovické farnosti str. 235. Zpráva Mnichovického stavebního úřadu, č. j. 1310/31. Ze dne 21. dubna 1931. Archiv města Mnichovice.

³⁵⁶ Kolektiv autorů: *Kniha Mnichovice*, str. 46.

³⁵⁷ Kronika mnichovické farnosti, str. 203.

³⁵⁸ Katolické listy, dne 30. listopadu 1924.

³⁵⁹ Kronika mnichovické farnosti, str. 255.

7.1.1. Významní děkani mnichovické farnosti

7.1.1.1. Vojtěch Vilém Kramerius

Tento vlastenecký kněz-buditel se narodil se v roce 1795 do rodiny Matěje Václava Krameria (1753-1808), vydavatele českých novin a časopisů. Na pražské univerzitě byl žákem Bernarda Bolzana. V roce 1817 dokončil teologická studia a v roce 1819 byl vysvěcen na kněze. Několik měsíců působil jako kaplan v Mnichovicích. Ještě v roce 1819 byl však přeložen do Hrusic, kde byl lokalistou a od roku 1831 osobním farářem. Patrně v roce 1837 byl přeložen zpět na vikariát v Mnichovicích, kde působil jako děkan, tajemník vikariátu a knihovník vikariátní knihovny. Ve funkci knihovníka je oficiálně zmiňován v schematismech a příručkách (Handbuch) od roku 1842. Kromě správy vikariátní knihovny založil několik školních knihoven. V roce 1838 například věnoval do mnichovické školy 170 svazků. České knihy posílal také do muzea v Praze V. Hankovi, s nímž ho pojilo přátelství.³⁶⁰ Zemřel v Mnichovicích 7. září 1864 o šesté hodině ranní na mozkovou mrtvici. Pohřben byl o tři dny později na zdejším hřbitově (foto v příloze).³⁶¹

Pečlivě zapisoval všechno dění ve farnosti, a tak ještě po mnoha letech je nám tato kronika cenným zdrojem informací. Jeho zápisky v kronice jsou ze všech děkanů nejhůře čitelné, rukopis má nejméně úhledný. Z jeho příspěvků je poznat nadšené češtví a slovanství (osobně se znal s Josefem Jungmannem a shodou okolností ho navštívil krátce před jeho smrtí 14. listopadu 1847). Zajímavé je, že pomíjel změny v českém pravopisu, až do své smrti v roce 1864 používal zastaralé písmeno g místo j (genž, gegich aj.), což bylo již v roce 1842 změněno Josefem Pavlem Šafaříkem a Václavem Hankou, s nímž se Kramerius navíc přátelil.³⁶²

Kromě literární činnosti se věnoval především oblasti duchovní a z jeho popudu bylo vystavěno v Mnichovicích a v blízkém okolí několik drobných sakrálních staveb. Jedná se především o Boží muka, která jsou v osadě na Božkově, v obci Strančice (1856), v Mnichovicích na mostě přes říčku Mnichovku na kraji Mnichovic na křižovatce, která vede k Myšlínu a ke Struhařovu a ve Struhařově.³⁶³ Děkan Kramerius se také zasloužil o postavení nové mnichovické školy. Stará škola byla ve špatném stavu, a hrozilo zřícení. Proto

---

³⁶⁰KRAMERIUS, Vojtěch Vilém: *Z korespondence Vojtěcha Krameria*, str. 9-26.

³⁶¹ BOČEK, Jan: *Pomník děkana Vojtěcha Viléma Krameria v Mnichovicích*, Husita, časopis Pražské diecéze ČČSH, str. 18.

³⁶² KRAMERIUS, Vojtěch Vilém: *Z korespondence Vojtěcha Krameria*, str. 9-26.

³⁶³ BOČEK, Jan: *Pomník děkana Vojtěcha Viléma Krameria v Mnichovicích*. Husita, časopis Pražské diecéze ČČSH, str. 18

se děkan rozhodl pozvat do školy krajského hejtmána z Kouřimi. Ten po prohlídce školy nařídil komorno-hrádeckému zástupci patrona (Mnichovice byly panstvím Komorní Hrádek), aby se z důvodu havarijního stavu hned na jaře v roce 1840 začala stavět nová škola. Komorní Hrádek přesto se stavbou nezačal, chyběly peníze. Děkan proto nelenil a dožadoval se stavby školy různými peticemi nejen u úřadů, ale i u vlivných lidí. Pochopitelně si s tím nadělal zlou krev, ale nakonec se přece jenom ty stížnosti a trpělivost vyplatily. V lednu 1858 bylo rozhodnuto o postavení nové školy a v říjnu 1860 byl položen základní kámen. Stavba byla dokončena až v září 1861 a škola se otevřela za hlaholu zvonů, střelby z hmoždířů a za velké slávy.³⁶⁴

7.1.1.2. Alois Nogol

Na velikonoční pondělí v dubnu 1928 byl po prezentaci knížete Khevenhullera Metsche v Mnichovicích instalován nový děkan Alois Nogol, který do té doby působil v nedaleké Sázavě. Předtím měl za sebou službu z dob plebiscitu, tedy rozdělení území mezi Československo a Polsko, na Těšínsku. Alois Nogol se narodil dne 5. června roku 1884 ve Slezské Ostravě. Po vystudování gymnázia se rozhodl pro dráhu duchovního. V říjnu roku 1906 vstoupil do kněžského semináře v Praze, kde byl po čtyřech letech vysvěcen na kněze. Po svém vysvěcení působil jako kaplan v Kačerově v českém pohraničí. Poté se přesunul na pozici administrátora ve Vysoké Libyni. Následně dva roky vykonával pozici kaplana v Jindřichovicích v Krušných horách. Další duchovní zkušeností byla podle děkana Nogola „*konečně česká fara*“³⁶⁵ v Novém Strašecí. Z tohoto působiště se zanedlouho stěhoval do středočeské Sázavy, kde se poprvé ve své duchovní kariéře stal farářem. Po generální vizitaci byl vyznamenám nejdůstojnějším arcipastýřem. Před nastoupením na mnichovické děkanství Alois Nogol stihl také zahraniční cestu do Chicaga, kde se účastnil světového kongresu.³⁶⁶

Děkan ve farní kronice své začátky v Mnichovicích popisuje slovy: „*Věřící nepřijali zrovna s nadšením svého nového děkana, poněvadž si přáli míti děkanem svého administrátora Webera.*“³⁶⁷ Jak povětšinou byla instalace nového děkana v Mnichovicích velkou slavností sledovanou celým regionem, v tomto případě tomu tak z výše sepsaného důvodu nebylo. Slavnosti spojené s přivítáním nového děkana se téměř nikdo díky tichému protestu místních katolíků neúčastnil. Hlouček věřících, který čekal u kostela prolomil své mlčení až slovy „*My*

---

³⁶⁴ Kronika mnichovické farnosti, str. 54.

³⁶⁵ Tamtéž, str. 224.

³⁶⁶ Tamtéž, str. 224.

³⁶⁷ Tamtéž, str. 225.

ho nechceme“.³⁶⁸ V této vyostřené situaci vystoupil místní bývalý katecheta Dvořák a shromážděným lidem domluvil. Ti se po jeho slovech rozestoupili a dovolili novému děkanovi a jeho kolegům vstoupit dovnitř. Pak za nimi do kostela vešli i lidé a už v klidu sledovali dokončení instalace.³⁶⁹

Dle kroniky města Mnichovic byl nový děkan místními dokonce obviňován z přílišné lásky k alkoholu, z karbanictví a z častých návštěv hostinců. Tato obvinění byla bezpředmětná, jelikož lidé děkana sotva znali. Mnichovický lid dokonce podal písemnou stížnost, která putovala k patronům na Komorním Hrádku. Žádosti však nebylo vyhověno.³⁷⁰

Zanedlouho si nový děkan mnichovický i okolní lid získal. Svou přízeň dle zápisu farní kroniky získal z důvodu „*svědomitého pečování o veškeré potřeby směřující ku spáse duší věřících. Umínil si nejdříve důstojně opravit, zachránit a vyzdobit chátrající umělecky jedinečné památky v chrámu Páně, aby ve věřících vzbudil lásku a radost z jejich domu Božího.*“³⁷¹

Jak slíbil, tak také udělal. Ihned po nástupu se snažil především pomoci zchátralému kostelu a budově děkanství, zařídil jejich opravu a neustále se je snažil v rámci svých možností zvelebovat. Nový děkan byl po čase velmi oblíbený, převážně z důvodů, že si se svými farníky rád povídal i mimo kostel, byl vždy otevřený diskusi, jeho věřící ho zajímali a se zájmem se účastnil řešení jejich problémů.

Kariéra mnichovického faráře skončila v červnu roku 1934, kdy byl Alois Nogol jmenován farářem v dnes již pražské Michli. V roce 1940 náhle zemřel ve věku nedožitých 57 let.³⁷²

7.1.1.3. František Xavier Čihař

Dne 5. května 1912 došlo k instalaci nového mnichovického děkana Františka Xaviera Čihaře. Děkan Čihař do té doby sloužil na farnosti v nedalekých Choceradech ve funkci faráře. Instalace nového děkana byla jako obvykle velkou slavností, byly připraveny slavobrány, na většině domů vlály prapory, na náměstí byly nastoupeny místní spolky s hudbou. Novému děkanovi se dostalo skvělého uvítání, mnichovický lid ho měl stále ve své paměti, František

---

³⁶⁸ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 582.

³⁶⁹ Tamtéž, str. 584.

³⁷⁰ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 585-588.

³⁷¹ Kronika mnichovické farnosti, str. 224.

³⁷² VEVERKOVÁ, Veronika: *Z mnichovické historie*, Život Mnichovic, 4/2023

Čihař totiž již v minulosti na mnichovickém děkanátu působil, nicméně v pozici kaplana. Časopis Čech a jeho církevní věstník uvádí, že již tehdy mnichovičtí nesli těžce jeho odchod.³⁷³

František Čihař se narodil 4. srpna 1858 ve Svojsčicích, na kněze byl vysvěcen 5. července 1885. Ihned po svém vysvěcení začal na již zmíněné pozici mnichovického kaplana, následně dělal faráře v Choceradech. Poté povýšil na mnichovické děkanství. Mimo pozice mnichovického děkana také vykonával pozici čestného arcibiskupského konsistoriálního rady a arcibiskupského notáře. Na mnichovickém děkanství ve své funkci strávil 15 let.³⁷⁴

Katolický věstník časopisu Čech popisuje období ve funkci pro děkana jako velmi náročné. „*Nebyly Mnichovice ušetřeny bouřích náboženských po roce 1920, kdy koukol nešťastně svedených kněží všude byl hýčkán a rozšíván.*“³⁷⁵ I přesto, že děkan Čihař úřadoval v těžkém období pro katolickou církev, byl místními občany i lidmi z okolí velmi oblíben, to dokládá jak kronika mnichovické farnosti, tak kronika městská. František Xavier Čihař byl ve svém úřadě velmi svědomitý, téměř každodenně binoval a dvakrát kázal. Býval také velmi dobrým a oblíbeným řečníkem, své nadání využíval jak v kazatelně, tak v místní škole, kde vyučoval náboženství. Kronika farnosti udává, že ještě tři dny před svou smrtí, šel přes zákaz lékaře do školy vyučovat náboženství.³⁷⁶ Děkanu se také povedlo vyzdobit a opravit místní Chrám Páně, zařídil také čtyři nové zvony a nové varhany. Farní kronika také popisuje, jako neustále veselého a pozitivního muže, který byl velmi oblíbený i pro svou nápomocnost.

František Čihař zemřel náhle ve svých 68 letech. Při administrativní úřední cestě do říčanského hejtmanství ho cestou ranila mrtvice. Kronika města Mnichovice i farní kronika informují o jeho pohřbu jako o velkolepé události, která nemá na venkově obdoby. Kronika farnosti udává, že „*již od časného jitra shromažďovaly se zástupy.*“³⁷⁷ Dle dochovaných záznamů byla účast obrovská, i to nám dokazuje oblíbenost místního děkana.³⁷⁸ Události se účastnil též primátor hl. města Prahy p. dr. Karel Baxa, či opat strahovského kláštera. Samozřejmě i ostatní faráři okolních obcí a přes 40 kněží. Dalo by se říci, že pohřeb byl triumfální stejně jako jeho

---

³⁷³ Časopis Čech, Církevní věstník, dne 7. května 1912.

³⁷⁴ Kronika mnichovické farnosti, str. 212.

³⁷⁵ Časopis Čech, Katolický věstník, 2. března 1927.

³⁷⁶ Kronika mnichovické farnosti, str. 213.

³⁷⁷ Tamtéž, str. 212.

³⁷⁸ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 517-518.

slavnostní uvítání. Zesnulý děkan daroval své osadě cennou knihovnu a zřídil pro ni řadu nadací.³⁷⁹

Pro další příklad neustálého přetahování se mezi římskokatolickou a československou církví na Mnichovicku uvádím zprávu z farní kroniky: „*Částečné satisfakce dostalo se mu ještě za živa, četnými návraty a uznáními zásluh první k mrtvole přispěchala paní Čelikovská, manželka předsedy rady starších „československé církve“, který pro rozbroje se vzdal čestné funkce ve sboru Husově. Všeobecná účast vystoupilých, nikdo nepohaněl. Čechoslovák fotografoval průvod pohřební z vlastní iniciativy.*“³⁸⁰ Souvětí je doplněno slovem místního starosty, který byl také v Církvi československé husitské, který na cestě k hrobu vyjádřil k administrátoru Weberovi: „*Schází nám pan děkan Čihař, teď vidíme, koho jsme ztratili. Jaké měl známosti, všecko nám vychodil.*“³⁸¹

7.1.1.4.František Kahoun

Významným mnichovickým knězem přelomové doby válečné a nástupu komunismu byl děkan František Kahoun, v pozici mnichovického děkana v letech 1935-1960. Do funkce děkana instalován 1. září 1935, od počátku své služby si získal sympatie a úctu místních věřících, takže od prvních měsíců jeho působení se počet členů římskokatolické církve v Mnichovicích nepatrně ale setrvale zvyšoval.³⁸² Podobně jako jeho předchůdci se po celou dobu svého působení snažil opravami zlepšit stav kostela, fary a hospodářských stavení farnosti. Proslul jako neúnavný pomocník všech obyvatel regionu v dobách dobrých i zlých, v obdobích neúrody, při přírodních pohromách aj. Byl prohlášen za vikáře a arcibiskupského notáře.³⁸³

Z předválečných počinů děkana Kahouna nutno zmínit založení místní organizace Orla v roce 1936,³⁸⁴ uskutečnění slavnostního svatého biřmování v Mnichovicích dne 27.dubna 1936 za účasti Jeho eminence Dr. Karla kardinála Kašpara, organizaci tradiční mariánské pouti a průvodu za účasti velkého množství věřících z farnosti a devíti okolních duchovních v roce 1937, obětavou starost o množství uprchlíků z pohraničí, kteří v roce 1938 hledali v regionu útočiště.

---

³⁷⁹ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 212.

³⁸⁰ Kronika mnichovické farnosti, str. 214.

³⁸¹ Tamtéž, str. 215.

³⁸² Kronika mnichovické farnosti, str. 265-272.

³⁸³ Život Mnichovic, únor 1973, ročník XIII., číslo 2, str. 2.

³⁸⁴ Kronika města Mnichovice 1928-1937, str. 261.

Informace o době protektorátu nejsou moc obsáhlé. Patnáctý březen 1939 děkan Kahoun v kronice označil „za počátek české Kalvárie“.³⁸⁵ V roce 1943 byl tajemníkem zemského úřadu udán a posléze vyšetřován kvůli údajně dvojsmyslnému nápisu na kostelních slunečních hodinách - „*Všeho do času. Pán Bůh na věky*“.³⁸⁶ Nápis musel být nakonec jen opatřen německým překladem.

Poslední zápis z roku 1945 je věnován hrdinům z Mnichovic, Strančic a přilehlých obcí, kteří zahynuli při ostřelování Mnichovic z pancéřového vlaku dne 7. května.1945 a při obraně Strančic a Mnichovic ve dnech 7.-8.května. Dne 10. května 1945, přijela do Mnichovic a okolních obcí Rudá armáda, nadšeně vítaná jak obyvateli, tak představiteli farnosti. Na faře a jejím dvoře byli ubytováni sovětští důstojníci.³⁸⁷ Zatímco se duchovní účastnili pohřbu obětí války, vojáci z fary odešli a s nimi zmizely dvoje zlaté hodinky s řetízky, starožitný notářský prsten, 10 zlatých rakouských desetikorun (vše v ceně cca 30 tisíc korun). „*Vojáci nejsou andělé*“, poznamenal děkan do kroniky.³⁸⁸

Z významných poválečných akcí organizovaných děkanem Kahounem, bych rád zmínil následující dvě události popisované v kronice farnosti. Dne 19.července 1947 zavítaly do Mnichovic na své visitační cestě po vlasti ostatky sv. Vojtěcha a dne 12.září.1948 po farní mši svaté došlo ke svěcení zvonů Jeho Excelencí Mons. ThDr. PhDr. Biskupem Antonínem Eltschknerem, o nichž bylo podrobně psáno v předchozích kapitolách (Náboženský život Mnichovic a Římskokatolická farnost Mnichovice).

Děkan Kahoun již v roce 1948 s obavami sledoval narůstající moc komunistů, a i na stránkách kroniky upozorňoval na skrytý kulturní boj proti církvi, který stále probíhal, ačkoliv byl z nejvyšších míst slibován opak.³⁸⁹

Kronika psaná děkanem Kahounem končí rokem 1948, jeho služba v Mnichovicích ale stále uzavřena nebyla, s mnichovickými věřícími prožil ještě bezmála 12 let, kdy byla církev zbavena posledního zbytku majetku, kdy byl vykonáván nátlak na rodiče, aby vzali své děti z církevních škol a ty proto zanikaly. Učitelé náboženství byli ideově prověřováni a byly jim dávány směrnice, jak učit náboženství v duchu materialistickém. Jakákoliv náboženská výchova mládeže ve spolcích, mariánských družinách, eucharistických kroužcích apod. byla na mnoha

---

³⁸⁵ Kronika mnichovické farnosti, str. 269.

³⁸⁶ Tamtéž, str. 274.

³⁸⁷ Kronika města Mnichovice 1945-1947, str. 15-37.

³⁸⁸ Kronika mnichovické farnosti, str. 269-270.

³⁸⁹ Tamtéž, str., str. 270-280.

místech pod trestními následky zakázána, takže výchova v duchu křesťanském byla znemožněna. Bráněno bylo prakticky každé náboženské činnosti mimo kostel, ale tam se leckde věřící báli veřejně jít, aby nebyli obviňováni z reakční činnosti a nehrozila jim ztráta existence.

Děkana Kahouna, statečného člověka, jenž se nebál starat o partyzány operující od konce roku 1944 v lesích v okolí Mnichovic, zásobovat je jídlem, a dokonce je na konci války ukrývat v kopuli kostela, nakonec uštvala perzekuce ze strany komunistického režimu a spory s mnichovickými komunisty. Písemným dokladem je článek v časopisu Život Mnichovic ze srpna 1960, v němž ředitel školy B. Pečenka, horlí proti rodičům, kteří „*posílají děti do náboženství, křiví tím jejich charakter a vystavují je nepodložené ideologii na místo, aby se děti podřídily ve škole vyučovanému vědeckému materialismu, a tak se z nich stali uvědomělí marxisté kráčeující ke komunismu*“.³⁹⁰ Přitom dle svědectví pamětníků byl Bohumil Pečenka za první republiky zbožný farník, jehož projevy víry byly až výstřední. Po roce 1948 se z něho stal komunista, který potíral ze své funkce ředitele vše, co se náboženství týkalo.³⁹¹

Děkan František Kahoun zemřel v roce 1960 ve svých 58 letech na mozkovou mrtvici, pohřben byl na hřbitově v Mnichovicích. Učitelé, kteří se zúčastnili jeho pohřbu, byli potrestáni.³⁹²

7.2. Římskokatolická farnost Hrusice

Podle zápisů v registrech papežských desátků odváděných přímo do Říma, existovala samostatná hrusická farnost již ve 14. století. Své přirozené středisko měla ve svatostánku uprostřed obce. Nejprve jím byla dřevěná kaple zasvěcená blahoslovenému Vojtěchu. Později od poloviny 13. století pak jednolodní románský kostel zasvěcený sv. Václavu, patronu českých zemí. Zasvěcení kostela se v jeho dějinách od 15. století několikrát změnilo.³⁹³ Tento chrám Páně stojí v centru obce dodnes.

V bouřlivém období třicetileté války byla samostatná hrusická farnost zrušena a v roce 1624 byla přičleněna pod správu farnosti mnichovické (filiálka farnosti Mnichovice). Až v závěru 18. století, v roce 1785, byla opět povýšena na samostatnou tzv. lokalii.³⁹⁴ Prvním hrusickým lokalistou byl Bohumír Postřechovský, který přišel do Hrusic ze zbraslavského kláštera. Ke zrušení tohoto kláštera došlo na základě patentů císaře Josefa II. V této době to byla vcelku

---

³⁹⁰ Život Mnichovic, článek ze dne 4. srpna 1960.

³⁹¹ Ze života římskokatolické mnichovicko-hrusické farnosti, Časopis Život Mnichovic. 6/2017. Ročník LVIII.

³⁹² Tamtéž.

³⁹³ HEMELÍK, Martin: *Knihy o Hrusicích aneb pohled do tváře osmi století*, str. 103.

³⁹⁴ HEMELÍK, Martin: *800 let Hrusic (1205-2005)*, Hlas Hrusic, roč. 32, č. 1 (2000), str. 4-5.

běžná praxe. I následující lokalista Tadeáš Beran byl bývalý příslušník zrušeného kláštera v Plasech.³⁹⁵ Mezi hrusickými lokalisty nalezneme v první polovině 19. století i významné jméno již zmíněného Vojtěcha Krameria, syna známého českého buditele, knihkupce a nakladatele Václava Matěje Krameria.

Zcela samostatnou se hrusická farnost stala až v roce 1856 a existovala takto téměř sto let až do roku 1953. Během této doby se život v hrusické římskokatolické farnosti rozvinul v plné šíři a faráři se zařadili mezi nejváženější občany obce. Historie během těchto let zaznamenává celkem čtyři hrusické faráře: Antonína Jaroslava Stradiáta (1856-1864), Karla Ponce (1864-1884), Josefa Růžičku (1884-1899), jenž zároveň vykonával funkci arcibiskupského sekretáře a Josefa Brhovského (1899-1953).³⁹⁶

Nalézt archiválie hrusické farnosti není snadné, jak již bylo vypsáno v úvodní části práce, kde byly představeny prameny. Z nemnoha dochovaných dokladů ale vyplývá, že i v Hrusicích na přelomu 19. a 20. století docházelo k postupné konfesijní diverzifikaci a mezi hrusickými se objevovali i stoupenci jiných náboženských vyznání. Těmto trendům se sloužící faráři snažili svou prací čelit. Pro oživení církevního života farnosti, pozval nový farář Brhovský do Hrusic zmíněnou dominikánskou Missii.³⁹⁷

V roce 1787 došlo k rozhodnutí o stavbě nové farní budovy. Stavební činnost trvala z tehdejšího pohledu velmi krátce, v květnu se začalo stavět a v září již bylo celé přízemní podlaží hotové a zastřešeno vysokou valbovou střechou. Celková stavba byla hrazena z fondu tzv. náboženské matice, do nichž byly na základě rozhodnutí císaře Josefa II. Soustředěny prostředky získané právě ze zrušených klášterů a jiných institucí.³⁹⁸ Do té doby byla na místě stará fara, která byla dle informací nízké, typicky vesnické, dřevěné stavení s doškovou střechou. Spolu s menšími hospodářskými staveními tvořila stará farní budova tzn. Panský dvůr (Označení v josefinském katastru). Součástí farnosti byly také menší budovy hospodářských stavení, které byly v letech 1848 a 1868 přestavovány. V 70. letech obě tato stavení podlehl ničivému požáru. V následujících letech byly postaveny budovy nové. Na počátku 20. století byla provedena větší oprava farní budovy. Nicméně i tak nebyl stav budovy uspokojující. Nově nastoupivší farář P. Josef Brhovský společně s hrusickými představiteli usiloval o celkovou rekonstrukci a

---

³⁹⁵ HEMELÍK, Martin: *Náboženský život Hrusic*, článek z Hlas Hrusic, ústní svědectví doc. Martina Hemelíka.

³⁹⁶ HEMELÍK, Martin: *Kniha o Hrusicích aneb pohled do tváře osmi století*, str. 108.

³⁹⁷ Zpráva faráře Brhovského o průběhu dominikánské missie v Hrusicích, zaslaná arcibiskupské konzistoři v Praze, Doplnění kongruy, fond APA III, inv. č. 1007, karta 1778.

³⁹⁸ HEMELÍK, Martin: *Náboženský život Hrusic*, článek z Hrusic, ústní svědectví doc. Martina Hemelíka.

přístavbu hrusické fary. Za zmínku také stojí, že nový farář ihned po svém nástupu do úřadu pořídil do hrusického farního kostela nový nástroj, který v roce 1902 vytvořil varhanář Emanuel Š. Petr.³⁹⁹

Stará farní budova bylo nízké přízemní stavení s nevelkým vnitřním prostorem, ke kterému přiléhalo menší hospodářství na farních pozemcích. Panovala zde obdobná situace jako na mnichovickém děkanství, podobné osudy čekaly tyto farnosti z jednoduchého důvodu, tento kraj byl obecně chudý a místní obce a farnosti neměly možnost pracovat s nějak vysokými rozpočty. Farnosti byly mnohdy odkázány na dary svých věřících, či šlechticích rodů, které tento kraj navštěvovaly. Tato situace měla za následek velmi špatné stavy místních památek a farních budov, které byly mnohdy na pokraji rozpadu.

Léta plná děkanova úsilí se vyplatila. K úplné rekonstrukci došlo v roce 1914, bylo přistaveno celé první patro, to s sebou neslo také zásah do základů celé stavby, které musely být vyztuženy. Tehdejší podobu má farnost v podstatě do dnes. Až do roku 1953 byla obývána posledním hrusickým farářem Brhovským. Po jeho smrti zůstala hrusická farnost neobsazena a byla podřízena administraci buď ondřejovského, pyšelského nebo mnichovického faráře.⁴⁰⁰ Společně s kostelem sv. Václava tvoří farní budova jakýsi pomyslný zlatý kříž hrusické obce. Obě tyto stavby jsou dominantou celého centrálního hrusického návrší.⁴⁰¹

V rámci procesu slučování farností v pražské arcidiecézi v roce 2009 nebyla proti očekávání tato farnost sloučena s římskokatolickou farností Mnichovice, ačkoliv sousední farnosti Ondřejov a Chocerady (spravované stejným duchovním správcem) včleněny byly. Farnosti náleží obce Hrusice, Kaliště, Lensedly, Mirošovice, Turkovice (Ondřejov), Senohraby a Třemblat.⁴⁰²

7.2. Husův sbor Církve československé husitské v Mnichovicích

Vznik Církve československé husitské je duchovně propojen s Vánoce v roce 1919 a s Novým rokem 1920. Nová církev se zrodila a vnitřně utvářela v radostném liturgickém společenství, které naslouchalo evangeliu o narození Ježíše Krista v českém jazyce. Samostatná

---

³⁹⁹ HEMELÍK, Martin: *Náboženský život Hrusic*, článek z Hlas Hrusic.

⁴⁰⁰ Tamtéž.

⁴⁰¹ HEMELÍK, Martin: *Kniha o Hrusicích aneb pohled do tváře osmi století*, str. 107.

⁴⁰² Římskokatolická farnost Hrusice, Katalog arcibiskupství Pražského, dostupné z: <https://katalog.apha.cz>.

Církev československá byla vyhlášena 8. ledna 1920 a první bohoslužby se konaly již 11. ledna 1920 v chrámu sv. Mikuláše v Praze na Staroměstském náměstí.⁴⁰³

Po vzniku Církve československé vstupovalo do nové církve také mnoho občanů z Mnichovic a okolí. První bohoslužby se v Mnichovicích konaly dne 27. února 1921 v sále hotelu Urban, vykonával je farář Václav Zeman z Benešova. Po bohoslužbě proběhla valná hromada náboženské obce a volba funkcionářů.⁴⁰⁴ Při sčítání lidu v roce 1921 se k nové církvi hlásilo v Československu již více jak 520 tisíc věřících.⁴⁰⁵ Náboženská obec v Mnichovicích byla úředně schválena výnosem Ministerstva školství a národní osvěty dne 11. října 1923. Mnichovický Husův sbor měl již záhy po svém založení více jak 1300 členů.⁴⁰⁶

Mnichovice byly centrem československé církve pro široké okolí, a tak probíhala intenzivní jednání, aby sem byl přidělen stálý farář. Kronika města stav popisuje slovy: „*Mnichovice stavše se střediskem širokého okolí náboženského odboje bylo je nutno je obsaditi farářem.*“⁴⁰⁷ Toto při své návštěvě zde podpořila i osobnost církve patriarcha dr. Karel Farský. Prvním československým farářem v Mnichovicích se stal Jan Kůrka, do Mnichovic přišel v červenci 1922 ze strahovského kláštera v Praze, a od srpna už zde sloužil bohoslužby.⁴⁰⁸ Kromě Mnichovic a okolních obcí měl na starost i obce vzdálenější mezi nimi Čestlice, Jažovice a Říčany. Náboženská obec v okresním městě Říčany prosazovala, aby farář byl dosazen přímo k nim, ale Mnichovice pro větší početnost členů sboru zvítězily. Od roku 1923 se začalo uvažovat o stavbě vlastního sboru, pronajímané prostory v sokolovně v hotelu Urban už nedostačovaly a nebyly dost důstojné. Roku 1924 se začalo s přípravou stavby – městská rada byla požádána o vhodný pozemek. Původní nápad postavit budovu farního sboru u bývalého hřbitova byl zamítnut, rada starších poté zakoupila od knihtiskaře Horáka vhodnější pozemek, náležící k domu č. 19. Stavbu podpořil dne 2. října 1924 při své přednášce v mnichovické sokolovně i dr. Farský a slíbil jí svou všemožnou pomoc.⁴⁰⁹ O tu byla dopisem faráře Kůrky požádána i městská rada. Na základě jeho další žádosti darovala městská rada na stavbu kostela kámen (nespotřebovaný při stavbě hřbitova) a 26. dubna 1925 byla farářem Kůrkou podána žádost o stavební povolení. Jan Kůrka se dokončení stavby nedočkal, kvůli sporům v radě (měl

⁴⁰³ FRÝDL, David: *Zrod církve československé (husitské) in 90 let Církve československé husitské.* str. 17-18.

⁴⁰⁴ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 262-265.

⁴⁰⁵ KUČERA, Milan: *Populace české republiky 1918-1991,* str. 12.

⁴⁰⁶ BOČEK Jan, *Z historie Církve československé husitské, Život Mnichovic .....*

⁴⁰⁷ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 286.

⁴⁰⁸ Tamtéž, str. 287.

⁴⁰⁹ Tamtéž, str. 287-290.

za ženu Němku, za což si od mnichovických radních vyslechl mnohé výtky a napadání), požádal o přeložení a z Mnichovic odešel. Od 2. září 1925 ho nahradil mladý farář Jan Rubík.⁴¹⁰

Stejně jako církve římskokatolická i Čechoslováci organizovali v Mnichovicích řadu akcí. Jednou z nich bylo uspořádání tábora lidu na mnichovickém náměstí. Kromě členů nové církve z Mnichovic a okolí zúčastnil i velký počet místních katolíků, pro něž bylo taky potěšením slyšet bohoslužbu a kázání v češtině a radostí zazpívat si českou hymnu Kde domov můj. Když však řečník zopakoval požadavky, aby při pohřbech bylo i příslušníkům československé církve zvoněno zvony z kostela a aby kostel mohl být rovnoměrně používán i československou církví, přítomní katolíci byli velice rozčilení. Došlo i na mávání holemi, potyčky slovní i fyzické a výhrůžky. *“Na to my nikdy nenecháme dopustit, by náš kostel byl spolužíván jinou církví a když, tedy se to stane jen přes naše mrtvolky.”*⁴¹¹

Kronika města udává odpověď a jistou narážku Čechoslováků, kdy účel svého kostela popisují takto: *„Nestavíme pro sebe, nýbrž právě pro Mnichovice. Náš sbor má sloužiti všem a bude radostně sloužit i těm, kdož nám nejsou příznivci.”*⁴¹² Jak již bylo uvedeno pro počátky nově vzniklé církve jsou v Mnichovicích takovéto rozmíšky naprosto typické. Bylo to způsobeno právě velkým počtem odchodu věřících právě k Čechoslovákům, takže oba tábory nejsilnějších československých církví byly v Mnichovicích i okolních Strančicích velmi početné. Další velmi významné akce zdejší církve byly nastíněny v kapitole věnující se právě církevními životu Mnichovic.

Nejvýznamnější osobností Církve československé husitské byl nepochybně zdejší farář Jaroslav Krejčířek, i díky němuž zde byl založen husitský kostel. Jaroslavu Krejčířkovi bude věnována samostatná podkapitola.

Před druhou světovou válkou dosáhl počet věřících již téměř jeden milion a Církev československá byla druhou nejpočetnější církví v Československu.⁴¹³

7.3.1 Jaroslav Krejčířek

Narodil se 31. března 1887, teologická studia dokončil v roce 1912, na kněze byl vysvěcen v roce 1912 v Praze u sv. Víta. Po skončení první světové války oslovil Jaroslava Krejčířka

---

⁴¹⁰ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 292.

⁴¹¹ Tamtéž, str. 277.

⁴¹² Tamtéž, str. 291.

⁴¹³ KUČERA, Milan: *Populace české republiky 1918-1991*, str. 12.

program obnovené Jednoty katolického duchovenstva, která požadovala některé církevní reformy a rozhodl se pro odchod z řádu i z římskokatolické církve.⁴¹⁴

Do nově vzniklé Církve československé husitské vstoupil Jaroslav Krejčárek 23. března 1920. Zde téměř třicet let sloužil i jako farář. Již od roku 1920 vypomáhal v duchovní službě, ať již ve středočeských Čelákovících, či v Lázních Toušeň. První farářskou štací byly Nové Benátky. Po čtyřech letech ve funkci byl přerazen právě do Mnichovic. Kde se na počátku roku 1927 uvolnilo místo po odchodu dosavadního mladého faráře Rubíka.⁴¹⁵ Na jeho místo byl instalován farář Poledne, který ovšem dlouho v pozici faráře nevydržel. Po několika měsících 30. června 1927 byl instalován právě Jaroslav Krejčárek, který se přesunul ze zmíněných Benátek.⁴¹⁶

V Mnichovicích Jaroslav Krejčárek strávil sice jen pár let, nicméně se mu během nich podařilo mimo jiné dokončit stavbu Husova sboru, rozšířit počet členů místního sboru a stmelit místní organizaci. V roce 1933 se církev rozhodla jeho služeb využít v Praze, kde nastoupil jako farář do náboženské obce na Novém Městě v kostele sv. Václava Na Zderaze.

Obětavá činnost pro CČH mu posléze vynesla zvolení do Pražské diecézní rady CČS(H) a vikářskou funkci pro okrsek Praha-venkov.⁴¹⁷

Život faráře Jaroslava Krejčárka bezprostředně ovlivnily události odehrávající se 28. října 1939. Ve večerních hodinách 28. října 1939 byl při protinacistické demonstraci postřelen medik Jan Opletal.

Dne 15. listopadu 1939, po asi hodinovém defilé spolužáků a dalších vysokoškolských studentů, proběhl za účasti pouze rodiny a zástupců akademické obce jen krátký církevní obřad vedený právě Jaroslavem Krejčárkem, jenž poděkoval rodičům zesnulého za vzornou výchovu syna a studentským spolkům za pozornost vůči zemřelému.⁴¹⁸ Rakev pak byla za naprostého ticha odnesena z prosektury do pohřebního vozu na Albertově. Pouze při ukládání rakve byla zpívána národní hymna.

Věřící náboženské obce CČS(H) na Novém Městě v čele s kostelníkem Josefem Jeřábkem a farářem Jaroslavem Krejčárkem se také stali podporovateli několika paravýsadek včetně členů

---

⁴¹⁴ Věra Bořkovicová – Krejčárková, dostupné z: <https://pametnaroda.cz>.

⁴¹⁵ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 511.

⁴¹⁶ Tamtéž, str. 538.

⁴¹⁷ BOČEK, Jan: KREJČÁREK Jaroslav: *Osobnost Církve československé husitské v Mnichovicích, Život Mnichovic*. 2015, roč. 56, č. 5, s. 22.

⁴¹⁸ VYHLÍDAL, Zdeněk: *Jan Opletal – osudný podzim 1939*, str. 34.

paraskupiny Anthropoid (rotmistr Jan Kubiš a rotmistr Jozef Gabčík). Stalo se tak po jejich přesunu do krypty kostela sv. Cyrila a Metoděje v Resslově ulici. Kostelník Josef Jeřábek se již dříve znal s kaplanem Vladimírem Petřekem, který měl na starost veškeré praktické záležitosti spojené s ukrýváním parašutistů v kryptě. Spolu s farářem Krejčárkem obstaral od členů novoměstské náboženské obce a od svých příbuzných a známých z Podbrdská dva obleky, velké množství potravinových lístků, jídlo včetně salámů, ovoce, cukru, samozřejmě chleba, peníze či cigarety a předal je Petřekovi. „*Věřil jsem, že bratr doktor Petřek podporuje nějakou skupinu vlasteneckého odboje, ale že mají souvislost s atentátem na lotra Heydricha, jsem nevěděl až do prvních výstřelů asi o půl páté ráno dne 18. 6. 1942. Po vyběhnutí na kostelní půdu s rozhledem ze střežových vikýřů – vidím sta německých vrahů.*“ Jeřábek byl tak jedním z mála očitých svědků (nepatřících k zasahujícím jednotkám a hasičům) boje o kryptu, v níž se parašutisti ukrývali.⁴¹⁹

Díky Petřekově statečnosti se gestapo o pomoci novoměstských věřících nedozvědělo a farář Krejčárek a kostelník Jeřábek se tak ve zdraví dožili osvobození.⁴²⁰

Za své zásluhy ve druhém odboji byl Jaroslav Krejčárek opakovaně vyznamenán. Nadále sloužil jako farář v Praze na Novém Městě, ale nové politické poměry a nástup komunistů k moci mu ztrpčovaly život i duchovenskou službu. Nesouhlasil se zatahováním politických zájmů do církve, zcela zdrcen byl popravou Milady Horákové, kterou hluboce prožíval, a dětem zdůrazňoval, aby na tento okamžik nikdy nezapomněly. Když dosáhl v roce 1952 důchodového věku, rozhodl se odejít na odpočinek, zemřel dne 16. března 1953.⁴²¹

---

⁴¹⁹ PADEVĚT, Jiří: *Přívodce protektorátní Prahou. Místa – události – lidé*, str. 383–384.

⁴²⁰ BOČEK, Jan, KREJČÁREK, Jaroslav: *Osobnost Církve československé husitské v Mnichovicích, Život Mnichovic*. 2015, roč. 56, č. 5, s. 22.

⁴²¹ Věra Bořkovcová – Krejčárková, dostupné z: <https://pametnaroda.cz>.

8. Církevní památky regionu

Ve zkoumaném regionu můžeme najít řadu zajímavých církevních staveb s dlouholetou tradicí. Řada z nich, již byla zmíněna výše v textu této práce. V této kapitole budou popsány nejvýznamnější regionální stavby. Z těchto staveb sloužící římskokatolické církvi můžeme vypíchnout kostel sv. Václava v Hrusicích. Kostel narození Panny Marie v Mnichovicích, či strančickou kapli sv. Anny. Dalším významným náboženským objektem je strančická synagoga, která má také dlouhou historii. Aby byl výčet kompletní, tak v neposlední řadě musíme uvést mnichovický kostel Husova sboru.

8.1. Kostel sv. Václava v Hrusicích

Církevní a náboženský život měl vždy v Hrusicích své přirozené centrum v duchovním svatostánku ve středu obce. Přibližně v polovině 13. století se takovýmto svatostánkem stal jednolodní kostel v románském stylu. Kostel je zasvěcen patronu českých zemí sv. Václavu. Od 15. století až do roku 1856 měl však jiné svěcení, byl zasvěcen sv. Mikuláši. Již dříve na počátku 13. století dle pramenů na stejném místě stávala dřevěná křesťanská kaple, ovšem je otázkou, zda pozdější falsum listiny krále Přemysla Otakara I. z roku 1205 opravdu vypovídá o těchto Hrusicích (v listině Hrusicých).⁴²² Ve 14. století již je zmiňován jako kostel farní, ke kterému mají podací právo Páni z Dubé. V roce 1466 byl kostel i s farností přičleněn k panství Komorní Hrádek.

Dispozice kostela, jak ji můžeme vidět zevnitř a zvenjšku napovídá, že byl svými prvními staviteli budován jako pozdně románská jednolodní stavba s tzv. panskou tribunou na západní straně hlavní lodi a s půlkruhovou apsidou na východní straně. Tyto kostely bývají nazývány také panské, právě pro stavební prvek - panskou tribunu. Tento stavební prvek odděloval pány od běžného lidu.⁴²³

Ve druhé polovině 16. století docházelo k výrazným vnitřním stavebním úpravám. Příkladem může být zvýšení podlah, nahrazení původních románských a gotických oken současnými a náhrada dřevěného stropu klenbou. Později byly prováděny ještě drobné barokní úpravy.⁴²⁴

Nejcennější součástí kostela je románský ústupkový portál s unikátním tympanonem. Portál je vytesán z červeného pískovce a je pravděpodobně dílem mnichů z kláštera sv. Prokopa

---

⁴²² HEMELÍK, Martin: Obrázky z historie hrusického kostela II. Hlas Hrusic, 11/2008.

⁴²³ HEMELÍK, Martin: Obrázky z historie hrusického kostela IV. Hlas Hrusic, 01/2009.

⁴²⁴ HEMELÍK, Martin: *Knihy o Hrusicích aneb pohled do tváře osmi století*, str. 67.

v Sázavě (na portále je umístěn i rodový znak opata Reginharda). Postavy zřejmě představují bud' sv. Cyrila a Metoděje, nebo sv. Václava a sv. Vojtěcha. Tento portál v severní stěně kostela byl pravděpodobně zazděn v 16. století v souvislosti se stavebními úpravami. Objeven byl až v polovině 19. století, když při bouřce uhodil blesk do kostelní věže a severní stěna kostela praskla. I díky tomu je portál stále tak zachovalý.

Chloubou vnitřního vybavení kostela je barokní oltář, který vznikl již v 18. století. Do kostela byl přemístěn z Prahy, nicméně doposud se neví, z jakého kostela přesně. Diskutuje se o kostelu sv. Michala na Starém městě pražském, či kostelu sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí.⁴²⁵

Na konci 19. století docházelo k dalším postupným úpravám. Původní vnitřní zařízení bylo nahrazováno novým. Hlavní oltář s obrazem Panny Marie s Ježíškem („Hrusická madona“) a sochařskou výzdobou zůstal, ale poboční oltářiky byly nahrazeny novými. V pseudorománském slohu je vytvořil Petr Bušek ze Sychrova, jenž byl i autorem kazatelny. Čtrnáct obrazů čtrnácterych zastavení Křížové cesty namaloval v roce 1895 profesor Florian Mašek podle předlohy proslavené fresky Josepha von Führicha ve vídeňském kostela sv. Jana Nepomuckého. Překrásné dřevěné rámy k těmto obrazům, jakož i křtitelnici a zpovědnici vytvořil v roce 1898 truhlářský mistr Jan Kulhánek ze sousedních Lensedel.⁴²⁶

Kolem kostela býval původní hrusický hřbitov, který sloužil pro celou farnost - obce Hrusice, Mirošovice, Senohraby, Lensedly, Turkovice, Třemblaty, ještě dříve i pro zaniklou obec Hláška a hrady Zlenice, Ježov (Lipka).⁴²⁷

8.2.Kaple sv. Anny ve Strančicích

Vznik kaple sv. Anny je spojen s pověstí, která je zmiňována v obecní kronice. „*Dle vypravování starých pamětníků Léta páně 1820 měl prý zbožný, očním neduhem stížený rolník vidění, aby šel do lesa „Jedlovec“. Tam, že pod vysokou jedlí pramen vody je, tou aby si oči vymyl, že slepoty ho zbaví a zraku opět nabude. Učinil tak a opravdu se uzdravil.*“ Jelikož se slepci zdálo, že to bylo z přičinění sv. Anny, tak z vděčnosti za to pověsil na mohutnou jedlí obraz sv. Anny a místo se stalo cílem četných procesí.⁴²⁸

---

⁴²⁵ HEMELÍK, Martin: *Knihy o Hrusicích aneb pohled do tváře osmi století*, str. 67.

⁴²⁶ HEMELÍK, Martin: *Obrázky z historie hrusického kostela IV*. Hlas Hrusic, 01/2009.

⁴²⁷ HEMELÍK, Martin: *Knihy o Hrusicích aneb pohled do tváře osmi století*, str. 68.

⁴²⁸ Kolektiv autorů: *600 let obce Strančice*, str. 49.

Podle pověsti nechal páter Hynek v roce 1827 porazit zmíněnou jedli a rozhodl se obrázek přemístit na jedli sousední. Když měl být mohutný kmen odvezen, i nejbytelnější vůz té doby se rozlámal, danou situaci prý oplakával i vozka. Poražený kmen tedy museli rozřezat na několik dílů, aby byli vůbec schopni ho převést. Páter Hynek z této situace poznal, že neměl dát strom porazit, a umínil si, že v zadostiučinění dá na tom místě postavit kapličku a vymaloval pro ni sám obraz sv. Anny.⁴²⁹ Tato pověst svědčí o prolnutí lidové zbožnosti s pohanstvím, což může místu dodávat zvláštní sílu, tak jako každé propojení duchovních tradic. Není vyloučeno, že pramen sv. Anny byl místními uctíván již dříve.⁴³⁰

Strančičtí se na tomto místě rozhodli postavit malou kapličku. Jejich přání bylo vyslyšeno, a ještě téhož roku byla postavena zednickým mistrem Josefem Hamáčkem. Kaplička ovšem byla velmi malá, vešli se do ní ovšem pouze tři lidé. Kaplička i studánka byly posléze slavnostně vysvěceny a každoročně sem putovaly davy lidí. V devadesátých letech 19. století se občané rozhodli postavit větší a důstojnější svatostánek, ve kterém by mohly být slouženy bohoslužby. Stavba byla financována převážně místními věřícími. Nová kaple byla postavena pražským stavitelem Václavem Pařízkem v novorománském slohu. Samotnou stavbu vedl opět Josef Hamáček. Práce sice dovedly stavbu až pod střechu, pak však byly pro nedostatek financí zastaveny. V roce 1895 se stavby ujal řád piaristů, nechal ji na vlastní náklad dokončit a vybavit oltářem z kostela sv. Petra a Pavla na Vyšehradě,⁴³¹ to dokládá nápis na oltáři umístěný. Nadace p. Matysové pak do kaple zajistila sochy sv. Anny a andělů, původně z kostela sv. Štěpána na Novém Městě pražském. K vysvěcení kaple došlo v červenci 1896 mnichovickým administrátorem Růžičkou v doprovodu velkopopovického faráře Sedláka.⁴³²

Od 40. let byla kaplička za přispění místních občanů několikrát opravována, jelikož poměrně často docházelo ke vloupáním, při nichž došlo k odcizení obrazu, tří soch a svícňů. Rovněž byl poničen oltář a socha sv. Anny.⁴³³ O jedné takové vloupačce informuje i říčanský zpravodaj. Zpravodaj z roku 1989, uvádí, že vloupačka byla prezentována i v televizním vysílání.

---

⁴²⁹ Kolektiv autorů: *600 let obce Strančice*, str. 49.

⁴³⁰ VOKOLEK, Václav: *Neznáme Čechy: Posvátná místa středních Čech*, str. 158.

⁴³¹ Kronika obce Strančice, str. 11.

⁴³² Kronika obce Strančice, str. 11-12.

⁴³³ Říčanský zpravodaj 7-8/1989, *Poškození památky ve Strančicích*.

Kaple sv. Anny byla hojně využívána k různým společenským událostem. Nejvýznamnější byla právě již zmiňovaná Anenská pouť, která se tu vždy v průběhu července konala.

8.3. Kostel narození Panny Marie v Mnichovicích

Zmínky o mnichovickém kostele najdeme už v Kosmově kronice. Sázavský mnich, který po smrti Kosmově samostatně v kronice dále pokračoval v ní píše, že opat Silvestr v roce 1140 „ve vsi zvané Mnichovice vybudoval baziliku ke cti svatého Michaela a všech ctností nebeských“. Mnichovice nabývaly na významu a románský kostel brzy svou velikostí nedostačoval. Proto byl kolem roku 1330 přestavěn na kostel gotický – zasvěcený Narození Panny Marie. Současně s ním byla postavena i fara.⁴³⁴ Kostel i farnost patří k nejstarším farním osadám v kraji.⁴³⁵

Z písemných pramenů zjišťujeme, že tento kostel vyhořel a byl v roce 1474 znovu postaven.⁴³⁶ Velký požár se místnímu kostelu nevyhnul ani v roce 1746, kdy by po této katastrofě přestavěn do nynější selskobarokní podoby. K lodi byly v této době přistaveny po obou stranách dvě protilehlé kaple, k nimž se pojí po obou stranách empory. Jedna z kaplí je zacloněna rozlehlým štítem, který při pohledu z náměstí vytváří zdánlivě hlavní chrámové průčelí. Uprostřed štítu je zazděný výklenek z původní románské baziliky.⁴³⁷

Nový kostel byl vysvěcen 8. září 1754 pražským biskupem Antonínem Vokounem. Hlavní oltář pochází z roku 1753, je opatřen sochami čtyř světců a obrazem Narození Panny Marie, který v roce 1838 objednal děkan Kramerius od malíře a restaurátora Václava Markovského z Prahy. Dva boční oltáře jsou rokokové a zasvěceny sv. Františku Xaverskému a sv. Janu Nepomuckému. Pod hlavním oltářem je krypta, která je také pozůstatkem původního gotického kostela, možná dokonce i bývalé románské baziliky.⁴³⁸

Za zmínku stojí také kazatelna, ztvárněná v podobě rozevřené velrybí tlamy, která je dílem barokního sochaře a řezbáře Lazara Windemana. Na řečništi kazatelny je reliéf proroka Jonáše, vrženého do moře. Kazatel pak stojí jako v tlamě ryby a má připomínat Jonáše, kázajícího Nnivským.⁴³⁹

---

⁴³⁴ Kolektiv autorů: *Knihy Mnichovice*, str. 15.

⁴³⁵ Kolektiv autorů: *Mnichovice jaké jsou, byly a budou*, str. 50.

⁴³⁶ Život Mnichovic, 3/2024, *Ze starých kronik*, str. 10.

⁴³⁷ Kolektiv autorů: *Mnichovice jaké jsou, byly a budou*, str. 50.

⁴³⁸ Kolektiv autorů: *Knihy Mnichovice*, str. 15.

⁴³⁹ Kolektiv autorů: *Mnichovice, jaké jsou, jaké byly, jaké budou*, str. 51.

Kostel, jako nejvyšší stavba v obci býval často zasažen bleskem, který vždy způsobil nemalé škody. V roce 1898 trhlina ve zdivu a rozbitá okna, o rok později blesk zapálil boží hrob. V roce 1901 dokonce vznítilo i trámův věže. Hromosvodem byl kostel opatřen až o rok později.⁴⁴⁰ Významnou památkou jsou i hlavní chrámové dveře, které byly velkou rekonstrukcí v 70. letech minulého století vráceny do původního stavu.

Na věži kostela byl od počátku ocelový dvojité kříž a na něm byl upevněn plechový kohout, který ukazoval směr větru. Dle místní pověsti měl být symbolem ochrany proti ohni. Zrezivělý a od blesku zasažený kříž se roku 1902 zlomil a byl při instalaci hromosvodu odstraněn. Tehdejší děkan Konáš nechal vyrobít kříž nový, který však byl jednodušší a bez kohoutu. To se změnilo v roce 1925, kdy památkový ústav přikázal výměnu za repliku původního.

Páter František Čihař se zasadil o obnovení zvonů, jež byly během první světové války z kostela odvezeny, aby posloužily jako vojenský materiál. Za zvon umíráček, který byl sňat spolu s poledníkem na konci roku 1917, děkan objednal nový zvon z litiny. V roce 1923 praskl zvon Maria, který jako jediný nebyl během první světové války zrekvírován, celkem byly z kostela odvezeny tři. Děkan Čihař proto nechal zhotovit u firmy čtyři nové zvony, pro zajímavost, zvony celkem vážily 569 kg.⁴⁴¹

V říjnu roku 1924 započala téměř roční oprava kostela. Děkan popsal důvod a průběh opravy takto: „*Kostel byl již hodně zchátralý, věž skoro na spadnutí, u které panovala obava, že by ji mohl jednou velký vítr shoditi na domy kol kostela stojící. V báni byla ze zahradní strany taková díra, že když padal sníh, lopatou ho mohli odtamtud vyházovat*“⁴⁴². Po opravě bylo voláno již delší čas, ale jak již bylo zmíněno v předešlých kapitolách patronát komorno-hradecký neměl peníze. Tedy bylo rozhodnuto, že k tomu účinku se porazí zádušní les na Vráži. Přitom byla zrušena stará márnice, která byla na spadnutí. Osazeny byly nové varhany. Mnichovičtí občané vybrali na příspěvcích 17.000 Kč, zbytek zaplatilo arcibiskupství.

V době okupace byly opět zrekvírovány mnichovické zvony. Kostel neměl zvony až do roku 1948, kdy se děkanu Kahounovi podařilo získat nové ze skladu ve válce zabavených zvonů. Na mariánský svátek dne 12. září 1948 byly slavnostně umístěny do věže kostela.⁴⁴³

---

⁴⁴⁰ Kolektiv autorů: *Kniha Mnichovice*, str. 15.

⁴⁴¹ Tamtéž, str. 16.

⁴⁴² Kronika mnichovické farnosti, str. 202.

⁴⁴³ Kolektiv autorů: *Kniha Mnichovice*, str. 17.

8.4. Kostel Husova sboru v Mnichovicích

7. května 1926 začala výstavba mnichovického Husova sboru, bez jakékoliv oslavy položení základního kamene. Již v listopadu byla stavba přerušena. 18. září 1927 sešla se rada starších církve československé a rozhodla o pokračování stavby Husova sboru, aby alespoň do zimy byla stavba dovedena pod střechu. Kámen na stavbu se vozil z Božkova (sebraný po stráních) a od Svojetic. Stavbu zatím řídil podle svého návrhu arch. Klatovský z Prahy⁴⁴⁴, jenž měl v Mnichovicích vilku. Téměř roční přestávka ve stavbě byla zapříčiněna nedostatkem peněz, podpora od státu nedorazila, Ústřední rada církve československé místní radě slíbila podporu a pomoc s tlakem na státní orgány.⁴⁴⁵

To, že Husův sbor dosud není dostavěný, bylo terčem výsměchu od místních katolíků, kteří nevěřili, že někdy bude dokončený. Na sňatky „čechoslováci“ museli dojíždět až do kostela sv. Mikuláše v Praze, jejich bohoslužby se stále konaly v mnichovickém hotelu Urban, čímž si vysloužili posměšný název „hospodská církev“. Na podzim 1927 se však události okolo stavby začínají hýbat. Rada starších vypověděla smlouvu s architektem Klatovským a snažila se nalézt jiného stavitele. Protože nebyla spokojená s výší honorářů, které oslovení architekti požadovali, rozhodla se vést stavbu sama za dohledu stavitele Františka Lorence ze Strančic. Cihly na úvěr dodal místní spoluobčan Richard Freund, o zednické, tesařské a pokrývačské práce se postarali řemeslníci z Mnichovic a okolí. Za jediný měsíc se podařilo hrubou stavbu dovést do stanovené výšky a mohli začít pracovat tesaři, jejichž cílem bylo do zimy stavbu zastřešit. Až z Benešova se lidé jezdili dívat na pokračující stavbu a obdivovali její velikost. 23. října 1927 na další schůzi rady navrhl předseda místní náboženské obce Sládek, aby se z důvodu úspory peněz a rychlé dostavby upustilo od stavby věže. Jeho návrh byl odmítnut a Antonín Sládek pak druhý den složil svou funkci. Práce na stavbě díky hezkému podzimu pokračovaly až do půli listopadu, kdy se ochladilo, a dokonce padal sníh. Toho dne tesaři dokončili střechu a svého díla se ujali pokrývači. Radě starších teprve teď začalo být líto, že u příležitosti položení základního kamene nebyla uspořádána žádná slavnost. Na schůzi rady pro výstavbu sboru dne 13. února 1928 se rozhodlo, že byty ani kancelář faráře v přízemí budovy postaveny nebudou, dodrží se původní plán architekta Klatovského. Stavba může pokračovat, diecézní rada církve československé pro ni zajistila půjčku 100 tisíc korun. Bylo vytištěno 3 tisíce kusů pohlednic se snímkem plánu Husova sboru, výnos z prodeje šel ve prospěch stavebního fondu. Farář Jaroslav Krejčířek

---

⁴⁴⁴ Kolektiv autorů: *Mnichovice, jaké byly, jsou a budou*, str. 44.

⁴⁴⁵ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 544.

založil sbírku na zakoupení zvonu pro dostavovaný Husův sbor.⁴⁴⁶ 31. května 1928 uskutečnila se v Mnichovicích schůze náboženské obce Církve československé, jejímž účelem bylo připravit slavnostní otevření Husova sboru, který už byl těsně před dokončením. 21. června byl na své místo posazen železný kříž ukovaný mistrem kovářským Františkem Podholou, 22. června začala být pokládána podlaha. 25. června byla do průčelí budovy zasazena barevná malovaná okna - za účasti rodin, jež je sboru darovaly. Marie a Svatopluk Konrádovi věnovali okno s obrazem Jana Žižky – na památku Jana a Marie Konrádových, bývalých majitelů dolního parního mlýna, Marie Konrádová věnovala okno s obrazem Jana Husa – na památku spisovatele Josefa D. Konráda, otce manžela Svatopluka a MUDr. Ladislav Hladík věnoval okno J. A. Komenského. Malbu a sklení oken provedla firma Staněk a Šebek, veškeré práce sklenářské provedl pan Jan Hensely z Mnichovic. Dokončeny byly i všechny práce truhlářské, natěračské, klempířské a malířské. 28. června byly přivezeny a hned zavěšeny 2 zvony. Menší zvon byl darem školních dětí (pořízen za peníze vybrané mezi nimi), je na něm vyobrazen kalich a J. A. Komenský, letopočet 1918-1928 a text „Dar od školní mládeže v Mnichovicích a okolí“, větší zvon věnovaly Sesterské sdružení a Jednota mládeže, oba ulila firma Dipolt z Prahy. Nakonec přišly na řadu schody a okolí sboru, za pomoci místních žen bylo vše vyčištěno od zbytků cihel a kamení, aby vše bylo připraveno k otevření. Ten slavnostní den byl stanoven na neděli 1. července 1928. Předchozí den byly dokončeny přípravné práce, vše hradili sami členové sboru (buď darovali peníze nebo na svůj náklad připravili pohoštění). Chvojím byl vyzdoben kostel a slavobrána před ním, připraveny byly stánky pro bufety jak před sborem, tak před Zittovým mlýnem, kde byla plánována odpolední slavnost. Byly obavy o počasí v den otevření, v noci před ním skutečně nad Mnichovicemi zuřila bouřka, ale k ránu se vyčáslilo a neděle přivítala všechny sluncem a jasným nebem. Účastníci přijížděli vlaky i autobusy, přicházeli i pěšky. Shromáždili se u hotelu Urban, kde měla církev československá doposud své útočiště. V půl deváté vyšla rada starších ve slavnostních úborech, za ní se seřadil průvod a pak se začal v naprostém tichu ubírat městem.⁴⁴⁷ V čele kráčely družičky, za nimi byly nesený prapory, pak následovali hodnostáři a hosté v čele s patriarchou Gustavem Procházkou, korporace a všechen lid. Zástup se zastavil u pomníku padlých, kde řečník Antonín Sládek uctil památku obětí Velké války, nastínil náboženský vývoj v Mnichovicích a poděkoval, že po staletích se lidé konečně dočkali bohoslužeb v českém jazyce. Pak zazněla hymna Kde domov

---

⁴⁴⁶ Kronika Mnichovice 1918-1928, str. 571.

⁴⁴⁷ Časopis Český zápas, časopis Církve československé husitské, rok vydání 7/1928.

můj? a všichni znovu vykročili a v slavnostním tichu prošli Mnichovicemi až k Husovu sboru.⁴⁴⁸

Budově Husova sboru v Mnichovicích je skoro 100 let. Neprospívá jí, že je postavena v severním svahu, její zdi odspodu trpí stálou vlhkostí. Na první pohled je vidět, že taky schody by potřebovaly rekonstrukci. Podle slov JUDr. Jiřího Sedláka - jáhna a zmocněnce Diecézní rady v Mnichovicích – by celková rekonstrukce budovy sboru stála přibližně jeden a půl milionu korun, samotné schodiště cca 600 tisíc korun, což jsou částky, které si mnichovický sbor (vzhledem k nízkému počtu členů) nemůže dovolit. Přesto se v posledních 5 letech podařilo uskutečnit několik dílčích oprav z prostředků církve a za pomoci města Mnichovice. Jedná se především o opravu třetiny střechy kostela a výměnu celé střechy věže i průběžné opravy schodů. Dále sem po 100 letech existence byla přivedena voda, takže mohly být zbudovány toalety a farní kancelář. O zahradu pečují zdarma mnichovičtí skauti, kteří se v prostorách sboru (v kapli) i scházejí. Prostory mnichovického Husova sboru dále využívají evangelíci, skupiny Taizé a Církev křesťanského společenství (letniční církve). Budova často ožívá i různými kulturními akcemi - konají se zde koncerty, setkání s poezií, výstavy, schází se tu kroužek církevních a židovských tanců. V budoucnosti by sbor chtěl na své zahradě realizovat stavbu nízkonákladového sociálního domu (za dotační podpory státu) a z jeho výnosu by pak mohl financovat další opravy. JUDr. Sedlák mi bohužel potvrdil, že mnichovický Husův sbor nemá žádnou historickou kroniku, nejstarší písemné záznamy o činnosti pocházejí z 60. let 20. století.⁴⁴⁹

V průběhu 20. století používali kostel pro své bohoslužby i věřící Českobratrské církve evangelické.⁴⁵⁰

8.5.Synagoga ve Strančicích

Synagoga s domkem rabína představuje jedinou židovskou duchovní svatyni regionu. Byla postavena v roce 1849.⁴⁵¹ Do té doby na stejném místě stávala židovská modlitebna, která byla zřízena v roce 1840. Modlitebna sloužila jako dvoutřídní škola s vyučovacím jazykem Německým.⁴⁵² V modlitebně se také vykonávaly obřizky a obřady pojmenování novorozenců.

---

⁴⁴⁸ Kronika Mnichovice 1918-1928, str. 597-604.

⁴⁴⁹ Rozhovor s JUDr. Sedlákem, rozhovor byl proveden telefonicky dne 30.8.2023 a 5.9.2023.

⁴⁵⁰ Kolektiv autorů: *Knihy Mnichovice*, str. 18.

⁴⁵¹ Kolektiv autorů: *600 let obce Strančice*, str. 56.

⁴⁵² Tamtéž., str. 56.

O stavbu synagogy se zasloužila židovská náboženská obec Strančice s věřícími z okolních obcí Všechrom, Brtnice, Kašovice, Menšice, Mnichovice, Modletice, Předboř a Všestary.⁴⁵³ Jednalo se o jednoduchou halovou stavbu s dřevěnou nápodobou valené klenby. Poslední zjištěné záznamy o církevních obřadech jsou z roku 1918, kdy byly v synagoze konány ohlášky snoubenců a sňatky. Další její provoz byl utlumen náboženskými ustanoveními. I přes malý počet židovských obyvatel synagoga sloužila k bohoslužbám až do období druhé světové války.⁴⁵⁴ Za války postihl místní komunitu, jak již bylo nastíněno výše, stejný osud jako u jiných židovských obcí. Tedy počáteční persekuce a následná deportace do koncentračních táborů.

Ve vnitřku synagogy se nacházel modlitební sál, která byl dekorován jednoduchými nástěnnými i stropními malbami, které jsou dodnes dochované. Uprostřed východní stěny stával na vyvýšené platformě dřevěný kolorovaný a zlacený klasicistní svatostánek, se dvěma páry kanelovaných sloupů a architrávem a tympanonem zakončeným deskami Desatera a paprsky svatozáře.⁴⁵⁵ Před zmíněným svatostánkem se nejspíše nacházelo podium. Středový prostor lodi byl vyhrazen pro dvě řady lavic, před kterými se nacházel pult na předčítání svazků Tóry. Prostor byl osvětlován šesti okny.

V roce 1971 byla strančická synagoga zapsána do státního seznamu památek.⁴⁵⁶ V 90. letech byl objekt vyklizen, opraven a nyní je používán jako sochařský ateliér.

Stavba byla i s domkem rabína duchovním a vzdělávacím centrem židovské obce regionu. Patří mezi kulturní památky dokazující nám osídlení místního regionu osobami židovského vyznání. Místní synagoga je cenným příkladem malé vesnické synagogy, z nichž velké množství se nedochovalo, či bylo v průběhu let nevhodně přestavěno. Židovská obec Pražská plánuje celkovou obnovu této dlouhodobě opomíjené a zanedbané památky.⁴⁵⁷

O tom, že byly Strančice „židovským centrem“ celého regionu dokládá i přítomnost židovského hřbitova. Ten se nachází asi 600 metrů severozápadně od synagogy v katastrálním území Všechromy. Parcela, kde se židovský hřbitov nacházel byla zakoupena 19. února 1897 židovskou náboženskou obcí Strančice.⁴⁵⁸ Pozemek byl ohrazen kamennou hřbitovní zdí a na východní straně v rohu byla umístěna márnice. Na přelomu 19. a 20. století se zde začalo

---

⁴⁵³ Kolektiv autorů, *Krajinou za památkami Strančic a okolí*. Str. 42.

⁴⁵⁴ Kolektiv autorů: *600 let obce Strančice*, str. 56.

⁴⁵⁵ Kolektiv autorů: *Krajinou za památkami Strančic a okolí*, str. 43.

⁴⁵⁶ ROZKOŠNÁ, Blanka, JAKUBEC Pavel: *Židovské památky Čech*, str. 367.

⁴⁵⁷ Kolektiv autorů, *Krajinou za památkami Strančic a okolí*, str. 44.

⁴⁵⁸ Kolektiv autorů: *600 let obce Strančice*, str. 56.

pochovávat. Na zdejších hřbitově byli pochovááni obyvatelé z celé náboženské obce a příslušníci židovského vyznání regionu. Většina náhrobků pochází převážně z období mezi dvěma světovými válkami, poslední datovaný z roku 1942, to tvrdí výzkum židovského muzea v Praze. Pohřeb vždy organizovali vybraní muži, kteří byli v pohřebním bratrstvu.⁴⁵⁹

V období po konci druhé světové války byl hřbitov devastován a prakticky zlikvidován. V 70. letech se hřbitov proměnil víceméně ve smetiště, zůstal zde dochovaný pouze jeden náhrobek, několik podstavců a okraje rovů. Ještě v 90. letech byl hřbitov zpustošen a také hustě zarostlý travinami a keři. V té době na místo upozorňovala pouze cedule, kde bylo napsáno: „*Zde býval strančický židovský hřbitov, který byl zničen vinou lidské nevšimavosti a vandalství...*“⁴⁶⁰ V dnešní době je hřbitov upraven jako přírodní park s pozůstatky náhrobků.

Místní hřbitov patří mezi pozdně zakládané židovské hřbitovy, situované na okraje obcí ve volné krajině po zrovnoprávnění židovského obyvatelstva ve druhé polovině 19. století.

Z významných osobností, které zde byli pohřbené je nutné jmenovat hrobku rodičů světově známého zakladatele pražských strojírenských podniků, strančického rodáka, Ing. Emila Kolbena.

---

⁴⁵⁹ Kolektiv autorů: *Krajinou za památkami Strančic*, str. 45.

⁴⁶⁰ Tamtéž, str. 46.

9. Závěr

Ve své práci jsem zmapoval náboženský a církevní život v mikroregionu Mirošovicka. Z počátku vymezeného období měl region venkovský ráz, který se postupem času začal proměňovat. Proměna byla způsobena primárně stavbou železniční dráhy již v třetí čtvrtině 19. století, což mělo za následek výraznou proměnu jednotlivých obcí regionu. Na Mirošovicko se začali stěhovat lidé, kteří zde mívali chaty, jež využívali pro rekreační a víkendové pobyty, ale také lidé z nedaleké Prahy. Do regionu se tak začali dostávat lidé vzdělanější, s odlišnými názory, než jaké měli lidé v regionu doposud. Naopak řada místních využila dráhu opačným směrem, a tak dostala možnost vydat se za prací do hlavního města Prahy. Místním se tak naskytly úplně nové možnosti.

Vesnice a městečko Mnichovice, ležící přímo na trati se tak začali postupně rozšiřovat. Příliv nově přistěhovaleckého obyvatelstva přispěl na vesnicích k větší anonymitě. Ne všechny obce sledovaného regionu měly takové štěstí, že ležely přímo na dráze, i proto můžeme v jednotlivých částech regionu sledovat odlišný pokrok. Z toho může vyvstávat otázka, zda je možnost najít nějaké odlišnosti ve víře i napříč regionem.

Zajímalo mě, zda změny, které zasáhly region, měly nějaký vliv na jeho náboženský život a religiozitu. Přeci jen náboženství a víra hrály ještě v polovině 19. století stále určitou, ne-li zásadní roli v životě nejen venkovského obyvatelstva. Možná i z toho důvodu byl jednou z nejvýznamnějších obecních postav na venkově místní farář, který si povětšinou držel velmi blízký vztah s občany jednotlivých obcí, jeho věřícími.

Římskokatolická církev měla v tomto období klíčový vliv na společenský, kulturní život a školství v obcích, městech, či celých regionech. Místní farnosti dle záznamů připravovaly poměrně často velkolepé slavnosti, ať už se jedná o pouti, různé slavnosti nebo jiné kulturní akce. Připomenout bych zde chtěl v Mnichovicích každoročně konanou významnou mariánskou pout', která svou návštěvností dalekosáhle překonávala pouhý region, podobně tomu bylo například i u anenské pouti ve Strančicích, pořádané nedaleko kaple sv. Anny. Strančické pouti se účastnil dokonce i Tomáš Garrigue Masaryk, o čemž vypovídá pamětní deska, která se zde nachází do dnes.

Katolická církev měla po celé 19. století výsadní postavení. Ještě v roce 1900 se při proběhnuvším sčítání lidu ke katolické církvi přihlásilo téměř 97 % obyvatel.⁴⁶¹ Řada z nich se pravděpodobně hlásila ke katolické víře pouze formálně.⁴⁶² Neúčastnila se totiž pravidelně konaných bohoslužeb. Naproti tomu náboženské slavnosti se stále těšily velkému zájmu, což ale nemuselo být zapříčiněno čistě náboženským přesahem nebo vysokou religiozitou obyvatelstva, nýbrž jen lidskou potřebou se bavit, či potkávat své známé, pro což mohly být takovéto venkovské slavnosti naprosto ideální příležitostí. Tento trend se projevoval i na Mirošovicku, kde si většina duchovních z místních farností pod mnichovickým vikariátem na počátku 20. století stěžovala na velmi malou účast při tradičních bohoslužbách.⁴⁶³ Tato situace se ovšem dle archiválií nezlepšila ani v pozdějších obdobích sledovaných let.

Důležitým milníkem pro náboženský a církevní život regionu bylo založení nové Církve československé husitské, jež měla v Mnichovicích od roku 1921 svůj sbor. Nově vzniklá církev měla ihned po založení u místních obyvatel velkou podporu, poměrně velké množství lidí se rozhodlo přestoupit z církve římskokatolické. Tento přechod mohl být dán výše popsaným trendem začínajícího úpadku katolické církve v 19. století. Tyto problémy se po vzniku samostatného Československa a během první světové války začaly ještě prohlubovat.

Náboženská situace byla v těchto dobách velmi specifická. Ačkoliv v této době byla stále oficiálně většina lidí součástí římskokatolické církve, můžeme zde pozorovat začínající projevy antikaticismu, které během období první republiky značně zesílily. Hlavním důvodem zesílených antikatických tendencí byla, touha obyvatel vymezit se vůči bývalé monarchii, která byla silně spjata s výsadním působením katolické církve.⁴⁶⁴ Dílčí roli mohl hrát i podíl katolické církve na válečných utrpeních z první světové války, kdy církev materiálně podporovala vojáky. Toto pochybení katolické církvesi dobře uvědomují a kritizují také místní kněží. Příkladem může být zpráva z roku 1919 dohledaná v archivu pražského arcibiskupství, kde kolodějský farář Dr. Elsner spadající pod mnichovický vikariát popisuje neoblíbenost habsburské monarchie a slabou náklonnost místních učitelů jako hlavní příčinu těžkých časů římskokatolické církve.⁴⁶⁵

---

⁴⁶¹ NEŠPOR, Zdeněk: *Příliš slábi ve víře. Česká ne/religiozita v evropském kontextu*, str. 51.

⁴⁶² ŠEBEK, Jaroslav: *Za Boha, národ, pořádek*, str. 46-48.

⁴⁶³ Zpráva o kanovnícké vizitaci ve vikariátu Mnichovickém za rok 1904. APA III. 1873-1936.

⁴⁶⁴ VÁCLAVÍK, David: *Náboženství a moderní česká společnost*, str. 78.

⁴⁶⁵ Dopis adresovaný pražskému arcibiskupství, označen: Budiž vyloženo přítomné nebezpečí katolické církve v Čechách a označeny podmínky vítězné obrany v nastávajícím boji kulturním, APA III. Fond: 1873-1936. Karton.

Obliba Církve československé husitské ihned po jejím založení vzrůstala. Během prvního československého sčítání lidu během roku 1921 se k ní přihlásilo na 523 tisíc československých obyvatel, což procentuálním zastoupením činilo ovšem pouhých 5,2 %, i tak to ovšem stačilo na postavení druhé nejsilnější církve v ČSR. Řada obyvatel i z místního regionu zůstala bez náboženské příslušnosti. Ke katolické církvi se hlásilo stále přes 82 % Čechoslováků.⁴⁶⁶

Situace na Mirošovicku byla od popsaného celostátního průměru velmi odlišná. Mnichovice byly československým husitským centrem okresu Praha – Venkov. Ke zdejšímu Husovu sboru se v roce 1921 hlásilo nad 1300 občanů z místního i vzdálenějšího regionu. Důvodem bylo také to, že další nejbližší sbory v toudobou byly až v Praze nebo Benešově. Pro zajímavost je možné uvést, že se původně uvažovalo o nějakém městě s větším počtem obyvatel (jako jsou Říčany). Nakonec však bylo vybráno jediné město zkoumaného regionu z důvodu vysokého počtu přívrženců dané církve. Před prvním sčítáním československého lidu kronika města Mnichovice informuje o tom, že se z celkového počtu 1445 obyvatel Mnichovic k nové československé církvi hlásí na 897 osob. a u katolické víry zůstává pouze 545 duší. Obdobně tomu bylo i v nedalekých Strančicích, které nábožensky patřily právě k Mnichovicím. Avšak během prvního sčítání lidu, jež bylo stanoveno na 15. únor 1921, se k „čechoslovákům“ přihlásilo pouze 599 věřících.⁴⁶⁷ a k církvi římskokatolické na 847 občanů.

Vyvstává zde otázka, z jakého důvodu došlo k proměně situace. Odpověď může být v aktivním zakročení místních duchovních římskokatolické církve. Ti v čele s děkanem Františkem Čihařem osobně navštěvovali své bývalé odpadlé farníky a přesvědčovali je k návratu., pod příslibem odpuštění. Mnohé rodiny, proto tak učinily. Dalšími důvody mohlo být také vyhrožování nebo ekonomický nátlak. Což dokládají neshody ohledně pachtování farních pozemků, kdy je děkan Čihař odmítal pachtovat příslušníkům církve československé. Obyvatele regionu mohlo od přestoupení k nově založené církvi odrazovat také chování místních římskokatolických kněží, kteří se dle záznamů vymezovali právě proti nově vzniklé církvi.

V sousedních Strančicích, kde byla situace obdobná a nově vzniklá církev zde měla také početnou základnu, se k „čechoslovákům“ hlásilo 141 občanů z celkových 394. V dalších obcích regionu to byly pouze desítky, či jednotky obyvatel. I přesto, že k vítězství nově vzniklé církve na Mirošovicku nedošlo, můžeme říci, že počty obyvatel hlásících se k československé

---

⁴⁶⁶ KUČERA, Milan: *Populace české republiky 1918-1991*, str. 12.

⁴⁶⁷ Kronika mnichovické farnosti, str. 195. Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 246.

církvě husitské byly v porovnání s celostátním průměrem opravdu vysoké, „alespoň mluvímeli o Mnichovicích a Strančicích. Jaké mohly být počty, kdyby duchovní z římskokatolických farností nezasáhli, se už nikdy nedozvíme.

I tyto špatné zprávy měly pro římskokatolickou církev v regionu nějaká „pozitiva“. Po zmíněném mnichovickém náboženském převratu,⁴⁶⁸ či bouři⁴⁶⁹, která regionem otřásla se ovšem paradoxně místní římskokatolický kostel plnil věřícími více než kdy jindy, alespoň pokud jde o klasické pravidelné bohoslužby. Za odchozí věřící, jež přešli k Církvi československé husitské, to vynahrazovaly svou účastí celé rodiny. Nejpilněji a v největším počtu místní římskokatolický svatostánek začali nově navštěvovat věřící z Božkova a Všeším (malé osady v té době součástí Mirošovic). Tato informace dokládá, že i přes četné odchody místní katolíky vznik nové církve semknul a v jejich vyznání utvrdil. Potvrzuje se zde fakt, že čím venkovštější byl ráz obce, tím věrnější jsou občané katolické víře. Příkladem mohou být během první poloviny 20. století venkovské obce Mirošovice, Hrusice spadající pod hrusickou farnost nebo Klokočná a Myšlín spadající pod mnichovické děkanství.

V těchto malých obcích a osadách regionu byl identicky nízký počet odpadlíků od katolické víry. Tato tendence může být zapříčiněna menší anonymitou obyvatel, v těchto osadách se místní obyvatelé a rodiny společně velmi dobře znají a málokdy mezi sebe brali i díky špatné dostupnosti zdejších osad nové přistěhovalce. Ve sledovaném regionu měl výsadní úlohu v obci farář, který se snažil o udržování blízkých styků s místními. To byl zřejmě jeden z dalších důvodů, proč mohlo být v obcích venkovského typu složitější tradiční římskokatolickou církev opustit a přestoupit k jiné církvi.

Mnichovice a Strančice díky nově vybudované trati na konci 19. století postupem času měnily svůj ráz a stávaly se z nich obce s městským charakterem, kam se z důvodu dobré dostupnosti začalo stěhovat mnoho lidí z nedaleké Prahy. Tato místa se stávala rázem mnohem otevřenější, anonymnější, rostla zde také vzdělanost v důsledku migrace. Mohly se sem oproti izolovaným obcím také mnohem jednodušeji dostávat nové trendy. U hrusické farnosti mohla hrát významnou roli postava faráře Brhovského, který ve své pozici setrval dlouhých 54 let, což bylo u faráře neobvyklé. Dá se předpokládat, že za takto dlouhý čas, si vybudoval velmi vřelé a pevné vztahy se svými farníky.

---

⁴⁶⁸ Kronika města Mnichovice 1918-1928, str. 203.

⁴⁶⁹ Katolický věstník, číslo 66.

20. léta byla zejména v obcích s velkou podporou Církve československé husitské nábožensky opravdu vyostřená. Nová církev byla místním farářem Nogolem dokonce označována přímo za nepřítele.⁴⁷⁰

I přesto, že téma práce je stanoveno regionálně, tak se v ní objevuje řada obecných pasáží věnující se náboženství, náboženskému životu obyvatel a jednotlivým církvím v celonárodním kontextu. Tyto pasáže jsou v práci zařazeny z důvodu důležitého nastínění souvislostí, které mohou být pro pochopení a orientaci se v regionálních dějinách klíčové. Věřím, že díky tomuto propojení konkrétního s obecným se práce stane pro její, třeba i tímto tématem nepolíbené čtenáře srozumitelnější.

Zmíněný kontext mi do jisté míry chybí u dosavadní nemnohé regionální literatury věnující se církevním a náboženským dějinám místního regionu. I díky tomu, že o tomto tématu toho prozatím není mnoho napsáno, případně jsou zmíněny spíše pouze dílčí témata, tak jsem se snažil vycházet povětšinou z primárních pramenů. Hodně cenné byly při zpracování tématu kroniky místních obcí, primárně tedy kroniky města Mnichovice. Nosným narativním pramenem se stala také kronika mnichovické farnosti, která popisuje celé sledované období, nicméně u ní je potřeba sledovat popisované události obezřetně, jelikož pisatelem byli právě zdejší římskokatoličtí děkani. I přes navštívení ať již lokálních, či národních archivů, zde byl pro nemnoho pramenů věnujících se dané době problematictější popis a analýza událostí druhé poloviny 19. století. Nosným pramenem pro toto období se stala právě již zmiňovaná kronika mnichovické farnosti, případné porovnání informací s nepříliš četnou regionální literaturou. Výjimkou jsou Hrusice. Informace vytěžené z narativních pramenů jsem podpořil archiváliemi získanými právě z archivu pražského arcibiskupství. Zde jsem měl možnost nahlédnout do vizitačních protokolů a úředních zpráv zaslaných místními duchovními autoritami, podobně se dalo postupovat i v archivu mnichovickém, kde jsou k nalezení různé články a zprávy místních představitelů církve.

Studium církevních a náboženských dějin našeho regionu není jen o objevování minulosti, ale také o naslouchání hlasům zapomenutých. Přestože se nám mohou zdroje zdát nedostatečné a přístup k pramenům obtížný, naše úsilí přináší hodnotné poznání. Skrze kroniky a archivní dokumenty ožívají události dávných dob, ať už jsou popsány s jakýmikoli odchylkami. S

---

⁴⁷⁰ Kronika mnichovické farnosti, str. 254-255.

citlivým pohledem a kritickým myšlením jsme schopni skládat dohromady mozaiku minulosti, která obohacuje naše porozumění historii i současnosti našeho místa.

10. Použité zdroje

Primární prameny

1. Dokumenty dostupné v archivu pražského arcibiskupství, fond děkanát/vikariát Mnichovice.
2. Dokumenty dostupné v archivu pražského arcibiskupství, fond děkanát/vikariát Kostelec n. č. l.
3. Kronika města Mnichovice 1918-1928. Archiv města Mnichovice.
4. Kronika města Mnichovice 1928-1937. Archiv města Mnichovice.
5. Kronika města Mnichovice 1938-1940. Archiv města Mnichovice.
6. Kronika města Mnichovice 1941-1943. Archiv města Mnichovice.
7. Kronika města Mnichovice 1945-1957. Archiv města Mnichovice.
8. Kronika mnichovické farnosti 1833-1948. Státní okresní archiv Praha-venkov se sídlem v Dobřichovicích. Fond Farní úřad Mnichovice.
9. Kronika obce Hrusice 1928-1938. Ze soukromých rukou.
10. Kronika obce Mirošovice 1938-1964, Státní okresní archiv Praha-venkov se sídlem v Dobřichovicích, Fond místní národní výbor Mirošovice.
11. Kronika obce Strančice, Státní okresní archiv Praha-venkov se sídlem v Dobřichovicích, Fond místní národní výbor Strančice.
12. Mnichovice – Soupis zemřelých 1922-1931. Státní okresní archiv Praha-venkov se sídlem v Dobřichovicích, Fond archiv města Mnichovice.

Literatura

1. ASCHENBRENNER, V. (2006): *Poutnická procesí směřující do Klatov. Příspěvek k dějinám provozu západočeského barokního poutního centra v letech 1685-1785*. In. Sborník prací z historie a dějin umění IV. Město Klatovy, Klatovy
2. BALÍK, S., HANUŠ, J. (2007): *Katolická církev v Československu 1945-1989*; Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno.
3. BOBKOVÁ, L. (1999): *Exulanti z Prahy a severozápadních Čech v Pirně v letech 1621-1639*. Scriptorium, Dolní Břežany.
4. BOHÁČ, Z. (1995): *Poutní místa v Čechách*. Debora, Praha.
5. BOHÁČ, Z. (1999): *Atlas církevních dějin českých zemí 1918–1999. Karmelitánské nakladatelství, Praha*.
6. ČORNEJ P. (2001): *Kdy, kde, proč a jak se to stalo v českých dějinách*, Reader's Digest Výběr, Praha.
7. DEMEL, Z. (2008): *Pod dohledem církevních tajemníků: Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945 – 1989 na příkladu jihočeského regionu*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno.
8. DIBELKOVÁ, I. (2008): *Poutní místa v Čechách*. Olympia, Praha.
9. DUKA, D. (1996): *Dominikáni*. Krystal OP, Praha.
10. FIEDLER J. (1992): *Židovské památky v Čechách a na Moravě*. Sefer, Praha.
11. GALLAGHER, M. P. (2004): *Křesťanství a moderní kultura*. Refugium Velehrad-Roma, Česká republika.
12. HEMELÍK, M. (2005): *Kniha o Hrusicích aneb pohled do tváře osmi století*. Onyx, Hrusice.
13. HEMELÍK, M. (2005): *Kniha o Hrusicích: aneb pohled do tváře osmi století*, Onyx, Praha.
14. HEROLD, M., ONDO-GREČENKOVÁ, M., CHODĚJOVSKÁ, E., BOBKOVÁ VALENTOVÁ, K. (2009): *Církevní správa v českých zemích v pobělohorské době*. Podkladový text III.31 pro Akademický atlas českých dějin.
15. HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J. (1989): *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. SPN, Praha.

16. HLEDÍKOVÁ, Z.; JANÁK, J.; DOBEŠ, J. (2005): *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha.
17. HOJDA, Z., PRAHL, R. (2003): *Bůh a bohové. Církev, náboženství a spiritualita v českém 19. století*. KLP, Praha.
18. HOLUBOVÁ, M. (2003): *Barokní rezidua v poutích 19. století*. KLP, Praha.
19. JANČAŘÍK, Z., BALÍK, S., ŠEBEK, J. (2023): *Český Bůh, Hovory o historii, víře a ateismu*. Vyšehrad, Praha.
20. JANČAŘÍK, Z., BALÍK, S., ŠEBEK, J. (2023): *Český Bůh, Hovory o historii, víře a ateismu*. Vyšehrad, Praha.
21. KALISTA, Z. (2001): *Česká barokní pouť, K religiozitě českého lidu v době barokní*. Cisterciána Sarensis, Žďár nad Sázavou.
22. KAPLAN, K. (1991): *Československo v letech 1945 – 1948*. SPN, Praha.
23. KAPLAN, K. (1991): *Československo v letech 1945 – 1948*. SPN, Praha.
24. KAPLAN, K. (1993): *Stát a církev v Československu 1948 – 1954*. Doplněk, Praha.
25. KÁRNÝ, M. (1991): *Konečné řešení - Genocida českých Židů v německé protektorátní politice*. Academia, Praha.
26. Kolektiv autorů (1903): *Ottův slovník naučný, II. díl*. Ottovo nakladatelství, Praha.
27. Kolektiv autorů (2004): *600 let obce Strančice*. Obec Strančice, Strančice.
28. Kolektiv autorů (2015): *Krajinou za památkami Strančic a okolí*. Přátelé studánky u kaple sv. Anny ve Strančicích, Strančice
29. KRAMERIUS, V. V. (1993): *Z korespondence Vojtěcha Krameria*. Okresní knihovna Praha – východ v Říčanech, Říčany.
30. KRYŠTŮFEK, X. F. (1899): *Dějiny církve katolické ve státech rakousko-uherských II*. Cyrilo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, Praha.
31. KUČERA, M. (1994): *Populace české republiky 1918-1991, Česká demografická společnost*. Sociologický ústav akademie věd ČR, Praha.
32. KVAČEK, R. (2001): *Církev a stát, In Kdy, kde, proč a jak se stalo v českých dějinách*. Reader's Digest Výběr, Praha.
33. LANE, T. (1999): *Dějiny křesťanského myšlení*. Návrat domu, Praha.

34. LENDEROVÁ, M., JIRÁNEK T., MACKOVÁ, M. (2017): *Z dějin české každodennosti, Život v 19. století*. Karolinum, Praha.
35. LHOTÁK, J. (2011): *Poutě a procesí v dějinách Sušice*, In: *Minulostí západočeského kraje 46*. Město Sušice, Sušice.
36. LISÁ, M. (2009): *Pirenská exulantská obec během třicetileté války očima Kroniky Václava Nosidla*. Národní muzeum, Praha.
37. LUŽNÝ, D. (2020): *Posvátná země – místo náboženského soužití nebo konfliktů*, *Geografické rozhledy* 29, č. 3.
38. MACKOVÁ, M. (2010): *Středoevropské poutnictví v 19. století*. Moravské zemské muzeum, Brno.
39. MACH, D. (2018): *Českojazyčné modlitební knihy 18. století tištěné antikvou a počátky tohoto tiskového písma v českém knihtisku*. Knihovna: knihovnické revue, Praha.
40. MAREK, P. (2005): *Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924)*, L. Marek, Brno.
41. MAREK, P. (2010) *Katolíci a problém sekularizace dělnického prostředí*. In. *Církevní dějiny* 5. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno
42. MAŠEK, P. (2008): *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*. Argo, Praha
43. MATOUŠEK, V., KOUKALOVÁ, Š., ŠÁŠINKOVÁ M. (2014): *Letní a celoročně obývané vily a villegiatury v okolí Prahy na konci 19. a prvních desetiletí 20. století. Příspěvek k proměnám krajiny Čech v procesu modernizace české společnosti, Historická geografie. 19*
44. MIKULEC, J. (2013): *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*, Grada, Praha.
45. MIKULEC, J. a kol. (2013): *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*. Historický ústav AV ČR, Praha.
46. NEŠPOR, Z. (2020): *Česká a slovenská religiozita po rozpadu společného státu*. Karolinum, Praha.
47. NEŠPOR, Z. a kol. (2010): *Náboženství v 19. století: Nejcírkevnější století, nebo období zrodu českého ateismu?*. Scriptorium, Praha.
48. NEŠPOR, Z., KAISEROVÁ, K. (2010): *Náboženství "mírného pokroku v mezích zákona"*. In: *Variety české religiozity v "dlouhém" 19. století (1780-1918)*. Albis International, Ústí nad Labem

49. NODL, M. (2007): *Dějepisectví mezi vědou a politikou*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno.
50. OHLER, N. (2001): *Umírání a smrt ve středověku*. H&H, Jinočany.
51. PETRÁČEK, T. (2013): *Sekularizace a katolicismus v českých zemích*. Moravapress, Ostrava.
52. POŠE, J. (2009): *Růžová zahrádka: Rukopisné modlitební knížky 18. a 19. století*. Arbor vitae, Olomouc.
53. PUTÍK, A. (2005): *Židovské tradice a zvyky, svátky, synagoga a běh života*. Židovské muzeum v Praze, Praha.
54. PUTÍK, A. (2015): *Dějiny Židů v českých zemích v 10. – 18. století*. Židovské muzeum v Praze, Praha.
55. RANDÁK, J. (2007): *Kult mrtvých: smrt a umírání v revoluci 1848*. Argo, Praha.
56. RAPPORT, M. (2011): *Evropa devatenáctého století*. Vyšehrad, Praha.
57. ROZKOŠNÁ, B., JAKUBEC, P. (2004): *Židovské památky Čech: Historie a památky židovského osídlení Čech*. Era, Brno.
58. RYANTOVÁ, M. (2017): *Konvertita a exulant Jiří Holík. Příspěvek k dějinám exilu a problematice konverze v období raného novověku*. Nová tiskárna Pelhřimov, Pelhřimov.
59. SEDLÁČEK, A. (1999): *Hrady, zámky a tvrze království Českého, Kouřimsko, Vltavsko a J-Z. Boleslavsko*. Argo, Praha.
60. SEMOTANOVÁ, E., CAJTHAML, J. a kol. (2014): *Akademický atlas českých dějin*. 1. vyd. Academia, Praha.
61. SCHUBERT, K. (2003): *Dějiny Židů: historie, náboženství, antisemitismus*. NS Svoboda, Praha
62. SMÉKAL, B., FRANZEN, A. (1992): *Malé církevní dějiny*. Zvon, Praha.
63. SOUKUPOVÁ, B. a kol. (2013): *Paměť – národ, menšiny, marginalizace – identity I*. FHS Univerzity Karlovy v Praze, Praha.
64. SUCHÁNEK, D., DRŠKA, V. (2018): *Církevní dějiny*. Novověk, Praha.
65. ŠEBEK, J. (2016): *Za Boha, národ, pořádek*. Academia, Praha.
66. ŠMAHEL, F. (2001): *Husitské Čechy. Struktury procesy ideje*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha.

67. ŠTAIF, J. (1990): *Revoluční léta 1848-1849 a české země*. Historický ústav ČSAV, Praha.
68. ŠTĚŘÍKOVÁ, E. (2004): *Exulantská útočiště v Lužici a Sasku*. Kalich, Praha.
69. TONZAR, D. (2002): *Vznik a vývoj novodobé husitské teologie a Církev československá husitská*. Karolinum, Praha.
70. TŘEBICKÁ, M. (2016): *Mnichovice jaké byly, jsou a budou*. Město Mnichovice, Mnichovice
71. VÁCLAVÍK, D. (2010): *Náboženství a moderní česká společnost*. Grada, Praha.
72. VANÍČKOVÁ, V. (2014): *Diktatura versus naděje. Pronásledování římskokatolické církve v Československu v letech 1948-1989*. Ústav pro studium totalitních režimů, Praha.
73. VLČEK, V. (2004): *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*. Matice cyrilometodějská, Olomouc.
74. VOKOLEK, V. (2009): *Neznáme Čechy: Posvátná místa středních Čech*. Mladá fronta, Praha.

Články ve zpravodajích a časopisech

1. *Vzpomínka Josefa Paura*, In. Směr Mirošovice, č. 11/1983.
2. Jan BOČEK, *95. výročí Církve československé husitské*, In: Život Mnichovic, č. 1/2015.
3. Jan BOČEK, *Z historie církve československé husitské*, In: Život Mnichovic, doplnit číslo
4. Klára KABÁTOVÁ, Jan BOČEK, *Z mnichovické historie*, In: Život Mnichovic, doplnit číslo
5. Kolektiv autorů, *vzpomínky pamětníků Miroslava Vravce a Stanislavy Zenklové*, In: Život Mnichovic, doplnit číslo
6. Veronika VEVERKOVÁ, *Z mnichovické historie – Alois Nogol,*, In: Život Mnichovic, č. 4/2023.
7. Petr Příhoda, *Katolíci a antisemitismus*, In. Katolický týdeník, č. 42/2011.
8. Martin Prudký, *Záhuba Židů a postoje křesťanů*, In. Zpravodaj Společnosti křesťanů a Židů, č. 34/1995.
9. *Lidová zbožnost a pověra*, In. Časopis Teologické texty, č. 1/2002.

10. Hlas Hrusic, měsíčník obce Hrusice.
11. Husita, časopis pražské diecéze CČSH, č. 1/2021.
12. Věštník duchovenského obyvatelstva, 6/1927.
13. Katolické listy, č. 66/1899.
14. Katolické listy, č. 71/1924
15. *Poškození památky ve Strančicích*, In Říčanský zpravodaj, č. 7-8/1989
16. Karel BŘEZINA, *článek o pohřbu děkana Čihaře v dobovém tisku*, In Archiv Mnichovice

Internetové zdroje

1. MORKES, F. (2000): *K historii českého církevního školství: Referát na setkání ředitelů církevních škol*. In: *Církevní školství* [online]. [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <http://skolstvi.cirkev.cz/d/historie-ccs.doc>
2. PETRÁČEK, T. (2014): *Velká válka 1914 – 1918 a západní civilizace. Proč a co si připomínat?* [online]. Praha, [cit. 2024-01-18]. Dostupné z: https://www.christnet.eu/clanky/5311/velka_valka_1914_1918_a_zapadni_civilizace_proc_a_co_si_pripominat.url
2. ŽÁKOVÁ, L. (2018): *Proč nemohli být sebevrazi pochováni na hřbitově* [online]. [cit. 2024-04-03]. Dostupné z: <https://eurozpravy.cz>,
3. OBRUČA, D. (2019): *Vnitřní migrace, fenomén, který mění svět* [online]. [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/vnitri-migrace-prehlizeny-fenomen-ktery-meni-svet>

Další zdroje

1. *Zpráva Mnichovického stavebního úřadu*, č. j. 1310/31. Ze dne 21. dubna 1931, Archiv města Mnichovice.
2. *Dopis děkana A. Nogola*, z roku 1929, Archiv Mnichovice.
3. *Lidová víra*, katalog výstavy, Národní muzeum, 2021, str. 5.

Přílohy – fotografie

Obrázek 1- Děkan Kahoun společně s arcibiskupem Kašparem. (Archiv města Mnichovice)

Obrázek 2- Arcibiskup Kašpar při biřmování v Mnichovicích. (Archiv města Mnichovice)

Obrázek 1 - Arcibiskup Kašpar - slavnost v Mnichovicích. (Archiv města Mnichovice)

Obrázek 4 – Slavnostní svěcení zvonů v Mnichovicích - rok 1948. (Archiv města Mnichovice)

Obrázek 5 - Děkan Alois Nogol s hospodářskými budovami mnichovického děkanství. (Archiv města Mnichovice)

Obrázek 6 - Sluneční hodiny na budově Mnichovického děkanátu. (Archiv města Mnichovice)

Obrázek 7 - Mnichovické náměstí s Kostelem narození panny Marie. (Archiv města Mníchovice)

Obrázek 8 - Pozdrav z pouti na Velehradě podniklé poutníky z regionu. (Archiv města Mníchovice)

Obrázek 9 - Budova Mníchovického děkanátu (Archiv města Mníchovice).

Obrázek 2 - Kazatelna v mnichovickém kostele. (Archiv města Mníchovice)

Obrázek 11 - Mníchovická mariánská pouť. (Archiv města Mníchovice)

Obrázek 3 - Stav mnichovického kostela. Jeho potřebná oprava. (Archiv města Mníchovice)

Obrázek 4 - Průvod při slavnostní návštěvě arcibiskupa Kašpara. (Archiv města Mníchovice)

Obrázek 14 - Pohřeb mnichovického děkana Františka Čihaře. (Archiv města Mníchovice)

Obrázek 5 - Mnichovický děkan František Čihař. (Archiv města Mnichovice)

Alois Nogol, národní a kulturní pracovník, známý z dob plebiscitu na Těšínsku, jmenován děkanem v Mnichovicích.

Obrázek 16 - Mnichovický děkan Alois Nogol. (Archiv města Mnichovice)

Obrázek 17 - Spor o stavbu váhy na mnichovickém náměstí. (Archiv města Mnichovice)

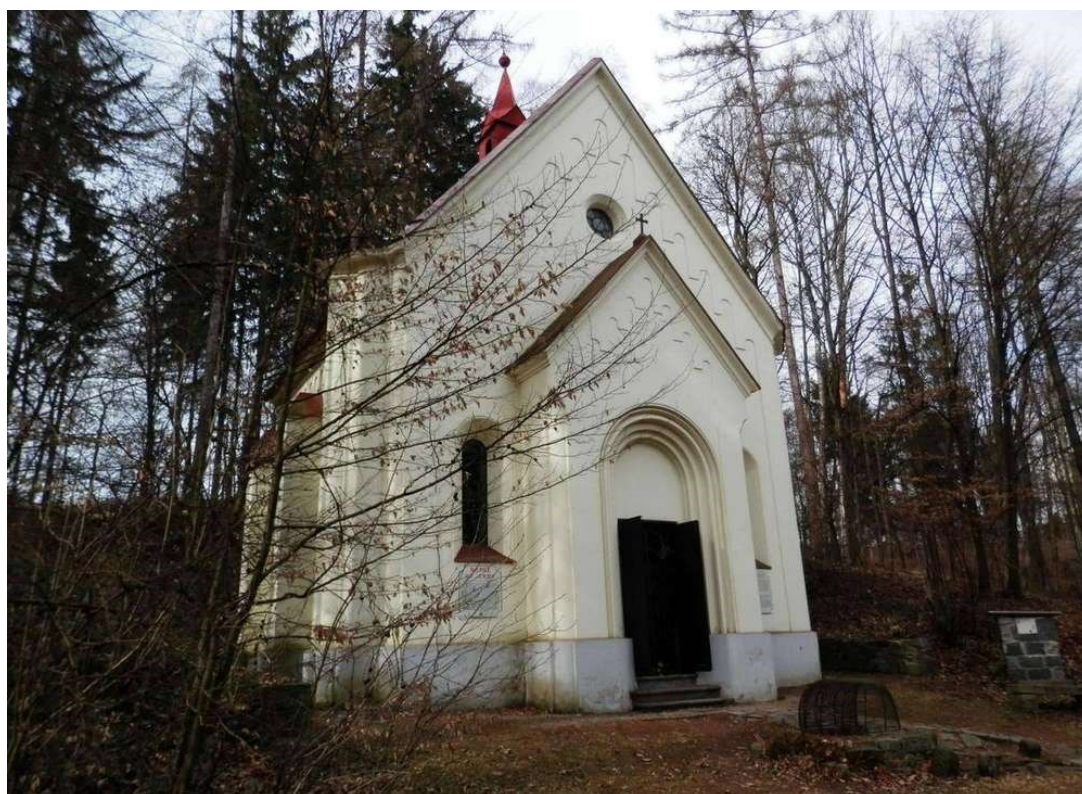
Obrázek 18 - Husův sbor v Mníchovících.

Obrázek 19 - Stavba Husova sboru v Mníchovících, 20. léta 20. století. (Archiv města Mníchovice)

Obrázek 6 - Slavnostní otevření Husova sboru v Mnichovicích, v čele místní farář Jaroslav Krejčířek. (Archiv města Mnichovice)

Obrázek 21 - Kaple sv. Anny ve Strančicích. (Zdroj: Památkový katalog)

Obrázek 7 - Kostel sv. Václava v Hrusicích. (Zdroj: Památkový katalog)

Obrázek 23- Ostatky sv. Vojtěcha vystavované v Mnichovicích. (Archiv města Mnichovice)

Obrázek 24 - Románský portál - kostel sv. Václava v Hrusicích. (Zdroj: turistickelisty.cz)

Obrázek 25 - Drobné sakrální památky - Socha sv. Jana Nepomuckého v Mníchovicích. (Zdroj: památkový katalog)

Obrázek 26 - Drobné sakrální památky – Socha panny Marie v Mníchovicích. (Archiv Mníchovice)